

רפסה

התכניות לחינוך משפטי קליני ע"ש אלגזה צגלה
דיווח למועצה הפקולטה – ספטמבר 2013 (סיכום שנה תשע"ג)

פרופ' נטע זיו, מנהלת התוכניות הקליניות

החל משנה הלימודים תשס"ב פועלות התוכניות הקליניות מתחת חסותו מכון צגלה, ובכפיפות ישירה לדיקון. פרופ' נטע זיו ממשיכה לנוהל את התוכניות. עו"ד גליה פיט היא סגנית מנהלת הקליניות.

מטרות הקליניות

- ✓ לפתח בקרב סטודנטים וסטודנטיות למשפטים רגישות לתופעות של אי-צדק חברתי ומשפטית ולהגברת את מחויבותם להשתמש במשפט על מנת להטיב את מצבן של אוכלוסיות מוחלשות, הן במהלך לימודי המשפטים והן לאחר הцטרופותם אל ציבור עורכי הדין בישראל.
- ✓ להעניק באוקן ישר סיוע משפטי לייחדים ולקבוצות למצות את זכויותיהם המשפטיות, ולפעול לקידום השוויון בנסיבות משפטי.
- ✓ לשמש מודל למוסדות חינוך משפטיים נוספים בכל הנוגע לפיתוח תכניות לסטודנטים קליניים.
- ✓ לקדם את המחקר בתחום המשפט, בתחום השינוי החברתי והאחריות החברתית של משפטנים.

כל תוכנית קלינית הינה קורס אקדמי שבו מרצה, עורך דין וכעירים סטודנטים משתתפים בסמינריון עיוני שבועי. בוד בוד, מקדישים הסטודנטים 6-4 שעות בשבוע לעבודה מעשית בתחום פעילות הקליניקה, בפיקוח עורך הדין.

פרוט הקליניקות

בשנת תשע"ג הוצאו לסטודנטים שמונה תוכניות קליניות:

- התכנית לזכויות הפלילי (ד"ר אלקנה לוייט, עו"ד איתיה הרמן);
- התכנית לזכויות עובדים (ד"ר הילה שמיר וד"ר מיכל שקד, עו"ד איתיה סבירסקי, עו"ד עדית צימרמן, עו"ד טל צ'קרל);
- התכנית לזכויות אדם (ד"ר יופי תירוש, עו"ד הייאם שבאייטה, עו"ד עדיה ניר בנימיני);
- התכנית לצדק סביבתי (פרופ' איסי רוזן צבי, עו"ד כפיר אמון ועו"ד נירית לוטן);
- התכנית לזכויות פליטים (ד"ר יובל לבנת, עו"ד ענת בן-דור, עו"ד אלעד כהנא);
- התכנית לדירות, קהילה והתחדשות אורבנית (פרופ' נטע זיו, עו"ד אורה בלום, עו"ד ענת רודניצקי ועו"ד שירי ורמן).
- התכנית ליזמות עסקית וצדק כלכלי (ד"ר שירי רגב, עו"ד גליה פיט, עו"ד הילה שמע חיינר, וגב' ענת קליגר);
- התכנית לזכויות ניצולי שואה (פרופ' וווה ברונר, עו"ד יוסי חיות ועו"ד מרון שחה).

כוח אדם

בשנה"ל תשע"ג מנתה מצbatch כוח האדם של התקניות את פרופ' גטע זיו, מנהלת הקליניקות, 17 עורכי דין שהועסקו כדלקמן: 9 עורכי-דין במשרה מלאה, 7 עו"ד במשרה חלקלית (בהקפי משרה משתנים, חלקם ב – 80%, חלקם ב – 60% ואחד ב – 25%), ויועצת עסקית במשרה מלאה. כמו כן מועסקת מזכירה במשרה חלקלית (גב' נירית פוטרמן), רכחות לפרויקטים הממומנים על ידי קרנות ה – EU (גב' נועה נצני בחלקות משרה) וכן מגישת משאבים ב – 70% משרה (גב' אילנה גילד).

במהלך השנה"ל תשע"ג חלו מספר שינויים בצוות. קליניקה לזכויות ניצולי שואה ה策פה עו"ד מרון שדה. קליניקה לזכויות פליטים ומקשי מקלט הצורף עו"ד אלעד כהנא. קלטנו מנהלת אדמיניסטרטיבית חדשה, הגב' נירית פוטרמן במקומה של הגב' רותי וולף. בклиיניקה לדירות, קהילה ומשפט החליפה עו"ד שירי ורמירו לתקופה קצרה את עו"ד אורנה בלום שיצאה לחופשה חילוקית לצרכי השלהת כתיבת תיווה במסגרת לימודי התואר השני בפקולטה. עו"ד אורנה בלום תסיים את תפקידיה בклиיניקה השנה וכך גם עו"ד כפיר אמון מן הקליניקה לצדך סביבתי ועו"ד טל צ'יקולמן הקליניקה לזכויות עובדים.

מספר הסטודנטים המשתתפים

בשנת הלימודים תשע"ג השתתפו בклиיניקות כ 150 סטודנטים.

בשנת הלימודים תשע"ד צפויים להשתתף בклиיניקות 140 לפי החלוקת הבאה:

בקLINIKA לזכויות אדם ישתתפו 22 סטודנטים, בклиיניקה לזכויות פליטים ישתתפו 20 סטודנטים בклиיניקה לזכויות בהליך הפלילי, לזכויות עובדים ויזמות עסקית וצדκ כלכלי ישתתפו 18 סטודנטים בכל אחד; בклиיניקה לזכויות ניצולי שואה, ובклиיניקה לדירות קהילה ומשפט ישתתפו 16 סטודנטים בכל אחד, בклиיניקה לצדκ סביבתי ישתתפו 12 סטודנטים.

מידע שוטף אודות פעילות התקניות

"הקליניכאן" – ה newsletter של הקליניקות הופץ השנה פעםיים, באמצעות אימייל לכל קהילת הפוקולטה (סטודנטים ומרצים) וכן למעלה מ- 1500 נמעני אימייל נוספים, רבים מהם מארגוני גופים ציבוריים עימם אנו משתפים פעולה. אתר האינטרנט שלנו מעודכן באופן שוטף: <http://www.tau.ac.il/law/clinics>

מקורות מימון

מקורות המימון של התקניות הקליניקות מגוונים. אנו מקבלים תמיכה קבועה ממרכזי צגלה ובנוספ' נתמכנו השנה על ידי הגוף הבאים: קרן טירוטי צורף מראה"ב (התקנית לזכויות בהליך הפלילי); קרן סבה (התקנית לזכויות פליטים); קרן אל"י הורביץ (זכויות אדם); קרן נצח ישראל (בוכמן) (ניצולי השואה); קרן קוסטי (ניצולח השואה); קרן רוזה ליקטנברג (זכויות עובדים); האיחוד האירופי (זכויות עובדים, דירות ויזמות); קרן פיליפ קינג (כללי); אגודה יידי אוניברסיטת תל אביב, שווייז (כללי); תורם אנוניימי

(התוכנית לזכויות ניצולי השואה); עזובון וורכהיימר (התוכנית לזכויות אדם); מרכז פרס לשולם (התוכנית לדיוור, קהילה והתחדשות אורהאנית); EMHRF (זכויות פליטים) קרן האו"ם לנפגעי עינויים (פליטים); שגרירות שוויין (פליטים); קרן פיתוח שוויין (פליטים); UNHCR (פליטים); קרן הפלרין (ניצולי שואה); קרן ג'ייקוב והילדה בלואשטיין (פליטים).

פעילות משפטית בклиיניקות

הклиיניקות מטפלות בעשרות בני אדם הנזקקים לעזרה משפטית ומיצגתו ל��וחות בהליכים בערכאות המשפטיות השונות. לצד ייצוג פרטימ, הקליניקות מעורבות בעתרויות עקרוניות בנושאים תקדיםים, העומדים על סדר היום המשפטי-חברתי, ובמקביל מפתחות דפוסי פעילות משפטיים-קהילתיים. הקליניקות מעורבות בקואליציות עם ארגונים קהילתיים רבים, משתמשות ביוזמות חקיקה, בקידום מדיניות במסגרת השולחנות העגולים הרב מגזרים, כארגון ימי עיון, ובביצוע מחקרים. **מצורפים לעיונכם זו"ה**ת סיום שנה שנערך על ידי עורכי הדין בклиיניקות השונות המתארים בהרחבה את הפעולות בכל אחת מן הקליניקות. **בכל הפעילויות הללו, ללא יוצא מן הכלל, נוטלים חלק הסטודנטים שלנו תוך מעורבותם גבורה.**

הקליניקה לזכויות בהליך הפלילי

1. עם סיום שנת הלימודים אני מביא בפניהם סיכום קצר של פעילותו המשפטית בשנה החולפת. הפעולות עמוה בסיכון טיפול בשני תיקים גדולים בשיתוף פעולה בין כל המשתתפים בклиיניקה, תוך שימוש היתרונו המקצועי של הקליניקה להענקת יציג איקוחי.
2. במהלך השנה החליט בית המשפט העליון להחזיר את תיקו של רומן זדרוב לבית המשפט המחווי בנצחת לשם גביה ראיות נוספת (ע"פ 7939/10). במהלך השנה גם התאחד המשפט בבית המשפט המחווי בנצחת, והיעדו בפני בית המשפט העדים המומחים ד"ר מאיה פורמן-רוזניק (רופא משפטית) ומר וויליאם בודזיאק (מומחה להשוואת טביעות נעלים) (חפ"ח 502/07).
3. עוד עסקנו בתיקו של שמעון קופר, שנדון בבית המשפט המחווי בלבד (חפ"ח 47934/11/12). תיק זה, ש愧 הוא זכה לפרסום רב, העסיק אותנו בהיבטים שונים. בין היתר, טענו טענה מקדמית באשר לביסותו של כתוב האישום משום שהוא כלל התייחסות לפרטיהם מעברו של הנאשם. כמו כן התנגדנו לתיקון כתוב האישום בדרך של צירוף שני אישומים ברצף בכתב אישום אחד. שני כתבי הטענות שלנו הסתמכו על פסיקה ישראלית וורה והתייחסו בין היתר לחריגים המוכרים כ"עדות שיטה" ו"מעשים דומים" ולכללים המתירים צירוף אישומים לכתב אישום אחד. בית המשפט החליט לאפשר את תיקון כתוב האישום בבקשת התביעה. יחד עם זאת, במסגרת הליידי המעצר בתיק אימץ שופט בית המשפט המחווי בלבד את עמדתו, ובכע כי אין ראיות לכך שהנאנסים רצח את אשתו הראשונה.
4. תיקו של קופר הוליד גם התדיינות אזרחית נגד הכנות המתקררים הטלויזיוניות "עובדיה". במסגרת הלייכים אלה קיבלנו בבית המשפט המחווי בתל אביב צו מנעה מטעם סוביידיצה נגד שידור תכנית על עניינו של הנאשם (הפ (ת"א-13-01-19664). בית המשפט העליון קיבל את ערעור "עובדיה" מטעמים פרוטודראלים בלי להכריע בשאלת המהותית (ע"א 409/13). על אף ההפסד בהליך המשפטי התוכנית עצמה לא שודרה עד היום, ולא צפואה להיות משוחררתטרם יחול משפטו של הנאשם. מעבר לכך, עצם ניהול של הלייכים אלה העלה לסדר היום את עבירת הסוביידיצה שלא נאכפת כבר שנים רבות. עניין זה גם ערכנו בפקולטה פאנל בהשתתפות מספר דוברים שהציגו עדויות מגוונות (הפאןל, שבארגנו סייע לי גל עמרן, קיבל חסות גם מ모צת הסטודנטים).
5. לצד תיקים גדולים אלה טיפולנו במספר תיקים נוספים המפורטם בקצרה להלן:
  - א. הגר פרג ותם יסינובסקי טיפולו בתיקם של שני נאים שהושמו בעבירותות כלפי שוטרים בהפגנה שבה השתתפו. למלומם של הנאים הפגנה תועדה בוידאו, ונינתן לראות כי השוטרים חסמו את התקומות המפגינים שלא כדין (בהפגנה השתתפו פחות מחמשים איש, וכן לא נדרש אישור לציעחת המפגינים). כפי שראיהם היבט בسرט השוטרים אף עשו את אחד הנאים בלבד סיבת, וכל טענות השוטרים כלפי שקריות. התקיק מתנהל בבית משפט השלום בתל אביב בפני השופט שמאי בקר, ונמצא בעת באמצע שלב שמיית עדי התביעה.
  - ב. נתלי אותו ורחל כהן טיפולו בעניינו של מי שהוושם בעבירות של החזקת רכוש חשוד בגנוב ואיומיים. במשא ומתן עם התביעה המשטרית הצלחנו לשכנע למחוק מכתב האישום את עבירת האויומים, שהיתה רבת משמעות, כיון שהלחובת הנאשם עמד מאסר על תנאי בגין עבירה זו. הנאשם הודה שכשור בשוק הפשפשים החזיק ב"מכונית ברד" שהתרבררה כגנובה, ונדון למאסר על תנאי ולקנס בגובה 500 ש"ח.
  - ג. ענבר ראוכורגר וליאור זליקמן טיפולו בתיקו של אדם שהוושם בעבירות של החזקת סכין והחזקת סמים בעקבות חיטוף שנערך ברובנו. ברם, החיטוף ברובנו של הנאשם (ערבי מיפו) נערך אך ממש שנאג ברכבו ביום כיפור, וכבר לא הפר שום איסור חוקי. הוואיל ומודבר היה בחיטוף בלתי חוק בוטל כתוב האישום נגדו.
  - ד. ענבר וליאור סייעו גם בהכנה לדין ברעורר בבית המשפט העליון בעניינו של אלי רייפמן, שהורשע בבית המשפט המחווי בעבירות של זיווי מסך, שימוש במוסך מזוויף וקבלת דבר במרמה. מדובר בקבלת שתי הלוואות בסך של 6.3 מיליון דולר. עונשו של רייפמן נגור לארבע שנים מאסר בפועל. הרעורר נודה (ע"פ 11/7900).
  - ה. איתי אבן חן ונדבר בוalgo טיפולו בתיקו של מי שהוושם בעבירה של תקיפה הגורמת חבלה, על כך שבעת שהיא שתוי תקיי מנהל של אלום אירופים בשל ויכוח על גורלם של עוזפי

הברור בתחום אירוע משפחתי שבו השתתף. לאחר התלבטויות רבות של הנאשם הוא בחר להודיע באשמה ונדרן לעונש קל יחסית של מאסר על תנאי ו-1500 ש' קנס וכן חוויב בתשלום פיצוי של 1000 ש'.

ג. איתי ונדרן טיפלו גם בבקשתו למשפט חזר של נגה מוניה שהורשע בשלוש ערכאות בעבירות תבעורה על סמך זיהוי מספר המונית שלו. עם הגיעו של הנאשם לסניגוריה הציבורית הסתבר שאICON הטלפון הנידי שלו מראה שהיה בכלל באיזור אחר בארץ בעת שלפי הטענה עבר את העבירה. עוד הסתבר כי ברשותו קבלה מלוקה קבוע, עורך דין, שנסע אליו באותו עת, ואשר גם פלט הטלפון הנידי מצבע על שיחאה ביןיהם באותו זמן. איתי ונדרן סייעו בהכנה לפני דיון שנערך בבית המשפט העליון, ובין השאר בדקו גם טענת התינויות החלפתו של הנאשם. אלו ממתינים להחלטת בית המשפט העליון בבקשתו (מ"ח 3713/11).

ה. חלי היילסון ושיר עבאי טיפלו בתיקו של נאם בעבירות של גיידול סם, החזקת חצרים לשימוש باسم והחזקת סמים שלא לאכיפה עצמאית. הנאשם הודה שגירל שטייל קנאבים (MRIHOANGA) במקלט במבנה המשותף שבו מתגוררים הוריו, וטען שעשה זאת כדי ליצור בירה לא מסתלה. התביעה לא הסכימה לאמצץ את הסבירו הנאים ואת טענותינו המשפטיות, ולכן סירבה למחוק מכתב האישום את האישום בחזקת חצרים ואת היסוד "שלא לאכיפה עצמאית". לפיכך נקבע התקיק להוכחות.

ט. גיא רובינשטיין ותימור שקולניק טיפלו בשני תיקים של אוותו נאם. באחד התיקים הואשם בעבירה של איומים ובשני בעבירה של החזקת סם. לאחר בינת הריאות החלנו יחד עם הנאשם כי מוטב שיודה באשומות נגדו. תיק האיים הסתיים בכך שעל הנאשם נגור מאסר על תנאי, קנס של 400 ש' וחטימה על התחייבות להמנע מעבירה (קנס על תנאי) בסך 2000 ש'. בתיק החזקת הסם נשלה הנאשם בהסתמכת התביעה לקבלה תסניר קצין מבון שימלץ האם להאריך את עונש המאסר המותנה העומד לחובתו.

ט. גיא ותימור טיפלו גם בערעור לבית המשפט העליון על הרשעה ברצח כפול. טענתנו בערעור הייתה כי למעשה ההמהה קדם קנטור, ולפיכך היה על בית המשפט להרשיע בהריגה ולא ברצח. הטענה הייתה כי הזמן הקצר ש עבר בין התרgesות למעשה ההמהה והעבודה שבמשך כל זמן זה התקיים מרדף בין המערער לתקופים הביאו לכך שלא היה לנאם זמן להתקرار, כך שלא מזכיר בהמהה "בדם קר". שלושת השופטים דחו את טענת הקנטור, אך בעוד השופטים עזיהם וברק-ארו קבעו כי המבחן הסובייקטיבי לקנטור התקיים, ואילו המבחן האובייקטיבי לא התקיים, קבע השופט דנציגר שאף היסוד הסובייקטיבי לא התקיים. ציון כי בכתיבת הערעור סייעו סטודנטים בקליניקה לפני שנים, ובית המשפט העליון ציין את שמותיהם בין המיצגים בתיק (ע"פ 2823/10).

י. תמר בן ארצי ונעה רות טיפלו בעניינו של נאם מבוגר וחולני, מכור להירואין, שהוגשו נגדו שלושה כתבי אישום בגין שימוש בסם. במסגרת הטיפול בתיק הפניו את הנאשם למומחה להחמכרות, שמנן חוות דעת על קשייו של הנאשם להגמל מהסם עקב הכאבם מהם הוא סובל כתוצאה מבעלייתו הרפואית. נפגשו גם עם פרופ' יהודה ברוך, הממונה על מבחן אישורים לשימוש בסם מטעם משרד הבריאות, בניסיון למצוא פתרון לבעיותו הרפואיות של הנאשם. הטיפול בעניינו של הנאשם התעכב כיוון שכחודה פברואר האחרון הוא נגע קשה בתאונת דרכים שהובילה לאשפוזו למספר חודשים. בכוונתו לבקש כי ההליכים בעניינו יעוכבו.

יא. תמר ונעה סייעו גם בהכנה לדיוון בתיק בקשה רשות ערעור עם שתי שאלות משפטיות מורכבות. השאלה הראשונה הייתה האם ניתן להחיל את סייג-הSHIPOT על אדם שהגיע לUMBRECHT בעקבות שימוש בסם ולא בשל היותו חולה נפש – בעניין זה לא ניתנה רשות ערעור. השאלה השנייה הייתה האם ניתן להרשיע אדם שנמצא במצב של שכנות בנסיון לbijoux עבירה התנהגותית¹. בית המשפט העליון פסק הלכה לפיה לא ניתן להרשיע אדם הנמצא במצב של שכנות בעבירות מטרה, אך כחריג כלל זה ניתן להרשיעו בנסיון לעبور עבירה התנהגותית שאינה דורשת מטרה (רע"פ 6382/11).

¹ ככל לא ניתן להרשיע אדם שהיה שכור בbijoux עבירה מטרה. ניסיון לבצע עבירה הוא בעצם עבירה מטרה – המורה היא השלמת ביצוע העבירה (גם אם העבירה שאותה רוצים להשלים אינה דורשת מטרה עצמה).

יב. גרשון חסין והראל אפרגן טיפלו בערעור לבית המשפט המוחזק על הרשעה בתקיפה ובהיווק בזדון לרכווש. מדובר באב שבנו סיפר לו שלדים מתנכלים לו בבית הספר ובמנג'ס. לפי קביעת בית המשפט כאשר האב נתקל באוף אקראי באחד הילדים הוא דף אותו ותפס אותו בחולצתו. הילד ניסה לברוח והחולצה נקרה. בית משפט השלום גזר על האב חמישה חודשים עבודות שירות וקנס וחיבבו בתשלום פיצויים למחלון. גרשון והראל נכחו במשפט ומתן עם הפרקליטות, וסייעו בהכנה לדין. הם בחנו את השאלה המשפטית של זוטי דברים בנסיבות, את השתכללות העבירה של היקז בזדון לרכווש, ובדקו רמות עונישה לרלבנטות. בסופה של דבר, לפי המלצת השופטים בדיון בערעור הופחת העונש בהסכם לחודשים עבודות שירות.

יג. גרשון והראל סייעו גם בהכנות דיון לערעור בבית המשפט העליון בתיק גרים מות בראשגנות. אלו טענו בין השאר בערעור על הכרעת הדיון, שלא ניתן להרשיע בעבירות רשלנות מכח שותפות. גרשון והראל סייעו בניתוח האנגליטי של הסוגיה המשפטית, ובಹכנות סיכומיים בכתב בעקבות הסדר טיעון שערכאה המדינה עם שותפו של המערע. אלו ממתינים עתה להחלטת בית המשפט העליון (ע"פ 6365/12).

יד. עניינים נוספים - אתרע מזולם של גל עמרן וירון קובו, שעוניינו של הנאשם שבתיקו טיפלו, ואשר הואשם בעבירה של תקפה הגדמת הכללה, עבר לטיפולו של עורך דין אחר. גל וירון הכנינו גם כתוב טענות הנוגע לתיקו של קופר, שאינני מפרט אודתיו, כיון שמדובר ב"מסמך מגירה" שטרם הוגש לבית המשפט. הגר פל השותפה במתן ייעוץ לחיל שהיה שביבש בתאונה מבצעית שבהרג חיל. רחל כהן ונטלי אוטן בחנו את עניינו של אסיר שביקש שעוניינו ביחס לארום של מהקרים חדשים בתחום חקר המות והשפעת פגיעות מוחיאות על ההתנהגות. נעה רות ותמר בן ארצי בחנו עניינים הנוגעים לעוניינו של אסיר שהועבר לרצותה בארץ עונש שנגור עליו בחו"ל.

המפגשים בគיתה, שבהם דנו יחד בנושאים שונים הנוגעים למלאתו של הסניגור, הונחו בעיקרם ע"י ד"ר אלקנה לייט, והתארחו בהם השופטת גגה שמואלי שהנחתה שייעור על דיוני מעצר, מיכל אהרוןி שהעבירה שייעור על כתיבה משפטית, הפרקליט ע"ד רועי רייס שדיבר על עבירות התבע, הרופא המשפטית ד"ר חן קוגל שעסק בעבודותם של הרופאים המשפטיים, ע"ד יורם שפטל שדיבר על משפט דמיאני, ע"ד ורד ויינמן מהमועצה לשלים הילד שהעבירה שייעור על זכויות נגעי עבירה ויעוץ התקשרות ע"ד גיל סלומון שדיבר על יחסיו עורך הדין והתקשרות. במהלך השנה ערכנו סדנת חקירה נגדית וסדנת טיעון בערעור. כמו כן ערכנו סיור בבית המעצר תל אביב באבו כביר.

הקליניקה לזכויות עובדים

א. כלל

הקליניקה עסקה בסוגיות שונות של עולם העבודה ושל קידום זכויות עובדים, תוך שימוש בכלים של התארגנות עובדים, קידום מדיניות, ניהול תיקי ליטיגציה עקרוניים. התחממות בנושא העבודה אפשרה העמקה מקצועית וקדמית. הצלחה בהמשך פיתוחו בתחום החדשני יחסית של התארגנות עובדים, בשילוב עם פיתוח פרויקט לקידום תעסוקת נשים ערביות, המשיכו את הדגש שנבנה על ערכות-דין קהילתית, אשר פועלת לשינוי באמצעות העצמת הקהילה, אך תוך שימוש ממשותי מאוד במשפט. לצד זאת, נמשכה העבודה עם הכלים המשפטיים הסתנדרתיים יותר של ליטיגציה עקרונית, והמשיך פרויקט חדש של התחדשות עם העסקה פוגענית בקרב עובדים מatoiופיה.

ב. העבודה המשנית

בחלק זה תואר עיקר הפעולות המשנית בклיניקה בשנה החולפת, בחלוקת לתחי-הנושאים הבאים:

1. התארגנות עובדים – עמ' 2-6
2. קידום תעסוקת נשים ערביות – עמ' 7-8
3. התחדשות עם העסקה פוגענית בקרב עובדים מatoiופיה – עמ' 9
4. ליטיגציה עקרונית – עמ' 10
5. קידום حقקה ומדיניות בתחום זכויות העובדים – עמ' 11-12
6. שונות – עמ' 13

1. התארגנות עובדים

כללי – על הפרויקט ועל הפעולות בו השנה

בקיץ 2006 הוקם בклיניקה פרויקט ראשון מסוג בארץ – לעידוד, סיוע וליווי התארגנות עובדים במקומות עבודתם. הפרויקט הוקם כמענה לקשה הרבים בנושא אכיפת זכויות עובדים, לאוקום שהותירה הסתדרות בארגון העובדים הלא-מאורגנים, ועל רקע מצבה הקשה והמידור של העבודה המאורגנת בארץ. בשנה"ל תשס"ח הפרויקט צבר תאוצה משמעותית, רשם הישגים וצעדים תקדים בתחום, והביא ל"גל" ולמגמה של התפשטות השימוש בכלים של התארגנות-עובדים-בלתי-מאורגנים גם מחוץ לתחומי הקליניקה. במסגרת הפרויקט, הקליניקה ליווה את מהלך ההקמה של ארגון עובדים כללי חדש בישראל, בשם "כוח לעובדים – ארגון עובדים דמוקרטי", אשר מטרתו העיקרית היא העצמת הפעולות לא-מאורגנים, ובתווך כרך בניה מודל דמוקרטי יותר של ארגון עובדים כללי מזה אשר מוכר בארץ, מודל המבוסס על כוחם של העובדים עצמם. יש לציין כי מאז הקמת ההסתדרות הכללית ב-1920 והסתדרות הלאומית ב-1934, לא הוקם בארץ עוד ארגון עובדים כללי, ומכאן ברורה תקדיםות המהלך. העבודה בפרויקט הובילה להתחדשות עם בעיות משפטיות וארגוניות מורכבות, שלרובן טרם ניתן מענה בחקיקה ובפסקה הישראלית. הקליניקה ממשיכה ללוות ולטיען במהלך זה. בשנה החולפת חלה התקדמות נוספת בפעולות הפרויקט. הוקמו וללו התארגנויות חדשות, קודמו התארגנויות קיימות, נוהלו תיקים עקרוניים, המשיכו להיבנות יסודות לפעולות ארגון כוח לעובדים והמשיכו להתבסס הכרה בחשיבותו כאלטרנטיבה איגוד-מקצועית וديمقרטית.

התארגנות עובדים ומנהיגות מעורנות היום של ארגון נשיא חירות

מהו כנה ותשעה חודשים אנו מלווים את התארגנות עובדים 'ארגון נשיא חירות', שהוא מפעל מעוננות היום היהודי בישראל (לאחר נעמ"ת, ויצו"ו ואמונה). הארגון כולל 27 מעונות يوم (בפיוקו משרד הtmp"ת) מקריות שמונה וקצרים בצפון ועד קרית מלאכי בדרום, בהם מועסקות כ- 300 עובדים. לאחר דרך ארוכה אותה ליוינו באופן צמוד – החל מאיגוד העובדים, גיבוש דרישות, הגעה ליציגות, ועוד, בסוף חודש יוני 2012 החל משא ומתן קיבוצי אשר גם אותו אנו מלווים מזו באופן אינטנסיבי. בשנה החולפת הגיענו למספר פריצות דרך ממשא ומתן; ליוינו את העדינים הארגוניים שננקטו במספר נקודות זמן לאורך השנה, ואת אסיפות העובדות שנערכו ברחבי הארץ; ומספר פעמים הגיענו להישגים בבית הדין לעבודה

עת הבאנו לדוחית בקשות חוזרות ונשנות של הנהלה למתן צווי מניה כנגד עיזומים ושביתות שננקטו. במקביל ניהלו מוגעים מול משרד התח"ת ומשרד האוצר בורישה להעתרב תקציבית באופן שיביא לפתרונו המשבר, תוך דיוון בוועדת העבודה בכוונה בהשתפותם, ושילובם לצד להליכים בבית הדין לעבודה. במסגרת המשא ומתן, הגנו להסכם של המעסיק לחתימה על הסכם קיבוצי אשר יחול על כל העובדות, ואשר במרכיבו יעמוד מעבר להעסקה על-פי טבלאות שכר איחוד, שkopות ושוויוניות המבוססות על ותק וכן על רמת הכשרה, טבלאות אשר ישקפו עלייה בשכר ויאפשרו לעובדות ודאות ואפקט/מתווה של שיפור ידוע מראש בתנאי העבודה. בנוסף, הגנו להסכם בוגע לשיפור ניכר בביטחון התעסוקתי של העובדות, ובוגע למתן מגוון של תנאים נלוויים לשכר.

עם זאת, ככל הנטבות הכספיות המסתמן הן בשיעורים קטנים בהרבה מן הרצוי. זאת, בשל מצבה הקשה מאד של העמota, על רקע התנהלותה לאורך שנים ועד לאחרונה, התנהלות אשר בעיטה הפך משא ומתן זה לחירג ומרכיב באופן מיוחד. מרכיבות זו נובעת מארבע סיבות עיקריות, המשולבות וקשרות זו בזו:

א. מצבה התקציבי הקשה של העמota. ב. הקצתה כוח אדם ושותעות עבודה בחירות ממשמעויות מתקני כוח האדם הנקלחים בחשבון על-ידי משרד התח"ת לצורך קביעת תעסיף שכר הלימוד בمعنىות (שכר לימוד מהוות את ההכנסה העיקרי וכמעט היחידה של העמota). ג. נקודת מוצא של הטרוגניות עצומה ושרירותית בתנאי השכר ובתשולם נלוים להן זכאות לאורך שנים מטפלות שונות עבור ביצוע אותה העבודה. ד. נקודת מוצא של תנאים נלוים מסוימים לאורך שנים אשר יושמו וקובעו בהתאם הלימה למצבה הכלכלי של העמota, לביסיס השכר הנמוך ולהיעדרם של תנאים נלוים אחרים, בסיסים יותר.

על רקע כל אלו, המשא ומתן הקיבוצי עצמו היה קטלייטור להנגת שיפורים דרמטיים בתנהלות העמota, כאשר בלית ברירה, רבים מSHIPORIM אלו צריכים להיות מיושמים אגב ההסכם הקיבוצי, לצורך העלתה העמota על מסלול התקציבי וניהולי תקין. זאת על-מנת להבטיח את המשך קיומה ופעילותה של העמota, את מימון ההסכם הקיבוצי ואת האפשרות והתקווה לשיפורו שכר ממשמעויות יותר בהמשך הדרך. כך, משא ומתן זה הצריך לא רק ויתורים ממשמעויות על-מנת לוודא את עצם שימושו של מקום העבודה ואת שיפור התנהלותו למען תנאי שכר טובים יותר בהמשך הדרך, אלא גם יצירתיות לצורך חילוץ התקציב אשר יאפשר את מימון השיפורים הכלכליים שיינטנו במסגרת ההסכם הקיבוצי. ההסכם הקיבוצי צפוי להיחתום סמוך לאחר חגיגי תשרי, אלא אם לא יסגורו הפורים כמצופה וזה עשויים להינתק עצדים ארגוניים נוספים.

התארגנות עובדי רכבת ישראל

ייצגו את ארגון כוח לעובדים במאבק המשפטי על הייצוגה ברכבת ישראל, מול הסתדרות הכללית והרכבת, נוכחות הסוגיות העקרוניות שעלו במסגרתו בכל הנוגע להלכת המניות מהחלפת ארגון יציג. במחצית אוגוסט 2012 הגשו עתירה לבג"ץ כנגד פסק-דין של בית הדין הארץ-בנין הייצוג רכבת, פסק-דין אשר הרחיב בצוරה וכי ניכרת את הלכת המניות. העתירה תקפה את ההכרעה בمراجعة הקונקרטי של עובדי רכבת ישראל, ויוחר מכך את ההכרעה הכלכלית המתיחסת לכלל העובדים המאורגנים בארץ. חרף העובדה שהଉרכות אפקטיבית של בג"ץ בפסקה של בית הדין הארץ לעובדה היא בדירה ומוצמצמת, סברנו כי נכון והשוב להגיש עתירה עקרונית זו, גם אל נוכחה פני מגמה אשר הסתמנתה בפסקה זו של בית הדין הארץ ואשר אף עלולה להתרכז. כחוישים לאחר תגבורות הסתדרות הכללית ורכבת ישראל מוסף חדש ספטמבר 2012, הקיימים הדין בעתירה. בג"ץ דן לעומקה, שמע את הצדדים בהרחבה, וגילתה הבנה לביעיות הפסקה של בית הדין הארץ לעובדה ולפגיעה בחופש ההתארגנות הטמונה בה. חרף זאת בסופו של יום דזה בג"ץ את העתירה בכפוף למספר העורות. ההערות היו הנחיות בבית הדין הארץ, ועקרן א. הותרת ההלכה פטוראה לשינויים על-פי נסיבות כל מקרה ומרקם; ב. בבחינה פרטנית קפדנית של כל מקרה לעודן לוודא שהשימוש בהלכת המניות כפי שעודכנה בפסק-דין של בית הדין הארץ לא נעשה בהתאם חום לב ו/או פרי שיתוף פעולה בין עסק לבין ארגון עובדים קיים,

לאחרונה נדונ בבית הדין הרכי לעבודה תיק - בעניין עובדי המועצה האזרית אל-בטוף - בו עלו שוב שאלות יסודיות בנוגע להלכת המניות, ושם הדגשנו שוב את הצורך למון ולצמצם את הלכות המניות, באופן דומה לטענות העתירה בעניין עובדי הרכבת. פסק-הדין אמר להינתן בזמן הקרב.

התארגנות מטפלות משפחתיי התמ"ת

זהה לעלה מחמש שנים אלו מלויים התארגנות רחבה היקף של מטפלות המשפחתיות הציבוריים ברחבי הארץ, כלומר המשפחתיות אשר בפיקוח משרד התמ"ת. משפחתיות אלו, לצד מעונות היום, מהוים את המסגרות הציבוריות שספקת המדינה לחינוך הגיל הרך בגילאים חצי שנה עד שלוש שנים, שלב בו אין עדין כל אחריות של משרד החינוך. ייעודם העיקרי של המשפחתיות הוא עידוד יציאה לשוק העבודה של אמהות לילדיים בגיל הרך. מעורות משנהות הן הבטחת חינוך מסודר לתינוקות וילדים בגיל זה, וכן הכנסה לשוק העבודה של נשים רבות כמטפלות, אשר בעלי עיטוק זה יתכן שלא היו פעילות בשוק העבודה. עבור הורים, יתרון העיקרי של משפחתיות אלו הוא הסבסוד הציבורי, הקבע בין היתר לפיקמות והכנסה והיקף שעות העבודה של האם. בעוד שמעונות היום מתחפעים עשרות שנים על-ידי גופים ותיקים – נעמ"ת, ויצו' ואמונה – אשר צברו עצמה, כוח מקוח וניסיון רב מול משרדי המשסלה הרלוונטיים, המשפחתיות נעומתם הם החדשנות יותר ופעלים כיחידות קטנות, מבודדות נפרדות זו מזו, חסרות כל ניסיון או יכולת עמידה או מיקוח מול המשרדים והרשויות המקומיות (המשמשות גורם קשר בין היתר לתמ"ת), כאשר לכל מטפלתו מטפלת אחת, ועד 5 ילדים. בארץ ישנים כ- 3,700 משפחתיות, כולל מספר זהה של מטפלות, המשרתות בעיקר אוכלוסייה קש-יום ממיעד סוציאו-כלכלי נמר, רובם בגזרה הערבית ובגזרה החרדי.

המטפלות מוגדרות כעצמאיות, למרות שיש מעט מאוד מאפיינים של עצמאות באופן העסקתן. המטפלות מתפרנסות בkowski רב, ושכרן כלל לא עודכן ונשחק מאוד במשך השנים כאשר הוצאות התפעול עללו בעשרות ולעתים אף במאות אחוזים. לבסוף, המטפלות נתקלות בעיות וקשיים רבים, כגון עיכוביםמושכים בהעברת השכר ובאישור סבוס להורים, שינויים חד-צדדיים חדשות לבקרים בכללי הפעולה למשפחתיות באופן שטילי לעליון עלויות נוספים ללא סיוע מהמדינה, הפרטת הפיקוח עליהם, ועוד. כיוום מאורגנויות, במסגרת ארגון כוח לעובדים, כ- 2,500 מטפלות, ואנו מקיימים היוזרות ליסירוגין מול משרד הכלכלה (לשעבר התמ"ת) וכן לעיתים מול הוויים אליהם מועבר הפיקוח (במקום רשותות מקומיות – נאות מרגלית, חברת המתנ"סם ומכללת סכני).

בשנה החולפת המשכנו לסייע למטפלות להתמודד בזירות שונות מול מHALCOM חד-צדדיים מצד משרד הכלכלה (לשעבר התמ"ת) כמו גם מצד רשותות וככיניות. השונה בולטת נגד מכון חדש לפיקוח על המשפחתיות (הפרטת הפיקוח) באמצעות זכינים במקום רשותות מקומיות. המכון הראשון בתפקידו מופעל מאז שנת 2008, וסძק לסוף שנת 2012 ביקש משרד התמ"ת לצאת במכון חדש להמשך שנים. לאחר ניתוח המכון פנינו לועדת המכרזים ולהנהלת המשרד בדרישה לשנות מספר סעיפים מרכזים במכון אשר עלולים להביאו לקיפוח חמור של אינטראס המטפלות, כאשר המרכז ביותר בהם הוא סעיף התמורה. בעקבות דרישותינו, נדחה המכון מספר פעמים לצורך בדיקת הטענות, עד שלבסוף בוטל, ומתוכנן לצאת ככל הנראה בשנה הבאה. במקביל, השנה התאפינה בפעילות מעתה יחסית של איגוד המשפחתיות במישור הארץ, בעיקר עקב תקופות המתנה ארוכות, החל מתקופת הבחירה, תקופות של חילופי בעלי הפקידים הבכירים במשרד התמ"ת (שר, מנכ"ל, מנהל אגף מעונות יום ומשפחתיות), ועוד.

התארגנות עובדות הניקיון באוניברסיטה בן-גוריון

אנו מסייעים לילוי של התאגדות עובדות הניקיון באוניברסיטה בן-גוריון בנגב, אשר הועסקו במשך שנים על-ידי חברות הניקיון (קבלו) איתן שמר בע"מ, ונטורי ציון בע"מ. מדובר על כ- 250 עובדות ועובדים, מrukע סוציאו-כלכלי נמר וחילש במיוחד, רובן עלות וועלם מחבר העמים, מאיופיה ומדרום אמריקה, רובן אינם שולטות מספיק אם בכלל בשפה העברית,חוששות מאוד מהיעדר תעסוקה בדרום, וחוששות מאוד מההמנונים מטעם הקובלן,אנשי ההסתדרות בדרום אשר בקשר עם הקובלן, ומחלקה המהמנונים באוניברסיטה. מדובר על נציגות או ועד ראשונים בארץ בקשר עובדי ניקיון המועסקים באתר ספציפי דרך קובלן. בשל מוחלשות הרבה והפחד הרב השורר בקרבן, מחלק התאגדות זהה שהוא שונה

מאור מכל מילך אחר שאנו מלאוים, ומecessary מאמצים רבים מאוד להעטמה של העובדות. בהמשך לכך, וגם לנוכח מיקום ההתמודדות בבאר-שבע, ישנו גורמים נוספים המשפיעים בעובות הלילוי תוך שיתוף פעולה, וביניהם פרויקט התנדבות מיוחד של בית"ס לעובודה טוציאלית באונייברזיטהּן בן-גוריון, תא הסטודנטים צ"ח (צדק חברתי) באוניברסיטה, עמותת "איתך" בדורות, שתיל"ל ב"ש, ונציגים של כוח לעובדים, במוסגרתו מתאגדות העובדות. מפעם לפעם מסיעים בלחצם גם מספר מרצים מהאוניברסיטה.

בשנה החולפת עסקנו רבות בטיפול בתיקים פרטיים של עובדים ניקיון, בעיקר בגין חובה כספיים מן הקבלנים הקודמים. בנוסת, הצלחנו להפוך החלטות פיטורים ולהשב עובות ניקיון לעובותה, כאשר את ההחלטה השירוטית קיבל נציג מטעם האוניברסיטה אשר הנחה את הקובלן לפטר את העובדת. כאמור, העובדת נשאהה בתפקידה.

התארגנות הסגל הזוטר במכללה האקדמית תל אביב יפו

זהה השנה הקליניקה מלאוה את הסגל הזוטר במכללה האקדמית תל אביב יפו. הסגל הזוטר במכללה מעסיק באופן שקיבל את השם "מריצים מן החוץ", שימושו בפועל הוא העסקה בנסיבות פחות טובים מהנתונים הנמנעים לחסרי הבכיר במכללה, תוך דגש על העדר ביטוחו תעוקתי, היעדר זכויות טוציאליות רבות ואי עידוד עובות מחקר אקדמית. בחודש יוני 2013 הודיעה הנציגות הזמנית של ההתארגנות על הגעה ליציגות, ובתחילת חודש יולי 2013 הכרה הנהלת המכללה ביציגותם. המומ"מ לקרהת הסכם קיבוצי החל בסוף חודש יולי.

התארגנות הסגל הזוטר בשנקר

זהה השנה מסיעת הקליניקה לסלג הזוטר ב"שנקר – בית הספר הגבוה להנדסה ולעיצוב", להתאגד לראשונה. עד היום הסגל הזוטר במכללה, המונה כ-300 איש, מעסיק במשך שנים בחזים ארעים ומופטור מדי סמסטר. בשנה החולפת ליוינו את פגישות הוועד המרובות ואת אסיפות העובדים, את הבחירה לנציגות העובדים, את השגת היציגות לארגון העובדים, את הגיבוש והעיזוב הממושך של הדרישות למשא וממן, ואת המשא וממן קיבוצי אשר החל בסמוך לחודש Mai 2013. לאחר סיום הצגת ורישות העובדים, ופגישות שערוכה הנהלת שנקר עם הוועדה לחכני ותקצוב (הות"ת) במועדזה להשכלה גבוהה, הודיעה הנהלה כי לדרישת ות"ת, ות"ת והמונה על השכר במועד האוצר חיבים להיות חלק אינטגרלי מן המשא וממן כבר בשלב זה. זאת ככל הנראה לנוכח תקדים מושא וממן קיבוצי זה והשלכות הרוחב האפשריות שלו בהיותו משא וממן להסכם קיבוצי סדור ראשון לסלג ווטר במכילות באישורו הות"ת. כמו כן הודיעה הנהלה כי מבחנית ות"ת בשלב זה אין כל תקציב לשנקר לצורך מימון נוספת כספית כלשהן. לאור זאת נרכשת נציגות הסגל הזוטר לשבייה בתחלת הסמסטר הקרוב. בשלב זה נקבעה פגישה קרובה עם נציגי הות"ת, נציגות הסגל הזוטר והנהלת שנקר.

2. תעסוקת נשים ערביות

מטרת הפרויקט, שזו שנותו השלישית בклиיניקה, להתמודד עם האתגרים המשמעותיים של הדרת נשים ערביות שוק התעסוקה (רק כ-22% מהנשים הערביות משתתפות בשוק התעסוקה) והעסקה פוגענית של נשים ערביות, במיוחד ביישובים ערביים. הפרויקט פועל במספר כיוונים: התמודדות עם חסמים המקיימים על כניסה נשים ערביות לשוק התעסוקה (כגון, מתחור בתשתיות תומכות תעסוקה); פיתוח דרכי התמודדות עם תעסוקה פוגענית של נשים ערביות, עם החסמים העומדים בפני נגישות לצדק של נשים המועסקות בהעסקה פוגענית; פיתוחה הכללי של ייצוג הולם וחובת ההתאמה של מקום העבודה באמצעות הרחבת העסקתן של נשים ערביות. העכודה במסגרת הפרויקט נעשית בשיתוף פעולה הדוק עם ארגוני חברות אזרחית העוסקים בתחום, ובמיוחד ארגונים הפועלים בחברה הערבית. החל משנת 2013 העכודה קידום הנושא בклиיניקה נעשו במסגרת פרויקט הממומן על ידי האיחוד האירופי ושמו "נשים ערביות ו��תיפות בשוק העבודה השינוי". הקליניקה שותפה לפרויקט זה, יחד עם הארגונים קו לעובד, איתך – מעכי וכיאן.

התמודדות עם העסקה פוגענית של נשים ערביות

הazar הנשית ביפו

הazar הנשית היא עמותה שהוקמה בשנת 2003, ומציעה תמייה וסיעוע לנערות ונשים צעירות תושבות הערים יפו, בת ים ודרות ת"א, הנמצאות במצב מצוקה וסיכון. הפעולות מתקיימת במבנה הממוקם בגבול יפו – בת ים, המציע מרחב פתוח ומוגן לנערות ולנשים הצעירות המגיעות אליו. אל המקום מגיעה נערות ונשים בגילאי 13-25, יהודיות, מוסלמיות, נוצריות, רוקחות ונשואות, ותיקות וועלות חדשות מדינות חבר העמים ואתיופיה, המתגוררות בעיר יפו ובסביבתה. רובן ככלון נאלצתו להתמודד עם מצבאות קשה של עוני, אלימות והדרה חברתית. העמותה פועלת מתוך מטרה שדק חברתי ושווון הזרנויות ואמינה בזכותו של כל אישת וונערת לימייש עצמי בהתאם לרצונותיה, שאיפותיה וצריכה ללא תלות בנסיבות הלאומי או העדתי. בעמומה מועסקות נשות צוות מזמננות מתחום הטיפול וכן פעילים בה שירות מתנדבות ומתנדבים, המקדשים מזמנם ומרצם למען הנשים והנערות המשתחרפות במעטם הפרויקטם שמאפילה העמותה. במסגרת הפרויקט משתלבות זו השנה השנייה של סטודנטיות מהקליניקה בפעולותazar, ומיציאות סיוע וליווי בתחום דיני העבודה. סטודנטיות הגיעו אלazar פעם בשבוע למשך מספר שעות, והעניקו סיוע פרטני לנערותazar שנתקלו בעבויות במסגרת עבודתן. בין היתר טיפול סטודנטיות בעוננות לגבי קיזוזים לא מזקדים מהשכר, אי תשולם שעות נוספות ותגמול עבור עבודה בימי מנוחה, פיטוריים שלא כדי – ועוד. בנוסף, העבירו הסטודנטיות הרצאות בנושא זכויות עובדים לצוותazar ולנערות המגיעות אליה.

לייטיגזיה

קיצוץ בהיקף העסקה בהרין ואחרי לידיה ואפליה של עובדת ערבית

תביעה שהוגשה על ידי הקליניקה לבית הדין לעובדה, בעניינה של עובדת שעזבה את מקומ עבודתה בעקבות קיצוץ משמעותי העסכמה בחודש שלפני יציאתה לחופשת לידה ולאחר חורחה מחופשת הלידה. קיצוץ כזה הינו אסור לפי חוק העבודה נשים ללא היתר של שר התמ"ת, ומהוות אפליה לרעה של העובדת בשל הרין והורות. בנוסף, העובדת התלוננה על כך שמנהלת החנות נגה לחטט בתיק שלה, לאחר שהבהירה לה בתחילת העסקה שהיא עבר עובדת ערבית שנגנבה מהחנות. מעשים אלה מהווים פגיעה בפרטיות ואפליה מחמת לאום. לאחר שהתקיימו דיון קדם משפט בעניינה של העובדת, הגיעו הצדדים לפשרה במסגרתה קיבלת החותם סך של כ- 20,000 ש"ח. סכום זה הוא סכום עצום מבחינת העבודה, מהויה פשרה הוגנת, בהתחשב בקושי של העובדת בניהול ההליך, והתמכשו עד כה, והעובדת סיימה את התהליך כשהיא שבעת רצון עד מאד.

אי תשולם תגמול עבור עבודה בימי מנוחה, דמי הבראה, דמי תגום וניכויים שלא כדי

הקליניקה הגישה תביעה לבית הדין לעובדה, בשם של עובדת, נערה המשתתפת בפעולותazar הנשית ביפו, אשר זכויותיה בתחום העבודה הופרו באופן שיטתי בכל תקופה העבודה כקופאתה בדראסטור תל אביב. לחובעת לא שולם גמול עבור עבודה רבה בשעות המנוחה השבועית, לאשולמו לה דמי חגים המגיעים לה כעובדת שעיתיה, ולא דמי הבראה בהתאם לצו הרחבה – וכן לה סכומים משכירה שלא כדי (בגין "חוסרים בקופה"). בנוסף, העובדת לא קיבלה הודעה לעובד לפי חוק, ותלוishi השכר שהונפקו לה לא היו תקינים. דיון בתיק קבוע לחודש אוקטובר הקרוב.

3. התמודדות עם העסקה פוגענית בקרב עולים מאתיופיה

בاهדר השכלה מתאימה ומקצוע, רוב העולים מאתיופיה מועסקים בעבודות בלתי מקצועית ובסתטוס נמוך, לרוב באמצעות קבלני משנה למיניהם ובשכר מינימום. בנוסף, בשל קשיי שפה ועל רקע תרבויות שונות, רבים מULER אתיופיה גם מתקשים מאוד לעמוד על זכויותיהם. זו השנה השנייה בה הפעלו פרויקט חדש, במסגרתו עורך-דין יוצא אתיופיה, ביחד עם סטודנטים, מעניק סיוע וייצוג משפטי לעולים מאתיופיה הסובלים מהעסקה פוגענית, זאת בשפה המובנת להם. מטרת הפרויקט היא הנגשת הכלים

המשפטים והעצמת אוכלוסייה העולמים מأتיאופיה הנמצאים בפריפריה החברתית. במהלך השנה התקבלו בклиיניקה מספר פניות של בעליים ממווצא אתיופי ושל ארגונים חברתיים בשם בעליים. במסגרת הקליניקה טופלו בשנה מספר מקרים, חלקם הגיעו יעוז משפטי ראשוני והופנו להמשך טיפול בלשכה לסייע המשפטי הממלכתי, ושני מקרים הממחישים את המציגות עמה מתמודדות נשים אתיופיות בניסיונות להשתלב בשוק החטוסקה טופלו באמצעות הקליניקה.

עובדת ניקיון בסופר – העסקה באמצעות חמשה קבלני שירות שונים תוך ארבע שנים

טופל עניינה עובדת הניקיון, עליה מأتיאופיה הנמצאת בארץ כSSH שנים, אשר במשך ארבע השנים האחרונות העסקה כמנקה בקו-אוף באוטו מקום העבודה, אך באמצעות חמשה קבלני ניקיון שונים, כאשר מעבר מכבנן לקבלן אופסו הוותק והזוכיות שלה בכל פעם מחדש, ללא ידיעתה. לשם העבודה הוגשה תביעה כנגד כל הקבלנים שהנפיקו תלושי שכר על שמה, וכןงד המשמש הקו- אוף. (ס"ע 44429-12-12 אג'נו נגד שירות לל' בע"מ ואח') לקראת הדיוון בבית הדין נהיל משא ומתן לבקשת כל המעורבים בהעתקתה, בסופו הגיעו הצדדים להסכם פשרה לשבייעות רצון העובדת, כך שהעובדת פוצחה בסך 18,000 ש"ח נתנו בגין הזכיות הסוציאליות שלא שולמו עד למועד הגשת התביעה, והוא ממשיכה לעבוד במקום העבודה כאשר רצף הוותק שלה נשמר עם כל המשטמע לכך.

مالדי סמואלס, השתתפות בשכר דירה גם בתקופה שללאהר עויבת הדירה

מלאדו הגיעו לישראל דרך מצרים בשנת 2009, ובסמווך להגעתה ארץ התחילה לעבוד בתפקיד ניקיון באולם האירופים שבאחד הקיבוצים בשרון יחד עם עוד כ- 15 פליטים סודנים ואחרים. הממשקספק מקום לינה לכל העובדים, משכר העובדים נוכחה סך של 500 ש"ח בגין השתתפות בדמי שכירות, זאת בגין לדין ולא הסכמת המפורשת, מכל מקום אין הסכם שמייד על הסכמת העובדים, אך בפועל זה מה שהיה. במהלך שנת 2010 הגיעו בעלה של מלאדו לאرض והצטרך אליה, אז גרו יחד בדירה באישור הממשק. בחודש פברואר 2012, נדרש לעזוב את הדירה וauseבו. הממשק של מלאדו המשיך לנכotta משכירה 500 ש"ח כל חודש גם בתקופה שלאחר שעזבה את המגורים, על כן פנתה מלאדו למעסיק וביקשה להפסיק את הניכויים בגין השתתפות בשכר דירה שכן היא אינה גרה שם עוד. אז נטען כי לגבי מלאדו נוצר חוב בגין השם ומיט בתקופה בה גרו ונמסר כי הממשק ימשך לנכotta משכירה סך של 500 ש"ח עד לסילוק החוב הנטען בסך 8,327 ש"ח. כאשר פנתה בבקשת נוספת בסכום של 5,000 ש"ח, פורתה לאלאחר המבעודה והורחקה יחד עם בעלה מהbbox, וכך הגיעו נאלץ לעזוב את העבודה והם נאלצו לעזוב את הקיבוץ בעל כורחם. על כן, הוגשה תביעה בשם העבודה סע"ש 2776-06-13 סמואלס נ' קיטרנגה השווון מס' 1 (בע"מ) התיק קבוע ליום 15.12.2013.

4. ליטיגציה עקרונית

קציני בטחוו שהעסקו בעובדי קבלן בבנק הפעלים נקלטו בעובדי הבנק

הקליניקה פנתה לבנק הפעלים לקלוט בשורותיו קצינת בטחוו שהעסקה בבנק כעובדת קבלן. הבקשה נומקה בכך שבפועל מתקיים יחסי עובד-עובד בינה לבין הבנק, והעובדת מופלת ביחס למספר עובדי מוקד הביטחון אשר מועסקים ישירות על-ידי הבנק. בעקבות פניות הקליניקה נקלטה קצינת הביטחון כעובדת בנק הפעלים. במקביל אליה וכוחצתה ממורות הקליניקה, נקלטו בעובדי הבנק מספר קצינים ביטחון נוספים שהעסקו עד אז בעובדי קבלן.

תביעה כספית בשל העסקה הקבלנית פיקטיבית והפרת הבטחה להעסקה ישרה

הקליניקה מטפלת בתביעתו של עובד לשערם באחד המפעלים הגדולים באוצר חיפה, שהעסקה במהלך מ- 6 שנים בהעסקה עקיפה. בתחילת כעובד קבלן, ולאחר מכן ניסתו לתוקף של ס' 12 לא לחוק העסקת עובדים על ידי קבלני כוח אדם (קיליטה לאחר 9 חודשים יורי עובודה) – באמצעות חברה למטען שירותים. העובד והתפטר מעבודתו לאחר שהבין שההבטחות שנינתנו לו במהלך השנים לkilitho כעובד לעולם לא יתממשו. במהלך הטיפול בתיק נתקלנו בקשימים להשגת מידע לצורכי כימות התביעה, והערכת הפרשנים בין הסכומים שהוא העובד משתמש כעובד המפעל, בהתאם להסכם הקיבוציים החלים על עובדי המפעל, לבין הסכומים אשר הש��ר בפועל. החלטה על המשך הטיפול בתיק התקבלה בהתאם להצלחה בהשגת המידע, עליה אנו – והלקוח – עומדים בתקופה זו.

תביעה לביטול פיטוריו של עובד שפטור לאחר שהתגלה עברו הפלילי

הקליניקה הגישה תביעה לבית הדין לעובדה בשם של עובד אשר הועסק כמנפל בנכי משרד הביטחון (באמציאות חברת שירותים) ופותר מעבודתו לאחר של ממשיקתו התגללה, מהיפוש בגוגל, אוזות קיומו של עבר פלילי לעובד. נושא הנהלות מעסיקים ביחס לעבר פלילי של עובדים הוא נושא חשוב מרכיב בדיון הישראלי, כולל דין בשאלות של חופש העיסוק של העובד – ושל המעסיק, הזכות לפרטויות בדיון האינטרנט, הזכות והירות של המעסיק כלפי מקבל השירות וכמו כן עיקרונו השיקום החשוב. ההסדר החוקי הקיים בישראל קבוע בחוק סדר הדין הפלילי ותקנת השבים משנת 1981, ונדמה שכיוום הוא אינו מתאים להנפקות שחלו בעקבות קיומה של רשות האינטרנט, והיכולת למצוא מידע שבבעבר היה קיים רק במרשם הפלילי בחיפוש גוגל פשוט.

בתקופה الأخيرة חלו התרחשויות מעניינות בתחום נשוא הליך משפטי זה, לרבות הקמת ועדת קנאית לבחינת סדר הדין הפלילי, ועדת אנגלרד לבחינת פרסום מידע פרטני מזהה בפסק דין המפרנסיםALKTRONIC ופסק הדין של בית המשפט העליון בעניין רפה דין נ' מפעל הפיס שהתייחס, בין היתר, בצורה עקיפה (שכן דובר בהליך منهלי ולא בהליך מתוך דיני העבודה) להובות וחכויות מעסיק ביחס לעברו הפלילי של עובד, והוא מוד להישמע בדיון נספח בבית המשפט העליון. יחד עם זאת, בית הדין לעובדה לא התקיים עד כה דיון בסוגיה זו, וזה הפעם הראשונה שבית הדין יctrיך להתייחס就此ה ישירה לכל הסוגיות הנ"ל בהקשר של יחסינו לעבודה. בהליך הנדון אנו דורשים את ביטול פיטורי העובד, ולחולפן פיצוי הולם על פיטוריו שלא כדין רק בשל קיומו של עבר פלילי רחוק ולא רלבנטי לעובדו ולחפכו.

5. קידום حقיקת ובדיניות בתחום זכויות העובדים

הקליניקה פועלת בתחום קידוםحقיקת, בעיקר במסגרת חברותה בפורום לאכיפת זכויות עובדים. הפורום, הכולל – מלבד הקליניקה – את האגודה לזכויות האדם בישראל, איתך מעci – משפטניות למען צדק חברתי, קו לעובד, ושדולות הנשים בישראל, פועל מזה מספר שנים בתחום זכויות עובדים בכלל, והגברת האכיפה של זכויות עובדים בפרט.

לדוגמאות על פעילויות שונות בתחום החקיקה – ראו בז' חותם הקליניקה מן השנים הקודמות.

תיקון תקופת ההתיישנות לדמי הבראה

לאחר מחקר והכנות חוות-דעת משפטית, פנוינו למשרד הtmp, להסתדרות הכלכלית ולשלכת התיאום של הארגונים הכלכליים, עם חוות-הදעת המשפטית ובדרישה להביאו לתיקון תקופת ההתיישנות של דמי הבראה.

עובדת בשבת

הקליניקה הchallenge בסמוך לטמי שנה הלימודים בשיתוף פעולה עם תנועת "תיקון", במטרה לבחון ולהציג שניי בהסדר החוקי בעניין עבודהימי מנוחה. ההסדר הנוכחי וקבע בחוק שעות עבודה ומנוחה, קובע זכות למנוחה בת 36 שעות רצופות לכל עובד לפי דתו (להיוודים ביום שבת, ולמוסלמים ונוצרים ביום שישי/שבת/ראשון לפי בחרתם. יתר עם זאת, מעסיקים המקבלים יותרת העובדים בשבת, רשאים לדרוש מעובדיםם לעבוד בשבת (חורך תשלום שכר גבוה יותר), ואינם חייבים לאפשר להם לא לעבוד בשבת, אלא כאשר מדובר בעובד שמצויר (בפרוץ זורה שקובעה בפקודת הראות!). כי הוא אינו עובד בשבת לפי מצוות דתו, וכי הוא שומר כשרות בכיתו ומוחזקה לו ואינו נוטע בשבת. על פני הדברים דרישת זו היא בעיתית, במיוחד במצב דברים בו כמות ההיירות שנינתה למעסיקים להעסיקם בשבת אינה חשופה לציבור, וmpsיקת בתמי הדין עולה כי הם אינם קשורים בהכרח בין קיומו של היתר העסקה בשבת כאמור, ובין יכולת לחיבר עובד לעובדו בשבת. הקליניקה תבחן את הנושא לעומת בשיתוף פעולה עם תנועת תיקון, מtopic רצון למצוא פתרון שישמור על זכותם הסוציאליות של כלל העובדים בישראל ליום מנוחה, באיזו עם צרכי המשק.

6. שונות

+ העברנו הרצאות בסיס בנושא זכויות עובדים, מטעם הקליניקה, במסגרת קורסי הכשרה של רכזי תעסוקה המיועדים לעובדה עם אוכלוסיות צעריים ואוכלוסיות מוחלשות בתחום נושא תעסוקה ועובדת, ובמרוכזים קהילתיים.

+ זnton לעובדי קבלן - הטלת אחריות על מזמין השירות בחודש יוני 2012 נכנס לתקופו החוק להגברת האכיפה של דיני העבודה. החוק החדש מוסיף כלים חדשים לאכיפת זכויות עובדים. בראש ובראשונה החוק מאפשר לעובד לטעו את מזמין השירות

בתביעה אזרחית (בתנאים מסוימים). החוק בא לעולם ביזמתם של ארגונים שונים ובهم הקליניקה לזכויות עובדים, שוגם היתה פעילה במאבק על ניסוחו של החוק. על-מנת לנסות להנגיש את החוק החדש והמורכב לעובדי קבלן, הicina הקליניקה זכותון "יעודי לעניין זה".
+ יצרנו וערכנו עריכים באתר האינטרנט "כל זכות", בנושאים המשפטיים בהם עוסקו במהלך שנת הפעולות. ראו למשל את פורטל 'התאגדות העובדים' המחדש באדיבות הקליניקה:
<http://bit.ly/1558VkJ>.

+ הקליניקה הפעילה מעין "קוח חם" אינטרנטני, במסגרתו ניתן מענה ראשוןי מסודר לפניות הרבות יחסית למגוון לקוחות, טלפוני ובמייל. בסיווע הרב של הגב' נירית פוטרמן, מזכירת הקליניקות, הופנו כל הפניות הטלפונית לצורה כתובה מייל, לשם ניתן מענה ראשוןי כאמור, شامل הפניה למידע או לגורמים מסוימים אחרים במידה הצורך, או סיוע משפטי קצר במידה ונראה היה כי די בסיווע כזה כדי להוות סיוע+WORLD להלם לפונם.

הקליניקה לזכויות אדם

A. הפליה על רקע לאומם, דת, צבע עור, נטייה מינית, מגדר ועוד

פיזוי ליווצאת אתיופיה ובן זוגה בשל אי מתן שירותים דת לקראת חתונתם בולי 2012 הוגש תביעה לבית המשפט השלום לראשונה לציון פיזויים בסכום של 85,000 ש"ח נגד המשרד לשירותי דת והמוסדות הדתיים גן יבנה ובראש שבע, נוכת סירובם לספק שירותים דת למושבעת, יווצאת אתיופיה, לקרהת חתונתה והפנייתה לטיפול אצל רב מהעדה האתיופית. לחביה ה策פה עמותה טבקה, כתובעת נספח, בשל הסוגיה העקרונית בתיק. בעקבות הגשת התביעה פרסם המשרד לשירותי דת נוהל חדש הקובלע כי הפנית בני זוג מקרב העדה האתיופית לרבניים אתיופים תעשה רק לצורך בירור יהדות ורקע במרקם חריגים בהם אין ברשות הנרשם לנישואין, מקרב העדה האתיופית, מסמכים המעידים על יהדותו. בכל הנוגע לפיצויו הכספי מתקיים בין הצדדים הליך גישור המצו依 בשלבים מתקדמים. ת.א 12-12-56042-זווה דסה ואה' נ' המשרד לשירותי דת ואות' (שלום-ראשון לציון)

הפרדה מגדרית בבתי קברות
 שימוש פוליה בין הקליניקה לבין המרכזו הרפורמי לדת ומדינה הניב פניה למשרד לשירותי דת שעוניינה כפיה הפרדה מרחכית בין נשים לגברים בביתן עליון. בפנייה אלו סוקרים תופעה לה אנו עדים בשנים האחרונות של מנעה מנשים להשתתף בצורה מלאה בטקס הלווייה. מנעה זו איננה מתחבطة רק במקרים ספציפיים בהם מנעו מנשים השתתפות (דוגמת אישור על הספק או גישה ל鞠躬) אלא מוצאת ביטוי במبني ביתן העלמי עצמו, בהם קבועים שלטים בbatis הספק או בדרכי הגישה אליהם, המורים היכן מקום של גברים והיכן מקום של נשים. לעיתים מוצבים מוסלמים שונים האמורים לשמש כמחיצה בין שני החלקים. שלטים אלה מקבעים את הפרדה המגדרית וכופים על משתתפים בטקס לוויה הפרדה על פי מינם. לאחרונה פורסם חומר מנכ"ל המשרד לשירותי דת בעניין טקס הלווייה. החומר אוסר בmphorus על הפרדה מרחכית כזו. עם זאת, מבדקה שערכנו במספר בתים עליון בארץ עולה שהפרדה נשכחת וכי הוראות התזרר אינן מושמות ואין נאכפות על ידי המשרד לשירותי דת.
 בפנייה אלו מפרטים את הממצאים שעלו מבדיקהנו בשטח (בנוגע לשישה בתים עליון שונים), בליווי תמונה להמחשת העניין. אלו מבקשים כי המשרד לשירותי דת יפעל באופן מיידי להסרת השלטים ומהיצות בביתן העלמי שיפורטו בפניםיה. עוד ביקשנו שהמשרד לשירותי דת יבצע בדיקה מקיפה בכל ביתן העלמי ברחבי הארץ על מנת לוודא כי סממני ההפרדה מוסרים.

הפליה בהענקת אזרחות לילדים של אזרחים ערבים
 גב' ספא אלגרבאוי נולדה בירדן להורים יראים, נישאה לאזרח ירדני וממושואה נולדו לה שלושה ילדים. בשנת 2003, קיבלה ספא אזרחות ישראליות מכוח העובדה שהוריה ישראלים. מספר שנים לאחר מכן, בעקבות נסיבות אישיות, נפרדה ספא מבعلاה ועברה להתגורר באופן סופי עם ילדיה בישראל. בעקבות כך, הגישה ספא בקשה למשרד הפנים להענקת אזרחות ישראלית לילדיה הקטנים בהתאם לחוק האזרחות שמאפשר זאת. אלא שלא זו בלבד שמשדר הפנים דחה את בקשהה אלא שגם הודיע לה שעל ילדיה לעזוב את הארץ תוך זמן קצר. אנו מיצגים את ספא בדרישה להענקת אזרחות ישראלית לילדיהם. הטענה המרכזיתזינה שהחלטת משרד הפנים מפללה ילדים של אזרחים ערבים, שכן ילדים של אזרחים יהודים מקבלים אזרחות באופן אוטומטי על פי חוק השבות. משוחק האזרחות מקנה שיקול דעת לשדר הפנים להעניק אזרחות ישראליות לילדים של ישראלים שלא נולדו בישראל, הרי שהוא מחויב להפעיל אותה באופן שילידיים של אזרחים ערבים לא יופלו לעומת ילדים של אזרחים יהודים. בעקבות פניה שלנו למשרד הפנים כדי שישקול שוב את עמדתו, הוחלת להחזיר את הדיון בעניינה של ספא לוועדה הבינמשרדית למתן מעמד מטעמים הומניטריים בהקדם. טרם התקבלה החלטת הוועדה.

תביעה לצו מנעה ולפיזוי כספי לבנות זוג ממין אחד שסולקו מלימודיהם
 בחודש נובמבר 2011, עבר פтиיחת שנת הלימודים האקדמי, הגשו תביעה בסכום של 200,000 ש"ח ובקשה דחופה לצו מנעה ומני נגדי החלטת מכללה דתית כי התובעות אין רשות להמשיך את לימודיהם במלילה בשל נטייתهن המינית לבנות מן. טענו כי החלטת המכללה בעניינן נעשתה שלא כדין, תוך הפליה פסולה מחתנת נטייה מינית, מתוך שיקולים זרים וחוסרedomותם לב. עוד טענו כי ההחלטה התקבלה תוך הפרת פרטיווון של המבוקשות, מבלי שניתנה להן הזכות שיעון, מבלי שננקטו כליל הפרופצדרה המחייבים במקורה

של הפסקת לימודים במוסד להשכלה גבוהה ומבל' שנמסרה כל החלטה רשמית בעניין. ביום 4.11.2011 התקבלה החלטת בית המשפט, שנינתה במעמד צד אחד, ולפיה על המשיבים נאסר למןעו מהתובעות את המשך לימודיהם, נאסר על המשיבים להפלות את התובעות בכל חום או נשא ולנהוג עימן בצורה שונה. עוד נקבע כי המשיבים מנועים מלמסור פרטם אישים אודור התובעות ומפגיעה בפרטיהם. בעקבות ההחלטה זו המשיכה התובעת 2 את לימודיה במכללה. התובעת 1, בחרה שלא להמשיך לימודיה בשל הפגיעה הגדולה והעלבן שחשה. התביעה לפיזי כספי טרם התבררה. בשנה שאlapה התקיים בין הצדדים הлик גישור שלא צלט. דין בתיק קבוע לחודש נובמבר 2013. ת.א (י-מ) 8226-11-11 פלונית ואח' ב' מכללת אמונה ואח'

ערעור למחוזי על פסק הדיון שמאשר את סירוב עיתון "מקור ראשון" לפרסום מודעה של אגודות ההומואים
בפברואר 2012, הגשו ערעור על פסק הדיון של בית המשפט השלום בתל אביב יפו הדוחה את התביעה שהגשו בשם אגודות ההומואים כנגד עיתון "מקור ראשון". התביעה לפיצויים הוגשה לאחר שעיתון "מקור ראשון" סירב לפרסום מודעה של אגודות ההומואים במדור מודעות הפרטום של העיתון. בית המשפט שלום קבע כי סירוב העיתון אינו מהו הפליה ממש ש"הפרסום עלול לפגוע ברגשות ציבור קהל הקוראים, שהינו דתי לאומי, הפועל על פי ההלכה היהודית האוסרת "משכיב זכר" וכפועל יוצאת, לפגוע באופן שאינו מידה בOURCES הקניון של הנתבעת". בערעור שהגשו נטען כי פסק הדיון הוא מוטעה ונגוע בדעתות קדומות קשות נגד הקהילה הגדת. במהלך השנה הוגש עיקרי טיעון בתיק ובתאריך 7/7/2013 התקיים דין בערעור. התקיק נקבע למ庭 פסק די. ע"א 12-02-35563 (מחוזי-תל אביב).
האגודה לשימרת הפרט י' מקור ראשון המאוחר בע'.

הפרדה של מטופלים שמוצאים באפריקה בביתחולים איכילוב

בולי 2013 הגשו בשם שני זוג查明ות פיצויים לבית המשפט שלום בתל אביב בסכום של 133,000 ₪ כלפי זוג שמוצאים באפריקה, הגיעו לטיפול רפואי לילדם התינוק בביתחולים. התובעים, בני זוג שמוצאים באפריקה, הגיעו לטיפול רפואי לחדר נפרד שם טיפולם נעלם משך מספר שעות עד לשחרורם מבית החולים. הפרדה זו נעשתה כבר בשלב קליטת התובעים בביתחולים, בטרם כל בדיקה רפואיית ולמעשה אף ורק על בסיס צבע עורם. ת.א. 13-07-4335 אסידו ואח' נגד המרכז הרפואי ע"ש סוראסקי (שלום-ת"א).

ב. הזכות לדירות ושווינון מרחתבי

עתרה נגד מכרז בשכונת עג'מי ביפו שלא ניתן למצויק הדירות של תושבי המקום ביום 10.7.13, הגשו יחד עם האגודה לזכויות האזרח ועוד אלה עתירה לבית המשפט לעניינים מינהליים בתל-אביב בעניין מכרז של רשות מקרא*י'ישראל* לבניית 40 יח"ד בע"מ. בעתירה דרשו כי חנאי המכרז ישנו כך שייתנו מענה מידתי למצוקת הדירות של תושבי המקום. העתירה הוגשה בשם דארנא, האgorah לזכויות הארץ, עדالة ובמקרים. מזכר בוגרש הצמוד למגרש בו ונתקה חברה באמונה לפני שניםים (במתחם שוקה אתרוג ההיסטורי). המכרז הינו מכרז למכירתם. טענו בעתירה כי בעת שהיא משוקחת קרקע, חוותה של רשות מקרא*י'ישראל* לבחון גם את טובת האוכלוסייה במקום ואת צרכיה וכן היא יכולה לחתת את מלאה המשקל רק לאינטראס הכלכלי של השעת הרוחות הנadol בזיהור, כפי שנעשה במקרה זה. ציינו כי בשכונה מתחולל תהליך של ג'נטריפיקציה, בעידותן של הרשויות, וכי תהליך זה יוצר משבר דירות עמוק בשכונה, הגורם לדחקה של האוכלוסייה הווותיקה מועtot האמצעים. ציינו כי הפגיעה היא בכלל התושבים, יהודים וערבים, אך שעצמת הפגיעה קשה יותר עבור האוכלוסייה הערבית, שהשכונה מהווה את המרכז התרבותי, דתי וקהילתי שללה, ושאן לה חלופות מוגרים. כמו כן, ציינו כי הרשות התחייבה לספק פתרונות דירות בהסכם עם התושבים ולא מימה אותה. טרם נקבע דין בעתירה. עת"מ 223361 דארנא ואח' ג' רשות מקרא*י'ישראל* (מחוזי תל-אביב)

מדינת ישראל כשותפה בבית מגורים משפחתי משפחתי שעה מתגוררת בבית מגורים משפחתי ביפו שנבנה על ידה לפני יותר שנים שונים. זמן קצר לפני מלחמת 1948, נסעו לשושה מתוך שבעת האחים בני המשפחה לבנון. לאחר המלחמה, שלושת

האחים הנזדרים לא הורשו לחזור ליפו. בהסתמך על חוק נכסים נפקדים, מדינת ישראל נכנסה לנעלוי שלושת האחים והפכה לבעלים שותפה של כ- 40% מביית המגורים המשפטי. בשנת 2007, הגישה מדינת ישראל (למעשה רשות הפיתוח) תביעה לפירוק שותפות מיוحدת זו בדרך של מכירה. כמו כן, דרשת מדינת ישראל מבני המשפחה תשולם דמי שימוש ראויים בגין השימוש שעושה המשפחה בחולקה של המדינה. משמעות תביעת המדינה הינה פינוי בני המשפחה מביתם ללא כל פיצוי. ביום 10/09/2009, הגיעו כתוב הגנה בשם משפטה שעיה. אנו טוענים כי תביעת המדינה מהוועה שימוש לרעה של חוק נכסים נפקדים ושל הליך בית משפט. התביעה למכור את הנכס בנסיבות מיוחדות של משפחה שעיה הינה דריישה לא רואיה בלשון המעטה ובחלתי חוקית. במהלך השנה לאחרונה, ולאחר ניסיונות לסייע את התקיק בפשרה, הוגשה חוות דעת שמאם מוטעם מומחה שמונתה על ידי בית המשפט. חוות הדעת נועדה לאמוד את החלופות השונות שהוצעו על ידי הצדדים לסיום התקיק בפשרה או בפסק דין. ת"א 07 61584-6 עמידר נ' מנצור (דאו) ואת (שלום-ח"א).

עובדות קבלה ביישובים קהילתיים

דוחית מועמדים מהטעם של חשש מיצירת תה קהילה בקהילה הקיימת (ראו דוי"ח משנה בעברה). בג"ץ 7465/11 שלמה סורקיס ואח' נ' מנהל מקרקעי ישראל

סירוב להקצתה קרקע ביישוב קהילתי בשל אי חברות באגודה השיתופית ביישוב המוסגרת הnormטיבית להליך סינון מועמדים לרכישת מגרשים ביישובים קהילתיים ובהרחבות קהילתיות, מעוננת כיום בחוק לתקן פקודת האגדות השיתופיות (תיקון מס' 8 התשע"א- 2011 (להלן: חוק ועדות קבלת), מוחוש מרץ 2011. במהלך השנה שחלפה טיפולנו בעניינה של משפחה שבקשתה לתקבל למגורים ביישוב הרرت נדחתה לאור סירוב בני הזוג להטרף חברים באגודה השיתופית ביישוב. במסגרת זו הוגשנו שתי השגות למנהל מקרקעי ישראל. ההשגה הראשונה הוגשה בחודש פברואר 2013 נגד התנהלות וועדת הקבלה האזרוטית, אשר עיכבה שלא כדין את הטיפול בעניין. טענו כי אין מתן החלטה בבקשתה כמוות כמתן סירוב לאל הנמקה [ס' 6(ב)] לחוק לתקן סדרי המנהל (החלטות והنمוקות]. בקשרנו שועדת ההשגות תפעיל את סמכותה הקבועה בחוק ועדות קבלה ותורה עצמה על הקצתה מגרש ביישוב. בסמוך לאחר הגשת ההשגה התקבלה החלטת ועדת הקבלה הדוחה את בקשה בני הזוג להקצתה מגרש ביישוב. הטעם לדוחיה נומק ברצו נזם של בני הזוג "לשנות את אופן התנהלות היישוב". על החלטה זו הוגשנו השגה בחודש אפריל 2013. בהשגה טענו כי מדובר בקריטריון דוחיה שאינו עומד בעילות הקבועות בחוק, כי ההחלטה התקבלה בניגוד עניינים ותוך שיקולים זרים וכי ההחלטה מהוועה אףilia אסורה על בסיס השקפה או השתיכות מפלגתית-פוליטית. בהשגה טענו כי לא ניתן להנתן החלטות הקצתה מגרש ביישוב לחברות באגודה השיתופית וכי אופי פעילות אבי המשפחה, חבר מכהן בוועדת היישוב, אינה יכולה להיות עילה לאי הקצתה קרקע ביישוב. עד למועד זה לא התקבלה החלטה בהשגה.

דירות ציבורי

השוויota זכויות נשים מוסלמיות למעמדן של נשים יהודיות בוגה דיר ציבורי
במהלך השנה טיפלנו בעניינה שלAMIL סלהה, תושבת יפו, שבעללה שוהה בירון ובניסתו ארצת אימה מתאפשרת מטעמים שונים. AMIL מגדلت בגפה שלשלושה ילדים, מצבה הכלכלי קשה. בקשהה שלAMIL לדירה בדירות הציבורי נדחתה בשל העובדה כי אימה מוכרת כחד הורית, מאחר והיא רשומה כנסואה בתעודות הזהות. הגיענו בשמה שלAMIL תביעה לפסק דין הצהרתי בבית הדין השער, בו נקבע כי היא פרודה מבעללה מאז שנת 2004, ושחווא חי בחוץ לארץ בכל תקופה זו. על בסיס פסק הדין זהה הגיענו ערד למשרד הבינוי והשיכון. בערר טענו כי יש לראות בה כ"חד הורית" לצורך בחינת זכאותה לדירות ציבורי וכי מצבה שלAMIL, בו בעלה נמצאה מחוץ לישראל לעלה מעשור שלא בהסכמה, ואני נושא במונותיה, הוא ככל עגונה לפי הגדירה שבסעיף 1 לחוק הbijוטה הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995. טענו כי ההגדירה מתיחסת למצב עובדי-אישי מסוים, אשר מתקיים בעניינה. מאחר ונוהל דיר ציבורי מכיר בעגונה לפי אישור הרבנות כזכאות דיר ציבורי, יש להכיר אף במוסלמי העונה על הגדרת "עגונה" בחוק ביטוח לאומי, נזקאות דיר ציבורי.

הכרה בחד הוריות המקבלות גמלת מזונות מביתו לאומי כזכויות דירצ'ר ציבורי. במהלך השנה טיפולנו בעניינה של אלמ' פרחה, חד הוריות המתגוררת בלבד ומטפלת בשבעה ילדים. אלמ' אינה מוכרת כזכויות דירצ'ר ציבורי מאהר והוא מקבלת גמלת מזונות מביתו לאומי (המחליפה גמלת הבטחת הכנסה). הגשו בשמה של אלמ' ערד למשרד הבינוי והשיכון. ערד טענו כי יש לראות בוגלת מזונות שימושת על ידי ביטוח לאומי כगמלת קיום המזכה בDIR ציבורי, בדומה לגמלת הבטחת הכנסה או השלמת הכנסה. טענו כי אי הכרה בכך סותרת את תכלית גמלת המזונות ואת הפרשנות הסוציאלית של בתיה המשפט והמוחק לגימלה זו. עוד טענו כי עמדת משרד הבינוי והשיכון גורמת לפגיעה ואפליה לבנותים חד הוריות המקבלות קצבת מזונות מביתו לאומי, ללא הצדקה להבנה זו ותוך התעלמות ממצבן הקשה.

ג. זכויות אנשים עם מוגבלות

ערעור למחווי בעניין אפליה נער בכיסא גלגלים ע"י חברת טיולים מארגנים ביוני 2012, הגשו ערעור לבית המשפט המחווי על החלטה של בית המשפט השלום בתל אביב בה נפסק פיזיו נמק במילוי בגין הפליה של נער בכיסא גלגלים ע"י חברת טיולים מארגנים (1,750 ש') המערער הוא נער שהוריו ביקשו להפתחו בטיפול שניسو לרכוש בחברת "מגה תיירות". לאחר שחברת התיירות סרבה לצרף את המערער לטיפול, הגשו תביעת פיצויים אזרחיות בבית המשפט השלום בגין הפליה המערער. בתום ההליכים המשפטיים, בית המשפט השלום פסק סכום פיצוי בסך 1750 ש' (אף שקיבל את גירושת המערער). על כן הוגש ערעור המוקף את סכום הפיזיו הנמק שנפסק. דיון בערעור התקיים ביום 25/2/2013 ובעקבותיו נפסק לערער פיצוי בסך 9,400 ש' (פסק דין בפשרה). ע"א (מחוזי תל אביב) 18259-06-12 יותם זורע נ' מגה תיירות בעמ'.

עתירה להגשה בית ספר עבור העוטר, נער צעיר המרותק לכיסא גלגלים העוטר, ביום תלמיד כיתה ג' נition ספר יסודי בעופולה, המרותק לכיסא גלגלים, הגיע יחד עם הוריו בחודש יוני 2012 עתירה מנהלית כנגד עיריית עופולה ומשרד החינוך, בשל המחדל המתמשך זה קרוב לשנתיים, בגין הגשת מבנה בית הספר בו הוא לומד למוגבלות. דיון בעתירה התקיים ביום 27.6.2012 בסומו ניתן פסק דין בנסיבות הצדיים בו הוכרה זכותו של העוטר לנגישות בבית הספר ובמרחבים הציבוריים שבו, ונקבע כי על עיריית עופולה להתקין מעליות בבית הספר שתפעלו עד ליום 1.12.2012. עת"מ 12-06-7118 (מנהל נצרת) אברבוך ואה' נ' עיריית עופולה ואה'

חרף פסק הדיון שנינתן המעלית לא הותקנה במועד שנקבע. בחודש דצמבר 2012 הגשו עתירה מנהלית נוספת בה ביקשו כי יותקן לאלאר פתרון זמני להגשה בית הספר עבורי, עד ליישומו של פתרון הקבע. בעקבות הגשת העתירה והחלטות בית המשפט, הואצו העובדות להתקנת המעלית. בחודש יוני 2013 המעלית ה恰恰ה לפועל והעתירה נמחקה. עת"מ 12-12-53288 (מנהל נצרת) אברבוך ואה' נ' עיריית עופולה ואה'.

ד. הזותות לבריאות

ידיד בית משפט בעתירה נגד שלילת חופש הבחירה באשפוזו ברייאות הנפש בחודש אוגוסט 2012 הוגשה בשםו של עמותת בזכותו, עמותת אנוש ועמותת עצמה בקשה להצטרף במעמד ידיד בית משפט, לדין ב坌"ץ בעתירה שענינה "הסדר האזריות". הסדר זה, המונוגע על ידי משרד הבריאות, קובע כי אדם הנזוק לאשפוז פסיכיאטרי מתאשפוז בבית חולים מסוימים הנקבע בהתאם למקום מגוריו, מבלתי שנינתן לו אפשרות בחירה. במוגרת הבקשתו פרשנו בפני בית המשפט את התחרומות שתלו באופן הטיפול וביחס החבורה כלפי אנשים עם מגבלה نفسית, תמורה שהובילו לרפורמות ושינויים בשירותי בריאות הנפש בישראל, בקרב הממסד, החברה והగורמים המטפלים. טענו כי שלילת זכות הבחירה החופשית של הסובל מмагבלה نفسית וחיבורו להታשפוז בבית חולים מסוימים - סותרים תמורות אלו ופגעים פגעה קשה בשוויון, באוטונומיה ובכבודו של בעל המוגבלות הנפשית. דיון בעתירה קבוע לחודש ספטמבר 2013. ב坌"ץ 4090/12 רופא ואה' נ' שר הבריאות

ידיד בית משפט מטעם "הוא עוד למלחמה באידס". בחודש אפריל 2013 הגשו בקשה מטעם הווד למלחמה באידס, להצטרף כדייד בית משפט לדין בתביעה כספית בבית המשפט השלום בהרצלה שהוגשה כנגד שני רופאים ושירותי בריאות כללית, בגין

סירובם לטפל בנשא HIV במסגרת שירות רפואה פרטית. בבקשת הידיד טענו כי סירוב רופא להעניק טיפול רפואי בשל נסיבות נגיף-ה-HIV או מחלת האידס, והפניה לקבלה הטיפול במרפאה ציבורית (חרף העובדה הנשא מבוטה בכך¹¹), סותר את הוראות הדין, הגלמים וההנחות ואות חובתו המוסרית של רופא להעניק טיפול רפואי לכל אדם ללא הפליה. עוד טענו כי סירוב להעניק טיפול רפואי פוגע פגעה קשה בכבוד האדם, בזכותו לשווון ובאותונומיה. עמדת הידיד מתחבשת על פרשנות החקיקה, נלים, הנסיבות וכן על שורת מאמרים ופסקה זרה שעוסקים בסוגיה זו.

ת.א. 11-09-57278 (שלום הרצליה) נב' ב' שירות ביראות כללית ואח'

ה. הזכות למים

עתירה נגד מדיניות ניתוקי מים כאמצעי לגביית חובות ביום 1.7.2013 הוגשה עתירה לבג"ץ בשם עשרה עותרים נגד השימוש בניקוי מים כאמצעי לגביית חובות. בעתרה אנו מבטאים את הזכות למים כזכות עצמאית וכזכות נגורת מהזכות לקיום בכבוד ומהזכות לריבאות וטווענים כי באיזון שבין זכויות אלו לאינטרס של התאגידים בגביית חובות - גוברת הזכות למים. בעתרה אנו טוענים כי פעולה הנתקוק מים נעשית בחוסר סמכות כל עוד לא הותקנו כללים לניקוק ממים מצוקה המחוקק. במסגרת העתירה אנו דנים בשינוי של עשרו האחרון במישרתו הפרטת משק המים על תחימת סמכות הנתקוק והשפעותיה על החיים במצוקה כלכלית. העתירה הוגשה בשיתוף פעולה עם הסיווע המשפטיא האורייני במשרד המשפטים. בג"ץ 13/4707 בוכנה סbag ואח' ב' רשות המים (ואח')

ו. הזכות לחיי משפחה

רישום אם בפונדקאות חוות

בחודש אפריל 2012 הגשו תביעה בשם של בני זוג ובנם הקטן שנולד כתוצאה מהפרית זרעו של התובע בכיצית התובעת באמצעות פונדקאות באמנה. התביעה הוגשה בשל התנוגדות המדינה להכיר במקשת כאימו של בנה הביוולגי, אותו היא מגלת מיום היולדו, והזרישה כי תאמץ אותו על מנת להירשם כאמו. בתביעה טענו כי הזרישה לאימוץ איננה סבירה וכי כל יום שהולך בו לא מוסדר רישומה של התובעת כאימו של בנה, פוגעת בתובעים ובזכותם לחוי משפחה. לאחר הגשת התביעה הסכימה המדינה כי המבוקש תבצע בדיקה גנטית לקשרי משפחה ולאחר קבלת תוצאות הבדיקה כל צד יטען טענותיו. לאחר קבלת תוצאות הבדיקה, ממנה עולה כי התובעת היא אכן הגנטית של בנה, הגשו בקשה לרישום הורות. המדינה הגישה תגובה לפיה הם מתנגדים לרישום, ויש לנקט בהליך אימוץ או של צו הורות פסיקתי. בתגובה התנגדנו למסלולים שהציגה המדינה. טענו כי יש בכך כדי להפלות בין האם לאב ולגרום לפגיעה קשה בעקרון טובת הילד ובזכות למשפחה. ביום 2.4.2013 ניתן פסק דין המקבל את עמדתנו, מאשר את התביעה ומורה על רישומה של התובעת כאמור בנה. 12-03-53246 (ענני משפחה גיבני ואח' נ' היוזע המשפטי לממשלה)

ז. הזכות לפרשיות

תעודת محلה של עובד (ראוי דיווח מושנים קודמות)

לאחרונה, נוכת הסחתה שבה נוקט משרד התרבות, הוחלט לקבוע את התקיק לדין. בג"ץ 4308/08 קנו לעובד נ' שר התעשייה, המסחר והתעסוקה

ח. שכיפות וחופש מידע

עתירה לפרסום "המנשרים המשפטיים" החליטם בתבי הדין השעריים בישראל

ביום 20/04/2013, הגשו עתירה ובה זרישה כי בית הדין השעראי לערעורים יפרסם את "המנשרים המשפטיים" שנשניא בית הדין השעראי לערעורים הוציא בשנים האחרונות. המנשרים הוגדרו באתר בתבי הדין השעריים כ"כללי לעיצוב מדיניות שיפוטית שרעית אשר מצוי נשייה בבית הדין השעראי לערעורים בהסכמה חבר הקאדים בסוגיות מהותיות ופרוצדוראליות והם מחיבים את כל בתבי הדין השעריים בארץ". עד כה, הוציא בית הדין השעראי לערעורים 11 מנשרים. אלא שמשמעותה לא ברורה, רק 4 מנשרים פורסמו (באתר האינטרנט של בתבי הדין השעריים) בעוד 7 האחרים נותרו חסויים חרף העבודה כי בתבי הדין השעריים משתמשים עליהם בהחלותיהם בשנים האחרונות.

העתירה הוגשה בשם עמותת "ניסא ואפק" (נשים ואופקים). בג"ץ 3094/13 עמותת "ניסא ואפק" נ' הנהלת בגין הדין השעריים.

עתירה שנייה לחשיפת מידע אודוט נכסיו הוקף ביפו

ביוני 2012, הגשו עתירה שנייה בשם של קבוצת תושבים מוסלמים מיפו, המבקשת לקבל את מלאה המידע אודוט הדרך בה מנהלים נכסיו הוקף ביפו, שההכנסות מהם אמורים, על פי חוק, לשמש למטרות ציבוריות לטובת האוכלוסייה המוסלמית ביפו. העתירה הוגשה הפעם רק נגד ועד נאמנים לנכסיו הוקף המוסלמי לתוך תל אביב יפו (בשונה מהעתירה הראשונה נגד האופטראפום לנכסיו נפקדים נזחתה).

למעשה מזה כעשרים שנה, אין ביפו ועוד נאמנים כך שנכסיו הוקף מנהלים על ידי פקידים ממשרד האוצר אשר מיוצגים על ידי עורך דין פרטி ללא שידוע לתושבי העיר דבר וחזי דבר לגבי היקף ההכנסות מנכסים אלה, לא כל שכן מה נעשה בכיספים אלו. בפסק דין שניית בעתירה הראשונה חוויב ועוד הנאמנים להшиб באופן מפורט לבקשת העותרים. אך גם לאחר פסק הדין ממשיך ועוד הנאמנים להתחמק מחשיפת המידע ולכנן הוגשה העתירה השנייה. במהלך השנה האחרונה, התקיימו שני דיונים בעתירה (20/1/2013, 7/1/2013) וכן הוגש סיכומים על ידי הצדדים. התיק נקבע למתן פסק דין. עת"ם 12-06-39859 עמותת יפו לזכויות האדם ואות' נ' ועוד נאמנים לנכסיו הוקף המוסלמי לתוך תל אביב יפו ואות'.

ידעוע במשפט בית משפט על סיוע משפטי

שיתוף פעולה בין המשפט לשירות הקהילה ועמותת הלב הוליד פניה לשר המשפטים בבקשת כי יפעיל סמכותו מכוח סעיף 109 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד – 1984, סעיף 7 לחוק הסיוע המשפטית תשל"ב – 1972 וסעיף 88 לחוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז – 1967, ווורה כי לנוסח ההודעות והטפסים הנשלחים לבני דין מטעם בתי המשפט ולשכות ההוצאה לפועל, תתווסף פסקה המיידעת על אפשרותם לבדוק את זכאותם לקבל סייע משפטית מלכתית, בהתאם לחוק הסיוע המשפטי תשל"ב – 1972. מאחר והפניה לא נענעה במהלך שנת הלימודים ניסתנו עתירה לבג"ץ בעניין זה. ביולי 2012 התקבלה תשובת מנכ"ל משרד המשפטים לפיה החלו בפיilot מוגבל באזרע ירושלים הכלול מודעות בbatis המשפט ויידוע על ידי סטודנטים מתנדבים. בمعנה שלחנו מכתב בו ביקשנו לקבל מידע מפורט יותר כולל לוחות זמנים ומועדים מחיבים. עד למועד זה לא קיבלנו תשובה לפניה זו, חרב מכתב תזורת נוספת שנשלחה הכלול התראה לפני הגשת עתירה.

ט. פגיעה בחופש הביטוי

מערך עיתונאי בעקבות פרסום מאמר

בחדש ינואר 2012, הגשו תביעה לפיצויים בסך 100,000 ש"ל בשמו של גدعון ספירו, עיתונאי ופובליציסט ידוע, שזומן לחקירה ולאחר מכן אף נעצר משומם אמר שפרסם באינטרנט שונים באינטרנט תשעה חודשים לפני כן. המאמר פורסם בעקבות הריגתם של 4 מתושבי התחנהלות, נשים וגברים, בפגיעה שב痴ה. כאמור, בצד ביקורת נוקבת על התחנהלות והמתנהלים, התובע קורא לפלסטינים להימנע מנקיטת של מאבק אלים בכלל ובפגיעה באזרחים חפים מפשע בפרט. החקירה נפתחה בעקבות תלונה שהגash הפורום המשפטי למן ארץ ישראל. בשלב ראשון סברה הפרקליטות כי אונם בתוכו המאמר משומם חזד לעבירה פלילית המצדיקה חקירה. אלא שלאחר שהוגש ערע על החלטת הפרקליטות, זמן התובע לחקירה ונעצר משך מספר שעות. בתביעה טענו כי המערך היה בלתי חוקי ופגע באופן קשה בחופש הביטוי. בפשרה, שקיבלה תוקף פסק דין, נפסק לامر ספירו פיצוי בסך 10,000 ש"ל בגין המערך (פסק דין מיום 22/4/2013, תא 12-01-59127 (שלום-תל אביב) גדעון ספירו ב' מדינת ישראל

הקליניקה לצדק סביבתי

בקLINIKA לצדק סביבתי השתתפו השנה 20 סטודנטים. השיעורים בKLINIKA עוסקו במגוון נושאים, וסבבו סבב שלושה תחומים עיקריים: ראשית, מושג הצדק הסביבתי - בראשית השנה דנו בגישות השונות למושג הצדק הסביבתי, ובהמשך בחנו את העבודה הקליניקה בפריזמה של צדק סביבתי. שנית, עסקנו בנושאי תכנון, חנוך עירוני וצדק מרחבי - במסגרת זו למדנו על מבנה מערכת התכנון ועל ההשפעה שלה על היינו ועל תולוקת המשאבים ופיזור המפגעים בסביבה, תוך התבוננות בסוגיות של ארכניזם ופריבור ובתקין הסביבתי והחברתי של ערים בישראל. הנושא המרכזי האחרון שעסכנו בו בשיעורים היה ניהול הכלל, בו דנו הן מההיבט התיאורטי והן במקומות בהם הוא בא לידי ביטוי בהקשר הסביבתי, כמו סוגיות של תחבורה ציבורית ושימוש במשאבי הטבע. בנוסף, עסקנו גם בשאלת תפקido של עורך הדין הסביבתי והחברתי, אפשרויות הפעולה העומדות בפניו ובסוגיות אותן שעלו בתיקי הקליניקה.

לצד השיעורים שהועברו על ידי מנהלה הקליניקה, פרופ' איסי רוזן צבי, התקיימו גם הרצאות של מרצים אורחים במגוון תחומים. בין השאר, הקליניקה אירחה את ח"כ דב חנן לשיעור בנושא חקיקה סביבתית, את פרופ' הלל שוקן לשיעור בנושא עירוניות, את עו"ד דנה טבצ'ניק מdad טבע ודין לשיעור בנושא משאבי הטבע ואת איריס האן ממן דש"א לשיעור בנושא מערכת התכנון והשתלים הפתוחים.

במסגרת הקליניקה התקיימו השנה שני סיורים. הסיור הראשון היה באוצר המשולש הדורמי, בו סיירנו בישוב קלנסווה ובאתר הפסולת "שרונם" הסמוך אליו. הסיור התקיים בהדרכת נציגי היחידה הסביבתית של המשולש הדורמי, ותושבים פעילים מהאזור. הסיור השני התקיים במרכז תל אביב, ועסק בתכנון עירוני, הולי רג'ול ותחבורה ציבורית, בהדרכת יואב לרמן, דוקטורנט בחוג לגיאוגרפיה וסביבה האדם.

הפעולות המשפטיות בKLINIKA

המנחים הקליניים של הקליניקה השנה היו עו"ד כפיר אמון ועו"ד נירית לוטן. להלן תוכא סקירה של הזרים המרכזים עליהם עבדנו בKLINIKA במסגרת שנת הלימודים תשע"ב.

1. **הגנה על חופש הביטוי של פעילי סביבה** (ע"א 12-09-35178) (הסטודנטים חן שידלובסקי, אורי שנון פרלמן, מרון לוי, קורן גרינשפון, שני אגמון, לילך כהודה לרה, רוז ויצרבין) – דני מרגשנטרן הוא פעיל סביבתי ותיק ומומחה למיחזור, אשר הירבה למתוח ביקורת על תפקודו של תאגיד המיחזור (אל"ה). התאגיד הגיש נגד הפעיל תביעה לשון הרע על סך של חצי מיליון ש"ח, בגין חמשה פרסומים בהם נמהתה ביקורת על תפקוד התאגיד. למרות שבית משפט השלום דחה את רובה התביעה וקבע שככל הפרטומים נוגעים לנושא ציבורי חשוב, הוא פסק כי על הפעיל לשלם לתאגיד פיצוי בסך של מאות ועשרים אלף ש"ח בגין שתי אמריות בתחום הפרסומים. הקליניקה ייצגה את הפעיל בערעור לבית המשפט המחויזי. בערעור טענו כי התביעה של תאגיד המיחזור אינה תביעת השתקה שעלולה לייצור אפקט מכך ולהשתיק ביקורת בנושא שהධון הציבורי בו הוא חיוני. בית המשפט המחויזי קיבל את העuron וקבע כי אכן רובם המכריע של הדברים הינם בגדר ביקורת לגיטימית שאינה לשון הרע, או שהיא מוגנת בהגנת הדעה. בסופו של דבר, למרות שנקבע כי בקטע מאחד הפרסומים אכן היה מדובר לשון הרע, בית המשפט קבע כי נוצר הרושם שההתאגיד שם לו למטרה להשתיק את הפעיל וחיבב את התאגיד לשלם לפועל הוצאות משפט בסך של 35 אלף ש"ח.

2. **פתחת דירות הנוף במרינה הרצליה לציבור הרחב** (עת"מ 11-05-38821) (הסטודנטים מרון לוי וקורן גרינשפון) – הקליניקה מייצגת את החברה להגנת הטבע בהליך הנוגע לאחד המקומות המרכזים במאבק על שמירת חוף הארץ פתוים לציבור – המרינה בהרצליה. לפני שש שנים פסק בית המשפט העליון כי דירות הנוף שנבנו במרינה צרכות להיות פתוחות לשימוש הציבור הרחב. כיוון, לאחר שעיריית הרצליה הכינה מתוך שמחיב את בעלי הדירות

להעמיד אותו להשכרה, התארגנו בעלי הדירות והגישו נגדה עתירות במטרה למנוע את יישום המתווה. לאור העובדה שישומו של פסק הדין תלי ביכולתה של הרשות המקומית לאכוף את החוק ולפקח על ההשכרה, הגשו בקשה בשם החברה להגנת הטעען להצטרף כמשיבת העתירה. לאחר שהבקשה התקבלה הוגשה תושבה בה הוודges האינטראס הציבורי בשדרה על חוף ישראל פתחים ונגישים לציבור הרחב, והקשר הרחב של המקרה- האזומים על וכות הגישה לחופים לאורך כל חוף הארץ. דיוונים בעתיקות התקיימו לאורך השנה וימשו גם בשנה הקרובה.

3. ערעור על דחיתת תובענה ייצוגית בנוסא זיהום אויב (ע"א 3450/12) (הסטודנטים חן שידלובסקי ואורי שון פרלמן) – בשנת 2009 הגישה הקליניקה ביחד עם עמותת אדם טבעי, בשם שני תושבי טבעון, תובענה ייצוגית נגד חברות בז'ן וכרמל אלפינים בגין שני אירועי זיהום חריגים שאירעו בסתיו 2003 במפעל החברות במפרץ חיפה. לפני שהוגשה תובענה הקליניקה הוגשו שתי תביעות ייצוגיות נוספות ע"י משדרי עוז"ד פרטיטים, והתוביעים בתובענה הראשונה הגיעו להסדר עם החברות, לפיו בז'ן תעביר כסף לבנייה "bove אקולוגית" באיזור, בסכום שמהווה פחות ממאית האחו מהתביעה המקורית ופחות מ- 5.000.000 אחו מהנסיבות השנתיות של בז'ן. לאור ההסכם שהתגבש, החליט השופט על דחיתת תובענה שהางשו. בערעור שהוגש לבית המשפט העליון ענו כי במקרים בהם מוגשות מספר תובענות ייצוגית באותו הנושא, יש לחת משקל מכריע לשאלת מי מהתוביעים יציג את עניינה של הקבוצה בצורה הטובה ביותר, ויגשים את תכליתו של התובענית הייצוגית. השנה הוגשו סיכומים והתקיים דין בערעור. בית המשפט דחה את הערעור בשל הקושי הדוני שנוצר לאור העובדה כי התובענה שלנו הוגשה בשלב מוקדם, בו כבר התגש הסכם פשרה בתובענות האחרות, ואולם קבע כי יש מקום שבתי המשפט ייתנו את דעתם, בהכרעה בין תביעות מתחזרות, לטיבם של המייצגים.

4. קידום תחבורה ציבורית בישראל – הקליניקה פעלת השנה במגוון דרכים שתכליתו קידום התחבורה הציבורית בישראל. בין השאר, הקליניקה שותפה ל"חו"ת הארגונים העוסקים בקידום התחבורה הציבורית", פורום ארגוני סביבה וחברה הפועלים יחד לקידום תחבורה ציבורית. במסגרת הפורום הקליניקה לוקחת חלק במפגשים ובפעליות המשותפות שנעשות על ידי הארגונים, מסייעת להם ונעזרת בידע ובכליים שבידיהם.

5. מידע לנוסעים בתחבורה הציבורית (ת"צ 12-02-30798 ותביעות קשורות) (הסטודנטים סטס צירולניק ואביתר סמו) – על פי תיקון לפקודה התעבורה, מחויבות חברות תחבורה הציבורית בישראל לפרסם בכל תחנות האוטובוסים בארץ מפה ומידע על הקווים העובדים בהן, על מנת לאפשר לציבור הנוסעים לתוכנן את נסיעתם, וכן אמרו לקום מרכז מידע שימסור מידע באינטרנט וטלפון. למרות שהתיקון נכנס לתוקף בראשית 2012, הוא לא מושם כנדרש. במשך השנה נעשתה סיוראה של פניות ופניות עם משרד התחבורה, שהביאה לקידום הנושא, אך החוק עדין ורחוק מישומו המלא. במקביל להמשך פעילות מול משרד התחבורה פועלת הקליניקה גם מול חברות תחבורה ציבורית- כר, הגשו בקשה, בשם פעילי החברה ציבורית, להשתתף בדיונים בתביעה ייצוגית שהוגשה כנגד חברות תחבורה הציבורית בשל העדר המידע בתcheinות. בדיון האחרון והודיעו הצדדים כי הם עומדים בפני חתימת הסדר פשרה. הקליניקה תבחן את הסדר הפשרה כשיפורם ובמידת הצורך תגשים את השגותיה.

6. תביעות חדשות לשיפור השירות לנוסעים (הסטודנטים שני אגמון, לילך כהן-דה לרה, רז ויצברון ודני בוגסלבסקי) – כחלק מהמטרה לשפר את השירות לנוסעים בתחבורה הציבורית, הקליניקה, בשיתוף "15 דמות- ארגון צרכני תחבורה ציבורית", הchallenge השנה בפרויקט של סיוע בהגשת תביעות קטנות כנגד חברות תחבורה ציבורית על נזקים שנגרמו לנוסעים כתוצאה מאיחורים, אי עזרה בתcheinות וכו'. מטרת הפרויקט היא כפולה- מתן קול ופיזוי לנוסעים שנפגעו ממשירות לksi, והפעלת לחץ על חברות תחבורה ציבורית לשיפור השירותים לנוסעים. במסגרת הפרויקט התקיימו שני מפגשי תושבים בשכונות תלפיות מזרח, הסובלת

מבעיות רבות בשירותי התחבורה הציבורית, והסטודנטים הציגו לתושבים את האפשרויות העומדות בפניהם לagation תביעה קטנה. עד היום הוגש שלוש תביעות במסגרת הפרויקט, וחברת אג"ר כבר יצרה קשר עם נציגי השכונה והחלła לפועל לשיפור השירות וממן מענה לצרכי התושבים. הפרויקט יימשך גם בשנה הבאה.

7. תקון חניה משופר לקידום תחבורה ציבורית ואופניים (הסטודנטים סטס צירולניק וביתר סמו) – לאחר שנים של דינמים ארוכים גובש במוסדות התקנון תקון חניה חדש. מטרת התקון היאקדם תחבורה ציבורית על ידי הפחתת מקומות חניה במקומות בהן קיימת מערכת מתפרקת להסעת המונים, ולאחרם נסעה באופניים ולהילכה ברגל על ידי הוספת תקני חניה לאופניים ולאופנוועים (באופן שגם יפנה מקום להולכי הרгал על המדרסה). שר הפנים במשלה הקודמת חתם על התקון ואישר אותו, ואולם בעקבות לחצים שהופעלו עליו, ככל הנראה מצד ראש עיר במרכזה שחששו מהשפעת התקון על יזמים וקבלנים הבונים בעירם, גנו את התקון לאחר שכבר אישר אותו. לאור חילופי הממשלה פנינו לשער הפנים החדש בנושא ואנו ממשיכים בקידום התקון מולו.

8. רגולציה ופיקוח על חברות התחבורה הציבורית (הסטודנטים סטס צירולניק וביתר סמו) – אחד ההצללים הבולטים בתחום התחבורה הציבורית הינו הייעדרם של רגולציה ופיקוח מספקים מצד משרד התחבורה על חברות התחבורה הציבורית. לצורך זה החלנו השנה בעבודת מיפוי של הסמכויות והחוסרים בתחום הרגולציה של משרד התחבורה על החברות, לרבות הפקוח על השירות, סנקציות וסמכוויות בתחום הפלילי והמיןאל. עבודות המיפוי תימשך בשנה הבאה ובמידת הצורך תורגם להליכים משפטיים ולהצעות חוק.

9. תקינה לkidom תחבורה ציבורית ברשות המקומות (הסטודנטים רוז ויצברין ודני בוגולבסקי) – במצב הדברים הקיימים, הגוף האמון על הסדרת התחבורה הציבורית הוא משרד התחבורה, וגם משרד הפנים תפקיד חשוב בהיבט התקנון. רוב הרשות המקומות אין עוסקות בקידום התחבורה הציבורית בתחמן, וזאת למרות שבפועל תושביהם הם אלו המושפעים מקיים או מהיעדרה של תחבורה ציבורית, למרות שפעמים רבים בידי הרשות המקומית ידוע רב שככל לסייע בקידום תחבורה ציבורית והיא נתפסת בעין התשub כתובות לפניו בנושא. לפיכך הicina הקליניקה ביחס עם ארגון "תחבורה היום ומחר" העצת חוק לחייב פקודות הערים, לפייה תחויב כל עיריה להקים וועדה לkidom התחבורה הציבורית בתחוםה, וכן למנות עובד עירייה שייה אחראי לנושא. ההצעה הוועריה לכינסת ואנו נמשיך לפעול לkidoma.

10. צדק סביבתי במשולש הדורומי- אטרי פסולת פיראטיים ושריפת אשפה (עת"מ 56982-13-05) (הסטודנטים הלינה לוי וגיינה מטר) – אחת הביעות הסביבתיות הקשות ביותר באזורי המשולש הינה אטרי פסולת פיראטי והבערת ערימות פסולת היוצרת מפגעי זיהום אויר קשה. בנסוף, סובלמים תושבי האזורי מנוכחות של שני אטרוי פסולת גדולים, שהוקמו בהיתר אך שכיהם פעולתם שנייה במחלוקת, בסמוך לקלנסודה. הקליניקה פועלת באזור בשיתוף פעולה עם האגודה לצדק סביבתי ועם קבוצת תושבים פעילים מהיישובים קלנסודה ושער אפריים שבאזור. במשך השנה התקיימו פגישות והתבצעו פניות לגורמים השונים האחראים על הטיפול באזורי, לרבות המשרד להגנת הסביבה, לkiemot הטיפול במפגעים. בנסוף, לאחר שבקשחנו לעיין בהיתר הבנייה של אחד מאתריו הפסולת הגולים באזורי סורבה, הוגשה עתירה לבית המשפט המזרחי בדרישה לאפשר לנו עין חופשי בתיקי בנין הנמצאים בוועדה המקומית טيبة. בעקבות העתירה הוזמנו התושבים לסיור בשטח עם החברה המבצעת את עבודות השיקום באזורי והוצעו להם העקרונות שבביסיס תכנית השיקום. ההיתר לא נמסר לידיינו והעתירה קבוצה לדין בנובמבר. העובדה עם התושבים תימשך גם בשנה הבאה.

11. תקנות עובדים בחומרី הזברת (הסטודנטים מרון לוי וקורן גירנשפון) – בעקבות פניה מארגון "קו לעובד" באשר להעדר הכשרה מתאימה לעובדים זרים בחקלאות החשובים לחומרី הדבורה, החלנו בעבודת מיפוי של המצב הקיים והרצוי בתחום. על בסיס המידע

שנוסף הוכנו טוויות להצעת תקנות בטיחות בעבודה שיסדרו את נושא השימוש בחומר הדבירה בחקלאות בהיבט של בריאות העובד וכן של הגנת הסביבה. הטוויות נמצאות בעבודה משותפת של הקליניקה עם "קו לעובד", אנשי משרד הכלכלה ומומחים בתחום.

12. אסבטshed בנהריה (ע"א 13-04-8348) (סטודנטים רן שלם וגל רוסקובסקי) לבית משפט השלום הוגשה תביעה נזקית בשל נזק לא ממוני, כנגד עיריית נהריה. משך שנים שככ אסבטshed פריך, הידוע כגורם לטרון מסווג מזותילומה, ברחבי העיר נהריה. בשנת 2006 קיבלת העירייה מהמשרד להגנת הסביבה כ- 3.5 מיליון ש"ח לניקוי האסבטshed הפריך. העירייה לא ניצלה את הכספי ואף פעלה לסלילת כביש באזור בו נמצא האסבטshed הפריך. העירייה וליצירת סיון בריאומי לתושבי האזור. במהלך השנה הנוכחית ונינתן פסק דין שמצו כי העירייה לא תרשלה במעשה. בעזה אחת עם התובעים, הוגש ערעור לבית המשפט המחוזי בחיפה.

13. עתירת נוהל חומרים מסוכנים ברמת חובב – (בג"ץ 4627/09 אבו-עפאש נ' המשרד להגנת הסביבה) (סטודנטים יערה ורדית ולפרמן ודניאל ארביב): בשנת 2009 הוגשה עתירה העוסקת בהיעדרו של נוהל מוסדר להטראאה על אירוע חומרים מסוכנים המתרחש באזור התעשייתי ברמת חובב לתושבי הכפר הבדואי הלא מוכר ואדי אל-נעם, המתגוררים כקילומטר אחד בלבד מגדר אзор התעשייתית. כתוצאה לכך, במידה ומתרחש אירוע באחד המפעלים ברמת חובב, התושבים אינם מודעים לכך ועלולים להיחשף לחומרים מסוכנים המתפזרים באוויר (אירועים כאלה התרחשו כבר בעבר). העתירה מבקשת לחיבת משרד הממשלה לכונן נוהל כאמור. במהלך השנה התקיים דיון בתיק וכן בעתירה נוספת נסافت שהוגשה נגד קווות הקליניקה. עיקר המאבק כרגע, לצד העתירה, הוא למנוע מצב של העתקת בית הספר אל מחוץ לכפר נחל מפרטן כולל להעתיקת הכפר למקום מרוחק ולא רצוי מבחינת העותרים – שגב שלום.

14. עמק המעיינות – (סטודנטיות קרן וייס ומאה שיינקמן) הקליניקה הגישה עתירה לבג"ץ העוסקת בחותבת המועצה האזורית עמק המעיינות לפתיחת אזור המעיינות – נחל הקיבוצים, עין שוקק ועין מודען לקהל הרחוב. לאחר שנים בהם היו מעיינות אלה פתוחים לרשות הציבור, סגירה המועצת המקומית את אזוריו המעניינים לכניות רכבים והותירה שתי "ברירות שמושן" – כניסה להולכי רגל הנאלצים למגוון מרחוקים ארוכים בחום כבד השורר באזור, או שכירתי רכבים شمالיים במחירים גבוהים. בדיון בבג"ץ הוחלט להעביר את התקיק לבית המשפט לעניינים מנהליים וכרגע אנו שוקדים על הגשת עתירה חדשה.

15. גיזום עצים בתל אביב – (ע"א 12-07-18731) (סטודנט דני בוגסלבסקי ובחלק מהזמן גם עוז גודמן) אל הקליניקה פנו מספר חוות חיל-אביב על מנת שננסה לגදוע את התופעה הפסולה של כריתת עצים בתל-אביב במסווה של גיזום. בישראל כריתתו של עץ מחייבת קבלת היתר ואילו גיזום לא. עיריית תל אביב ה劄יטה לספר את עצי תל אביב, בספרות שלפי הגדרת נוהל משרד החקלאות מהוות כריתת העתיריים טוענים באמצעותם כי ה"גיזום" שמבצעת העירייה הורג את העץ הלאה למשה ומנגד גורם לו להצמיה ענפים חלשים בצוואר בלתי מבוקרת, מהוים מפגע בטיחותם לעבריים והשבים. מאידך, טוענת העירייה כי היא בעלת מרחב שיקול דעת בכל הנוגע להחלת הנהעל על עצים שבשטח שיפוטה. במהלך השנה התקיימו שני דיונים בפני בית המשפט לעניינים מנהליים בתל-אביב, התקיק ממתין לפסק דין.

16. מומחים להשכלה – (סטודנטים רינת אלקבץ ואיתי לנדרברג) הקואליציה לבריאות הציבור פנתה אל הקליניקה על מנת לנשות ולטפל בבעיה של מומחים מהשירות הציבורי (בעיקר רופאים בכיריהם) המעניקים חוות דעת למפעלים פרטיים. חוות דעת אלה מעמידות את המומחים בוגדור עניינים לתקידם הציבור כישובי ראש ועדדה העוסקת פעמים רבות בנושאים בהם נשכו ליתן חוות דעת פרטית. הנהעל הקים למניעת ניגוד עניינים בשירות הציבור איןנו מושם ביחס לרופאים בכיריהם בשירות הציבור.

הקליניקה לזכויות פליטים

כללי

במהלך השנה למדו בתכנית עשרים סטודנטים שהונחו על-ידי עו"ד ד"ר יובל לבנת (שישמש כמנחה אקדמי), עו"ד ענת בן-דור ועו"ד אלעד כהנא. במהלך השנה אירחנו את עו"ד ארדי אימסיס מארגן אונר"א; את פרופ' נתע זיו מהפקולטה למשפטים באונ"ת;"א; את פרופ' תומאס ספייקרבוראר מן האוניברסיטה החופשית אמסטרדם, שלימד שני שיעורים; ואת גב' אורית רובין מארגון א.ס.ף (ארגון סיוע לפליטים). בנוסף, במסגרת שימור פעה עם החוג ללימודיו אפריקה בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטת ת"א, קיימו שני שיעורים משותפים וסיור בדרך כלל ת"א עם פרופ' גליה צבר ותלמידיה (שהלכו גם סייעו בטיפול בחALK מהתיקים של הקליניקה). כמו כן, התארחה הקליניקה גבל קלילין דובאים, סטודנטית למשפטים מאוניברסיטת הארווארד, שגמ' היא סייעה למנהל הקלינים בטיפול בתחום מהתיקים.

גם בשנה החולפת הייתה הקליניקה מעורבת מאוד בליטיגציה. הדבר נובע מספר גורמים: ראשית, מערכת המקלט עברה בשנים האחרונות שני, שעיקרו העברת סמכיות מנזיבות האו"ם לפליטים למשרד הפנים, ובעקבותיו – דחיה גורפת של בקשות מקלט ע"י המשרד, לרבות אלה שקיבלו המלצות חיוביות ע"י הנזיבות. שנית, התקין לחוק למניעת הסתננות, שמאפשר החזקת מקלט במעטן מינהלי שאינו מוגבל בזמן, ולשלישית, התפתחות פסקתית בנוגע לזכויות זמניות – אבשים שהגיעו מדינות שאילתן חל איסור החזרה (בעיקר סודן ואריתריאה). העשייה המשפטית כללה הופעות בבית המשפט העליון, בתם המשפט המחוויים (באר שבע, ירושלים, תל אביב ומרכז) ובית הדין לביקורת משמרות. הקליניקה ייצגה מבקשי מקלט מול מושדי הממשלה שונים ובهم: משרד הפנים, משרד הבריאות, משרד הרווחה ומשרד התאחדות. בנוסף, ליוותה הקליניקה ל��וחות בהליך משפטיים שונים, הרלוונטיים לסוגיות מעמד או בני משפחות, וביהם הליכי מתן מעמד מכוח זוגיות, תביעות אבותות ורישום ילדים והליכים בפני והועדה ההומיניטרית. הקליניקה התדינה בעתרות שענין הגנה על זכויות דינויות של מבקשי המקלט, וכן בעתרות שתווקפות, באופן מהותי, דחית בקשות מקלט של ל��וחות של הקליניקה. כמו בשנים עברו, גם השנה עסקה הקליניקה בבקשת מקלט על בסיס מגדר ונטייה מינית, ואף עסקה בעניינים עקרוניים-רוחביים, המשפיעים על כל מבקשי המקלט בישראל. בסוף שנת הלימודים, קיימה הקליניקה פאנל בהנחיית ד"ר לבנת, בנושא חקיקה בעניינים של מקלט, בהשתתפות עו"ד דינה זילבר, הממנה ליווץ המשפט למשלחת; עו"ד עודד פרל, מהאגודה לזכויות האזרח; עו"ד תומר רוזנר, היועץ המשפטי לוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת.

הסטודנטים סייעו בבניית התיקים ואיסוף החומר הרלוונטי להם; במחקר עצמאי מתוך המשפט הישראלי והמושווה וכן בנוגע למצבי השורר במדינות המוצא של ל��וחות הקליניקה; לקחו חלק פעיל בהכנות בקשות מקלט וכתיבי טענות, וכן בפיתוח האסטרטגיה בתיקים והכנות לטיעון בעל בפה; התלוו לעורכי הדין לדינום בהם וכן התחלו ולפונם למשדי הממשלה כדי לסייע להם למש את זכויותיהם; ועוד.

א. החוק למניעת הסתננות

1. **ייצוג פרטני בהליך שחרור ממשמרות (אריתריאה)** – במהלך השנה האחורונית, ייצגה הקליניקה שישה מבקשי מקלט מאיריתריאה (בהם 2 קטינים, שתי נשים, וקורבנות עינויים וסחר) שהוחזקו במשמרות לפי התקין לחוק למניעת הסתננות. בין היתר, ייצגה אותן הקליניקה בפני בית הדין למשמרות בכלל סהרונים ובפני בית המשפט המחווי ב"ש (במסגרת עראורים שהוגשו בשני תיקים). בחלק מהתיקים, נעשה הטיפול בלילוי צמוד של סטודנטים וסטודנטים מהקליניקה, שחלקים אף טענו בפני בית הדין. הטיפול בכל התיקים הסתיים בהצלחה, וכל ששת מבקשי המקלט שוחררו מהכלא.

2. **עתירה עקרונית יחד עם ארגונים זכויות אדם נגד התקין לחוק – הקליניקה שותפה לייצוג של מספר ארגוני זכויות אדם בעתרה נגד חוקתיות התקין לחוק הסתננות.** במהלך השנה אף התקיים דיון מקדמי, ולאחר מכן צו על תנאי, התקים דיון מוחרב, אליו הגיעו סגל הקליניקה וסטודנטים מהקליניקה. בימים אלו הצדדים ממתינים להכרעת בית המשפט בעתרה.

ב. הליכי מקלט

הקליניקה עסקה רכבות בייצוג פרטני של מבקשי מקלט בישראל, לאור המומחיות הייחודית אשר צברה הקליניקה בתחום, וכן לאור החשש, שלאחר החלטת ביקורת קפdonit על האופן בו פועלת מערכת ה-RSD היום, שיטת העבודה הפוגענית זו עלולה להחזקע למשך שנים ארוכות.

להלן חלק מהתקדים בהם עסקה הקליניקה בשנה החולפת:

3. **הגשת בקשות מקלט – במהלך השנה האחרונות הגישה הקליניקה מספר בקשות למקלט, בהן לאורח מצרים, וכן למספר אזרחי סודן ואריתריאה, שעד השנה האחרונות, לא יכולו להגיש בקשה למקלט, נוכח מדיניות משרד הפנים. בשנה האחרונות, בעקבות התפתחויות פסיקתיות ונוכח תחילת יישום התיקון לחוק למניעת הסתננות, החל משרד הפנים לקבל לידי בקשות מקלט מסודן ואריתריאה, והקליניקה חומרה הרבה בזוגות לזכותם של אזרחי מדינות אלה לקבלת מעמד פליט. כמו כן, הקליניקה הייתה שותפה למלכיהם שמרחמת הנגשת הליכי המקלט, במיזוג לבקשת מקלט הכלואים במתקייני הכליאה. בנוסף, במהלך השנה זו, ליוותה הקליניקה מספר אנשים לדאיונות מקלט ולשימושים שונים, במסגרת טיפול משרד הפנים בבקשתיהם, בין היתר מהארצות הבאות: אריתריאה, סודן, נפאל, קולומביה, סרי-לנקה, הרפובליקה המרכזית אפריקאית, ועוד.**

4. **עתירה בעניין הזכות לקבל את חוות-הදעת לפני שמתකלת החלטה בבקשת המקלט (מבקשי מקלט מארמניה, מצ'אד וממצרים):** בשנה שעברה, הקליניקה הגישה שלוש עתירות מנהליות, בהן עמדה על קבלת חוות-הදעת, שמכינה ייחודה לטיפול במבקשי מקלט (משרד הפנים) ביחס לכל מבקש מקלט, לפני שהרווידה המייעצת לעניינו פליטים מקיימת דיון על בסיס אותה חוות-דעת. בשנה האחרונות התקיים דיון בעתרות, ולאחר שימושה הערות בית המשפט, נמחקה העתירה לבקשת העותרים, תוך המלצה בית המשפט למשרד הפנים, לאפשר לעותרים לפנות לוועדה המייעצת בבקשתה לעיון מחדש, אם התגלה טעות מהותית בהחלטה שהתקבלה על בסיס חוות דעת משרד הפנים שלא הועברה לידיים לפני קבלת ההחלטה.

5. **עתירה בעניין קביעת זהותו של יליד דרפטור –** הקליניקה הגישה עתירה לבית המשפט, בעניינו של יליד דרפטור שבסודן, שננטש בילדותו ואומץ בידי משפחה שעברה להתגורר עמו בנזיר. בברורתו, שההוריו המאמצים נפטרו, גילתה את דבר אימצאו ושוב לדרפטור לאומר את בכיניו משפטו. במהלך שנותיו בדרפטור נחטף בידי המיליציות וועונה. הוא הצליח להימלט ולהגיע לישראל, אולם זוהה כיליד ני'ור. בשנה הקוזמת הקליניקה ייצגה אותו מול משרד הפנים, שהסכים לדון בעניינו מחדש, אולם בסופו של יום קבע כי לא הוכחה והואו. הקליניקה הגישה בשמו עתירה לבית המשפט, בה המליץ בית המשפט למשרד הפנים לחזור בו מעמדתו ולקיים לוראיון נוסף. משרד הפנים קיבל את המלצה בבית המשפט, העתירה נמחקה, והעוטר קיבל רישיון ישיבה ומני, עד לקבלת החלטה חדשה.

6. **עתירה שנייה בעניינו של מחוסר אזרחות אפריקאי: המדבר בילד קונגו, שבעקבות טיפול הקליניקה בשנים קודמות, הוכר בידי בית המשפט כמחוסר אזרחות. בית המשפט נתן למשרד הפנים 60 ימים להחליט מהו סוג רישיון היישבה שmagiu לו כחסור אזרחות, אולם משרד הפנים בחר להמשיך ולהתייחס אליו ככל מי שrisk טווען להיויתו חסר אזרחות. בעקבות זאת הוגשה עתירה נוספת, בה תבקש משרד הפנים לחתת לעותר מעמד תושב ארעי (א/5), שמעניק זכויות סוציאליות, באשר עמדתנו המשפטית הייתה שזו הנסיבות ה"מינימאלית" לו וכי אדם מחוסר אזרחות על פי אמנה מחוסרי האזרחות. העתירה התקבלה, תוך חיבור המשרד בהוצאות, במובן זה שבית המשפט קבע שמשרד הפנים לא קיים אחר הוראת בית המשפט, ונathan למשרד הפנים שישה חודשיים להחליט מהו סוג האשרה שניתן לעותר, באופן שיגשים את זכויותיו הב"ל. על פסק דין זה הגיש משרד הפנים ערעור, שעורו תלו ועמד.**

ב. בקשות למקלט על בסיס מגדר וונתיה מינית

להבדיל מבעבר, כיום הוועדה המיעצת לעניינו פלייטים כבר אינה אומרת מפורשות שאינה מכירה ברדיפה על בסיס מגדר, נטייה מינית והות מוגדרית כרדיפה ש"מכוסה" על-ידי אמנת הפליטים. עם זאת, הלכה למעשה, טרם ניתנה ولو המלצה חיובית אחת של הוועדה על רקע רדיפה מסוג זה. לאור כך, רואה הקליניקה חשיבות בטיפול נמשך ועקביו בנושאים אלה. להלן כמה דוגמאות:

7. ערעור בעניינו של מבקש מקלט מארמניה: מבקש המקלט הגיע לישראל ב- 1998 לצורך לימודים כמורה בפטראיארכיה הארמנית. לאחר שמספר לשפחו על אודוטות נטייתו המינית – בני משפחתו

איימו על חייו. הצגנו מידוע על אודוטות מצבם הקשה של להבטא"קים בארכניה, אך בקש המקלט נדחתה. הוגשה בקשה לעיון מחדש, וכן עתירה לקבלת חומר שהוקן ע"י יחידת הטיפול במבקשי מקלט בעניינו (לעיל). לאחרונה נמסר לנו כי החלטת העבירות את עניינו לדין בمسلسل ההומניטרי.

8. עתירה בעניינו של מבקש מקלט ממרוקו: התכנית עתירה בעניינו של homo ממרוקו אשר נמלט מארצו לאחר שסבל רדיפה מצד גורמים לא-משולתיים. קיום יחסיים חד-מינימים במרוקו מהוות עבירה פלילית והעותר להשارة לפניו לשם משטרה שם מחשש שייאסר. בעתירה נתען כי משרד הפנים שגה הן בבחינת התנאים העובדתיים במרוקו והן בפרשנות המשפטית שיש לחתם למונה 'רדיפה' בהקשר של בקשה למקלט של הומואים. בדיון שנערך לאחרונה בבית-המשפט הציע משרד הפנים שהمسلسل הנקן לפתרון סוגיות מעמדו של העותר הוא מסלול של מעמד על בסיס זוגיותו עם אורה ישראל. בני-הוזג הסכימו לעשותו מאיץ נוספת להשגת המסמכים הנדרשים על-פי הגנה למתן מעמד לבני-זוג של אזרחים ישראלים והודיעו בעתירה נדחה לעת עתה.

9. בקשות למקלט של נשים על רקע רדיפה על בסיס מגדרי: בשנים האחרונות הגישה התכנית לזכויות פלייטים ארבע עתירות בשם נשים שהיו קורבנות לרדיפה מגדרית בארץן. כל התקדים הועברו בהסכמה העותרת לויון במסלול ההומניטרי, תוך שמירת זכותן של העותרות לשוב ולהגיע את עתירתן למקלט מדיני אם יידחו בתניב ההומניטרי. שתיים מן הנשים זכו בעקבות הסדר זה במעמד של תושבות ארזיות למשר שנתיים ימים – אישה מקמרון שנעקרה בידי הרשות לאחר שמלטה מבן זוגה המתעלל ואישה ממונגוליה שבעליה, איש צבא בכיר, תקף אותה באופן שיטתי לאחר שגילה שהיא לסבית. בקשותיהן של שתי נשים אחרות נדחו: אחת – אישה ממצרים אשר נמלטה בשל איום ברצח על רקע פגיעה "בכבד המשפחה" ואישה מגינאה אשר נמלטה מנישואין קופיים. התכנית ממשיכה ליאץ שתי פוגות אלה בהיליכים בפני ועדת ההשoga.

ג. הליכים מנהליים ומשפטיים בעניינים של פלייטים מוכרים

10. ערעור לבית-המשפט العليון בעניין תושבות קבע של פלייט מוכר: עתירתה של הקליניקה לשדרוג מעמדו של פלייט מוכר מאטיפפה, השווה בישראל מאז שנת 1999, למעמד של תושב קבוע – נדחתה. הוגש ערעור לביהמ"ש العليון. במהלך השנה האחרונות, ולאחר הגשת סיכומים מטעם הקליניקה, הציע משרד הפנים לנשות ולפטרור את העניין על ידי מתן מעמד במסלול אחר, דרך החלטת המשללה בעניין מעמדם של ילדי עובדים זרים. הקליניקה ליוותה את המשפחה לשימוש, וכיוון אנו ממתינים לתשובה משרד הפנים. הערעור לגבי מעמד הקבע מכוח הפליטות עוזרו תלוי ועובד.

11. עתירות בעניין אי-תיקוון היישיבה לפלייטים מוכרים: פלייט מוכר מאטיפפה נמצא במעמד של תושב ארעי מאז שנת 2000 לערך. מאז שנת 2010 מעמד הפליט שלו לא הואר, והוא קיבל רישיונות מתחדשים לתקופה של 3 חודשים בכל פעם, בגין התמהמותה הוועדה המיעצת בהכרעה בסוגיות הרדיפה הנמשכת שלו. לאחר הגשת עתירה, הוגש רישויון היישיבה שלו בשנה, ולאחרונה בשנה נוספת. כמו-כן ניתן מעמד זהה לאשתו ולשתי בנותיו. במרקחה נוספת סייר משרד הפנים לחדר את רישויון היישיבה (מסgo א/5, תושב ארעי) של פלייט מוכר מן הרפובליקה המרכז אפריקאית ואות מאוחר שהוגשה נגדו חלונה על עבירה פלילית. הערעור שהגישה התכנית נדחה על-ידי משרד הפנים ולכך הוגשה עתירה. בעקבות הגשתה העתירה ניתן לפלייט מעמד זמני (רישויון עבודה) וכן נחשפו בפניו, לראשונה, לצורך שימוש, פרטיה והتلונה שבגללה סייר משרד הפנים לחדר את הרישויון.

התכנית הגיבה בשם של הפליט על האשמה וכתע אמרו משרד הפנים לבש את החלטתו בעקבות השימוש.

12. הכרה בבני-זוג של פליטים מוכרים: התכנית הגישה שתי בקשות בשם של פליטים מוכרים (מדרפר). במהלך הטיפול בבקשת אלה, מסר משרד הפנים שאין לו נוהל מסודר לטיפול בהן, והפנים נשלחו מיחידה יחידה במשרד הפנים. בעקבות פניות הקליניקה, נמסר כי מגובש נוהל, וכי לפחות אחת מבנות הזוג לא תגורש או תיעצר. ביום אלה עתיד הנוהל להתפרנס, והקליניקה תמשיך ותלווה את הטיפול בפונם ובנות זוגן לשם הסדרת המועד. בנוסף, אחת מלוקחות הקליניקה קובלה מעמד מטעמים הומניטריים, מבלתי שבקשה למקלט הוכרעה. מטעם זה, סירב משרד הפנים לאפשר לה להיות עם בן זוגה ואבי בנה. ביום אלה מגישה הקליניקה ערד על החלטה זו למשרד הפנים.

ה. זכויות מבקשי מקלט הממתינים להכרעה בעניינים

הילכי המקלט יכולים להמשך שנים, ובמשך תקופה זו, מבקשי המקלט נאלצים לחיות במצב משפטי לא ברור, כשבבחינה פורמללית הם אינם זכאים כמעט בדבר. המצב קשה במיוחד כשהמדובר באזרחי אריתריאה וסודן, שאפילו לא יכולים להגיש בקשה למקלט, ורק שוהים בישראל מכוח "הגנה זמנית". במהלך השנה האחרונות טיפלה הקליניקה בזוכות אנשים אלה בתחום זה:

13. רישיונות נהייה: התכנית עתרה לבית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים בשם של שני מבקש מקלט אריתריאים, בעלי רישיון עבודה, אשר משרד התחרורה סירב לבקשתם לרישיון נהייה (אחד מן העותרים קיבל בעבר רישיון נהייה בישראל ורישינו אף חדש עד שלפעת והודיע משרד התחרורה על סירוב להחדש את הרישיון). במסגרתה העתירה נחשפה לראשונה מדיניות חדשה של משרד התחרורה שלא תחת ל"מסתננים" רישיונות נהייה וזאת כחלק מדיניות הממשלה להרתיע זרים מוגעה לישראל או מהשתקעתו בה. בנוסף טען משרד התחרורה שבהעדיף מסמכים מזהים, לא ניתן יהיה לאתור את העותרים ב مكانה של עבירות חנואה. בית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים (כב' השופט מינץ) דחה את טענות הקליניקה באשר לאי-קיומה של סמכות למשרד התחרורה לפסול באופן גורף קבוצה של אנשים מהזקת רישיון נהייה, אולם קבע שמשרד התחרורה לאבחן את נסיבותיו הפרטניות של העותר. לאחר בחינה נוספת של עניינים של שני העותרים שב משרד התחרורה ודחה את בקשותיהם לקבלת רישיון נהייה. התכנית נערכת להגשת עתירה חדשה בעניין.

14. הזכות לבריאות ותמיכה סוציאלית – הקליניקה ייצגה אזרח אריתריאה החולה בסכיזופרניה, שששה בישראל ללא קרובוי משפחה או מסגרת חומכת כלשהי. מצבו הדדר מס' פעמיים עד להתקפים פסיכוטיים, בגנים גם אושפזו בבית חולים, אולם שוחרר חזרה לרחוב, ולא טיפול או מסגרת סוציאלית, ממשצבו התקציב – מה שగורר החרפה חזורת. לאחר שמשרד הבריאות ומשרד הרווחה לא הסכימו למתנה מעשי למצבו, עתרה הקליניקה בשם לג'ז. לקרأت הדיון שוחרר העותר (בטעות, והתברר בדייעבד) מבית החולים, אל הרחוב; הדיון התמקד בסוגיות שהרورو מבית החולים (בה הקליניקה לא ייצגה), אולם השופטים ציינו כי מצבו הכלילי של העותר הוא מצב שיש ליתן לו פתרון. בסופה של יום הקשר עם העותר אבד והעתירה נמחקה.

15. הזכות לחי משפחה – הקליניקה הגישה שתי עתירות בשם אזרח סודן, שבקשו להמשיך להתגורר עם בנות זוגם ולדיהם עד להכרעה בהילכי המקלט שלהם. על אף שבתי המשפט כבר פסקו כי בנסיבות אלה יש לאפשר ל"זוגן הזמנית" להגיש בקשה למקלט, שבמהלך הטיפול בה לא תורחק בת הזוג, משרד הפנים הודיע כי הוא ראה בהכרעות אלו הכרעות נקורדיות בלבד, וכי בנות הזוג הורות צריכות לעזוב את הארץ. כיוון שתwi העתירות מתחנות להכרעה (באחת התקאים דיון), ובנות הזוג שהוות בישראל מכוח צו בניין המונע את גירושן.

16. הזכות להתפרנס בכבוד – בעבר, הגישה הקליניקה עתירה לג'ז, בה הבקש בית המשפט להורות למשרד הפנים לחתת לבקשת מקלט רישיונות עבודה, שיאפשרו את פרנסתם בכבוד. משרד הפנים הודיע כי הוא אינו מוכן לחתת רישיונות עבודה, אולם עד להקמת מתכוון שהיא בדורם, תוך חצי שנה,

לא יאכוף את איסור העבודה על מעסיקים. מדיניות זו אוישה בפסק הדין, אולם בנסיבות חצי השנה חלפה והמתkn לא נבנה, ובמקביל התבגרו העיתונים הרבים שיווצרת מדיניות ה"ישראלוף" של אי-האכיפה. הסטודנטים בклиיניקה הראשינו מספר מבקשי מקלט שאינם מצילים למצוא עבודה בשל רישון הישיבה שניתן להם, וגיבשו את התקיק בעניינים. עקב כך הקליניקה פנתה למשרד הפנים בבקשת שיונפק להם רישיון עבודה. עד כה הפניות שנענו, נענו בשלילה, והקליניקה תמשיך ותלווה את אותם אנשים בעתרות לבית המשפט.

ו. הליכים אחרים להסדרת מעמד

17. **הליכים להסדרת מעמד מכוח זוגיות עם ישראלים** – הקליניקה ייצגה מספר מבקשי מקלט שהקימו משפחہ עם בני זוג ישראלים, במסגרת הליכים למתן מעמד מכוח זוגיות: מבקשי מקלט מאיופיה, מבורמה, מן הרפובליקה של סודן ומן הרפובליקה של דרום-סודן במסגרת הליכים אלה, תקפה הקליניקה את דרישת משרד הפנים להמצאת מסמכים מקוריים מדינת המוצא, אליה מבקש המקלט לא יכול לשוב, ובאים אלה מגישה הקליניקה השגה על החלטה כזו לוועדת ההשגה משרד הפנים.

18. **ייצוג בהליכים הומניטריים ואחרים** – הקליניקה מייצגת מבקשי מקלט וחוורי אזרחות רבים, שעוניים הועבר בידי משרד הפנים לדין בוועדה ההומניטרית או למוסלולים אחרים (דוגמת הסדרת מעמד מכח החלטת הממשלה בעניין הסדרת מעמד של ילדים עובדים ורים), או שפנו למוסלולים אלה ביוזמתם. בין היתר, מדובר באנשים שהגיעו מלוב, אתיופיה, צ'אד, חוף השנהב, קולומביה, הרפובליקה של סודן ועוד. במסגרת הטיפול התלווה הקליניקה לשינויים משרד הפנים והגישה השגות לוועדת ההשגה של משרד הפנים, במקרים בהם הוחלט לסרב לבקשתה.

19. **עתירה בעניינו של נשא HIV** נגד הרחקתו לרפובליקה של דרום-סודן – ה苍נית עתירה בשם משפחה שמוצאה מדרום-סודן נגד הרחקה לדרום-סודן שכן אבי המשפחה הוא נשא HIV מקבל בישראל טיפול רפואי מציל-חיים אשר אינו מצוי בדרום-סודן. בעקבות הגשת העתירה חזר בו משרד הפנים מהחליטו לגרש את המשפחה, השיב להורים העותרים את רישיונות הישיבה שהיו להם בעבר והודיע כי ישוב ויידון בנושא על-בסיס חוות-דעת מעודכנת אודות המצב בדרום-סודן. עם מחיקת העתירה פנתה ה苍נית אל משרד הפנים ואל הפרקיות בדרישה להחיל הסדר זהה על נאים אחרים מדרי סודן השווים בישראל.

הקליניקה לדירות, קהילה ומשפט

במהלך שנת הלימודים תשע"ג למדו בתכנית עשרים סטודנטים: 16 סטודנטים למשפטים, שני סטודנטים מביה"ס לאדריכלות ושתי סטודנטיות לתואר שני מהחוג לוטציאולוגיה ואנתרופולוגיה שבאוניברסיטה, שהונחו על-ידי פרופ' נתע זיו (המנחה האקדמית), עו"ד אורה בלום (100% משורה - נהייתה מלהגaitה בפקולטה החל מ-01/4/2013 ועד ל-30 לפטember והשתכרה בתקופה זו 10% אחוז משורה), עו"ד שيري רםירן (80% משורה - התחלפה את עו"ד בלום במהלך תקופה המלגה) ועו"ד ענת רודניצקי (60% משורה).

במהלך השנה האחורונה עסקה הקליניקה בהובטים תיאורתיים ויישומיים של סוגיות מגוונות העוסקות בדירות. השיעורים העיוניים העניקו לסטודנטים את התשתית הדוקטורנית, התיאורטית והביקורתית לבעיות המשותפת. הHAMKOTOT בשיעורים הייתה בתחום הדירות בישראל, דירות בר-השגה והתחדשות עירונית. נושא השיעורים כלל דיוון באסטרטגיות לשינוי חברתי ובמקומו של פיתוח קהילתי-כלכלי בתחום, בהיסטוריה של העיר יפו, תוך הHAMKOTOT בתחום מצוקת הדירות וטופעת הגנטרייפיקציה, תיאוריות של עוני, מדיניות דירות בישראל ומקרה המשנה של המדינה באחריות על הקצתה משאבי דירות. כמו כן, עסקנו לעומק בסוגיות הזכות לדירות במשפט, דירות ציבורי, חוק הגנת הדירות בהקשר של נכס רשות הפיתוח, מנגנון התחדשות עירונית (חו"ר הHAMKOTOT בתמ"א 38), הכרת כלים בסיסיים שלימון דירות ודירות בר השגה. בכל אלה ניתן לסטודנטים הودוגנות לקשור בין הדיונים העיקריים בשיעורים לבין המהלים המתקיים כיום בישראל בתחום הדירות, ועובדות המשותפת.

במהלך השנה הHAMKOTOT הקליניקה בקידום שלושה פרויקטים להתחדשות עירונית המתרחשים ביפו. בנוסף העניקו הסטודנטים סיוע משפטי פרטני לדירות דירות ציבורי והיו מעורבים בניסוח הצעת חוק בנושא של עמלת פרעון מוקדם. העבורה המשפית במסגרת פרויקטים אלה דרש מהסטודנטים לפתח כישורים של חשיבה יצירתית, יכולות חברתיות ועובדות צוות לצד לימודי משפטי ודקוני של הסוגיות הרלוונטיות בתחום התכנון והדירות. הסטודנטים נפגשו עם גורמים המשפיתים בפרויקטיהם השונים לרבות נציגי הקהילה המקומית, נציגי רשות התכנון, נציגי החברה המשכנית - חלמייש, נציגי מינהל מקראלי ישראל, נציגי משרד הבינוי והשיכון, משרד אדריכלים, משרד לשומות מקרקעין, משרד ערכבי-דין המלווה את הפרויקטים, וקיימו מיד שבוע חשיבה משותפת שהתבססה על איסוף חומרם, הצגתם ועיבודם לכדי תכנית פעולה.

להלן פירוט הפרויקטים השונים בהם לקחו הסטודנטים חלק במהלך השנה החותמת:

התחדשות עירונית ביפו – רח' הבעש"ט

הסטודנטים בשיתוף עם הסטודנטים מהקליניקה לייזמות עסקית, ובשותפות עם ארגוני טנה ביפו "דארנא" ו"אל ראניטה" יזמו וקידמו השנה תוכנית להתחדשות עירונית ופיתוח חברתי – כלכלי בתחום בן 10 בניינים ביפו, בקרע פרטיה הממוקמת בצומת שבין שדרות הבעש"ט לבין שדרות ירושלים. בתחום מתגוררות כ- 180 משפחות יהודיות וערביות שחילקו בדירות בשכירות וחולקן בעקבות פרטיה. המוכנית מציעה לדירות מושפט קומות וחיזוק הבניינים הקיימים מכוח tam"א 38 ובנויות רצואה לאורך שדרות ירושלים. הדירות החדשות יושכו לטווח אורך, חילקו במחיר שוק וחולקן עברו לצאים במחיר בר-השגה.

העבודה המשפית של הסטודנטים הHAMKOTOT באיסוף נתונים ויפוי המאפיינים של תושבי השכונה, לרבות מצב משפחתי, מצב כלכלי, מס' גפשות, סוג החזקה (בעלות או שכירות), יחס השכונות בין הדיירים, וכדומה, וכן באיסוף נתונים בגיןם לפעלויות המסתחרת המתרחשת בסביבת המגורים של הדיירים (סוג החניות המופעלות, עלות השכירות וככ'). בנוסף, הסטודנטים ערכו מפגשים אישיים עם הדיירים בכל הבניינים בתחום על מנת ללמוד את הצרכים הקיימים ולהציג דרכי אפשרות לשיפור תנאי המחייה, העצמה וחיזוק האוכלוסייה באמצעות קידום תכנית של התחדשות עירונית.

במהלך סמסטר ב' הקליניקה כונסה אסיפות דיירים לכל עשרה הבניינים במטרה להכיר את חסובי המתחם, ולמדוד על מצוקות הדירות השונות המתרידות אותו. במהלך המפגשים הסטודנטים האיזגו את הפעולות של הקליניקה, ונתנו לדירות מידע פרויקטיהם של התחדשות עירונית, ובעיקר tam"א 38. בנוסף, הסטודנטים ניסו לרחום את התושבים לקחת חלק פעיל בקידום התהליך.

את הפרויקט בעש"ט ליוו השנה שני גופים מAUTHORIZED: מישר אדריכלים "קיסלוב קי". המשרד אחראי על התכנון האדריכלי של הפרויקט. הקליניקה משמשת כמתווכת של הנזונים מהשתה והצרכים של הדיירים עליהם מتبוססת העבודה התכנונית. העבודה של האדריכלים עם הדיירים נעשית באמצעות תחليف של שיתוף מידע בו לוחים הדיירים חלק פעיל בסיווע הקליניקה. נציגי המשרד לוחים חלק פעיל באסיפות הדיירים. משרד "פז כלכלת" לשמאות דל"ג- המשרד אחראי על ההערכה הכלכלית של הפרויקט. הוא עובד בשיתוף פעולה מלא עם הקליניקה ועם משרד האדריכלים במטרה לקבל את כל הנזונים הרלוונטיים לעירכת הבדיקה הכלכלית. בימים אלו מתגבשות חלופות תכנוניות לפרויקט שיוצגו בפני הדיירים בשנת הלימודים הבאה, ובמקביל נרכשת תוכנית עסקית לחלופות השונות.

התאחדות עירובית ביפו - מתחמי המגורים "קדם" ו"שם הגודלים"

פרויקט זה נועד לגבות ולישראל תנinit להתחדשות עירונית ופיתוח כלכלי בתחום המגורים "קדם" ו"שם הגודלים", שמחזית מדייריהם הם דיירים בדירות ציבורי, וזאת באמצעות התמודדות עם שורה של קשיים חברתיים, פיזיים וככליים ארוכי שנים המאפיינים את המקום.

על מנת לספק פתרון הוליסטי, שיתן מענה משפטי, אדריכלי וסוציאלגי לצרכי התושבים, חברה הקליניקה לביית-הספר לאדריכלות ע"ש עזריאל (בגנטית האדריכלית פרופ' איליה רונאל ובהשתתפות שני סטודנטים מבית-הספר) ולחוג לסוציאולוגיה ואנתרופולוגיה שבפקולטה למדעי החברה ע"ש גורדון (בתוכנית לתואר שני במסלול לארגונים וארגוניUNITY חברתי – בוגנויות דר' אדריאנה קמן ובהשתתפות שתי סטודנטיות). מטעם הקליניקה השתתפו בפרויקט שישה סטודנטים למשפטים. בנוסף, שותפות לפרויקט עמותת הדירות הפיאת "אל ראבייה" (מתעמה מועסק רכו השטה של הפרויקט, עו"ד וסימן נהאס) ועמותת "מרכז פרס לשлом" (מתעמה מועסקת עו"ד ענת רודניצקי).

מטרות הפרויקט הן להעלות את רמת ואיכות חיים של תושבי המתחמים, קודם בניה להשכרה ולמכירה בimary דירות בר-השגה לאוכלוסייה הערבית המקומית ולבנות דיר ציבורי נוסף ביפו. מטרה נוספת של הפרויקט היא ליצור תמהיל חברתי במתחמים, שיהיה מboss על תמהיל בין סוגים אחוות בנכסיים (דירות ציבורי, שכירות שוקית, שכירות ברת-השגה ובעלות) ותמהיל הכנסות מתון (מעמד סוציאו-כלכלי נמוך ומעמד סוציאו-כלכלי בינוני). כל זה יעשה בדגש על יישורוותה של האוכלוסייה הקיימת במתחמים ו邏輯ית חדשה, שתצלית להשתלב במרקם הקהילתי התקיימים במתחמים.

לשם כך, שואף הפרויקט לנצל את יכולות הבניה הקיימות במתחמים (בדרכם של שימוש בתמ"א 38 ושינוי תב"ע), להזקק את המבנים, להוציא מ"ד לכל יהודית דירות, לתקן מעליות, ולשפץ את חדרי המדרגות, הכנאות והדירות הקיימות. בנוסף, שואף הפרויקט לבנות בין חדש למגורים על הורשת זיתים הפנויה, הגובלת במתחמים, וזאת ממש שמיוציא מלא זכויות הבניה במתחמים הקיימים אינו מספיק לשם הפיכת הפרויקט לכדיי כלכליות. חורשה זו היא מעתודות הקרקע הפנויה האחירות ביפו, שלגביה אף הבטיח בומו שר הבינוי והשיכון, בנימין בן-אליעזר, כי תשמש לבניה עבור אוכלוסייה הערבית של יפו, הסובלת ממזוקת דיר קשה.

במהלך השנה גובשו שתי אסטרטגיות למימוש הפרויקט: האחת, בדרך של בניה במימון ציבורי וניהול הפרויקט עם מספר שותפים – מינהל מקרקעין ישראל (אשר יקצת את חורשת הזיתים הפנויה הסמוכה למתחמים), משרד הבינוי והשיכון (שיתן הלואת בגין לבניה החדש) וחברת חלמיש (אשר תהיה האחראית על פעולות הבניה בשטח). לפי התכננית, עם סיום הבניה במתחמים, התקבולים מכירתה והשכרת הדירות יוחזרו למשרד הבינוי והשיכון, כאשר הרוח שיבין עלות הבניה לתקבולי המכירה ישמש להגדלת מלאי הדיר ציבורי ביפו. אסטרטגיה זו, הנבחנת ביום אלה מול הרשויות הרלוונטיות, מאפשרת למוניה לשפר ולשיקם את הדיר ציבורי המזונה שבבעלודה, לבנות דיר שהלקו יימכר בmaryים בר-השגה, להגדיל את הצע הדיירות ביפו, ולהגדיל את מלאי הדיר ציבורי בעיר – דבר שלא נעשה בעשור האחרון.

האסטרטגיה השנייה למימוש פרויקט ההתחדשות העירונית במתחמים מבוססת על יזמות פרטית. לפי החלטת מועצת מינימל מקרקעי ישראל 1258 שהתקבלה לאחרונה, במתחמים להתחדשות עירונית, שוגבהת אליהם חילقت קרקע פנואה, ניתן יהיה לקבל את הקרקע ולעשות בה שימוש לבניה נוספת בפרויקט בפטור ממכרז, בהינתן שבשלדייה פרויקט ההתחדשות לא יוכל לצאת לפועל בשל אי כדאות כלכליות. אלא, שבהחלטה המינימל לא נקבע המוחיר שיצטרך לשלם היום עבור הקרקע הנוספת, והחשש הוא שם הקרקע תימכר במלוא ערך שווי השוק שלו, הפרויקט לא יהיה כדי כלכלית וירד לטמיון. כדי לפטור בעיה זו, ולהבטיח כי החלטת המינימל תעניק תמרץ ראוי ליזמים פרטיטים להשקיע במיזמים להתחדשות עירונית מסווג זה, פנתה הקליניקה לשר הבינוי והשיכון וליעוץ המשפטיא לרשות מקרקעי ישראל, בבקשת לתמוך את הקרקע הנוספת שתשוקו באופן שיאפשר את כדאות העסקה. לאחרונה גודע לנו, כי מינימל מקרקעי ישראל ומשרד הבינוי והשיכון צפויים ככל הנראה לאמץ את הבקשה.

בנוסף, ומאחר וסקירת ספורת המחקר בנושא הראה כי יצירת תמהיל חברתי, לבדה, אינה מספקת לצורך יצירת שינוי חברתי, שכן נדרש מערכת תמיכה נלוות לקהילה, ישאי הפרויקט להשיג את המטרות הבאות: יצירת אמנה חברתית בין דיורי המתחמים, שתבטיח את בטחונם ורווחתם, מיצירת תחוות סולידריות ותשומר על הסדר החברתי במתחמים; הקמת ארגון לפיתוח קהילתי – כלכלי (CDC), שייהיה, בין היתר, אחראי על יישום האמנה; יצירת מגנון של סיוע בהכשרה מקצועית ובמציאות העבודה, סיפוק מסגרות חינוכיות לילדים ולבני הנוער ופיתוח מיזמים חברתיים. בסופו, וכי שמאפשרת תכנית המתאר העירוני, הקמת חזית מסחרית שתשרט את תושבי המתחמים ותסייע לפרנסתם.

ובודחים המעשית של הסטודנטים התקדמה השנה בגיבוש הפרויקט, בניתוח משפטי של שתי האסטרטגיות שתוארו לעיל, בהכנות התשתיות לתוכנית ההתכונות הכלכלית של הפרויקט, בשיתוף הדירנים ביוזמה באמצעות שיחות אישיות וניהול אסיפות דיירים, בהשתתפות בפגישות שנערכו עם הרשויות השונות לגבי הפרויקט, בהכנות סקירת ספורת אשר בחנה מתחומים דומים של פרויקטים להתחדשות עירונית שנעשו בעולם בכל הנוגע לתמteil חברתי (בוצע על-ידי הסטודנטות לפסיכולוגיה), בהכנות מודלים ראשוניים לבניה במתחמים (בוצע על-ידי הסטודנטים לאדריכלות) ובכינית עתירה נגד כוונתו האפשרית של מינימל מקרקעי ישראל לשוק את חורשת הזיתים הסמוכה למתחמים לכל המרבה במחירות. בעקבות פגישתנו עם נציגי המינימל, הוחלט במינימל כי חורשת הזיתים לא תשוק בשלב זהה, ולכן העתירה לא הוגשה בסופו של דבר. פעילות נוספת בקרב הסטודנטים למשפטים כללת הענקת סיוע פרטני לדיררי הדירות הציבורי בענייני דירר (ראו הרחבה בהמשך).

בחינת הסטודנטים, השימוש בין הדיסציפלינות המשפטי, הפסיכולוגית והאדריכלית – כפי שכבה לידי ביטוי בהשתתפות בשיעורי הקליניקה ובפגישות הוצאות השבועיות, בעבודה המשותפת על מסמכים, ביציאה לשטח ובפגישות עם הדיירים – הייתה קר פורה להכרות עם תחום הידע השונים, לרכיבת כלים לעובדה מקצועית ולפיתוח חשיבה شاملת יכולות הסתגלות והולistica על הנעשה בתחום הדירור, באופן כללי, ובפרויקט ההתחדשות העירונית, באופן ספציפי.

מדובר, אם כן, בפרויקט מורכב ושאפתני ביותר, אשר נתקל בקשאים לא מעטים. למרות זאת הצלחנו השנה לקדמו בכמה חזיות וنمישך אותו בשנה הבאה במסגרת שיתוף הפעולה עם החוגים האמורים.

ליויי פרטני לדיררי הדירות הציבורי

במהלך השנה הוחלפת חלו תמורות משמעותיות בתחום הדירות הציבורי בעקבות החלטת שר האוצר לבטל את חוק הדירות הציבורי (וכיוות רכישה) ולא לחדש את מכירת הדירות לדירר הציבורי לדירריהם בהנחות מסוימות. משמעות החלטה זו הייתה נסיגת המדינה מחובותה לספק דירר לאוכלוסיות המוחלשות ביותר. אלא שבהמשך, ונוכח הביקורת הציבורית, שונתה ההחלטה, כך שהדיירים יכולים לרכוש את דירות מגורייהם במחירים מזולים. עם זאת, נכון ליום, טרם נostonו החלטות לביצוע ההחלטה, ועדין לא ניתן למש את הזכות הרכישה בפועל.

במהלך שנת הלימודים השכירותו הסטודנטים לדירות במסגרת פגישות אישיות ואסיפות דירות את המשמעותו השונות של כל אחת מהחלטות הממשלה וסייעו להם בפניות לחברת המשכנת, חלמיש, בבקשתו ערעור על גובה דמי השכירות בדירות הציבורי ובಹמת הסדרי חוב, שנעמדו למנוע את פינויים מהדירות. בסופו סייעו הסטודנטים בהגשת עדר לוועדה העליונה בראשות הבינוי והשיכון במקורה שעניינו אי הכרה בדירות ציבורי כ"דירת ממשיק" ובניהול מוי"ם מול החברה המשכנת בנוגע להסדרת הזכויות החזויות של משפחה נוספת של דירות ממשיכם. עוד ייצגו הסטודנטים מספר משפחות, אשר דורתו היקו סובלות מליקויי ותוחוקה קשים. בעקבות התערבותה הקליניקה ועובדת הסטודנטים, תוקנו מרבית הליקויים בדירות. במקביל פנו הסטודנטים לשלמה ליפו בבקשתו לתקן את כביש הגישה המשובש למתחמים, שהוחץ מיד חורף וגרם לפציעות בקרב הדיירים. וכן, כעבור מספר חודשים תוקן הכביש.

פרויקט תמ"א 38 – יפו ג'

זוהי השנה החמישית בה לוקחים הסטודנטים של הקליניקה חלק בפרויקט במתחם יפו ג' ברחוב קורט טוכולסקי. פרויקט שהקליניקה מקדמת מאז שנת 2008. הפרויקט מושם במתחם הכולל שלושה מבנים המורכבים ממשינה בניינים, בני ארבע קומות מעל קומת העמודים המפולשת. תכנית הפרויקט שאושרה לפני כשנתיים בוועוזות התכנון כוללת חיזוק הבניינים המקוריים כגון רעידות אדמה, שיפוץ במעטפת החיצונית של הבניין, הרחבה ושיפוץ הלובי, הוספה שתי מעליות בכל בניין, הרחבות הדירות המקוריות, הוספה מרפסת לכל דירה, בניית בקומת העמודים המפולשת ותוספה של שלוש וחצי קומות.

העבוצה העשית של הסטודנטים התמקדה השנה בעריכת הסכם ההתקשרות בין היום לדיירם. הסטודנטים השתתפו בפגישות שנערכו במשרד עורכי הדין "יגאל ארנו" לצורך ניהול משא ומתן מול היום ועד לגיבשו הסופי של הסכם. במהלך השנה הסטודנטים Learned את כל הסוגיות המשפטיות העולות מהתוכן החדשן לבחון לעומק סוגיות משפטיות שונות ששלו במקביל במ"מ

כך למשל, הסטודנטים נדרשו לבדוק את המפרט הטכני שצירף היום לחווה ולהוכיח חותם דעת על המפרט המוצע בהשוויה למפרט הטכני המוצע בצו המכון הדיורתי. היום אימץ את חוות הדעת שהכינוי בטמודוחים ושובה אם פאייטי במפרטו המזרוני לוורמה הבירנית.

הסטודנטים קיימו במהלך השנה אסיפות ודייריים אליהם הגיעו כל דיירים במתחם. באסיפות הדירות הסטודנטים עדכנו את הדיירים בזוכר ההתקומות בניהול המשא ומתן ובסוגיות המשפטיות העולות במושיא וממן.

לאחרונה גובש הנוסח הסופי של ההסכם והסטודנטים מוזמנים למפגשי הבקרה והסברים על ההסכם שעורך משודר יגאל ארנון על מנת להסביר לדיררים את תוכנו של ההסכם ואת הזכיות והמחייבויות שלם על פי הנקודות לברות מוגנית בפועל בהשראת

הצאת חנוך בנוושא אמלת פירשו מובדק

גושא נוסף שעסוקנו בו השנה הוא הנושא של עמלת פירעון מוקדם. בעקבות חווות הדעת שהכינו הסטודנטים בשנה שUberה בשיתוף עם ד"ר דני בן שחר מהטכניון, תיכון בנק ישראל את החוק הקיימן. הנוסחה לחשוב עמלת הפירעון המוקדם שונתה להפרש שבין הריבית המוצעת למשכנתאות במשק ביום פירעון המוקדם של הלוואה, לבין הריבית המוצעת למשכנתאות ביום נטילתה. התיכון סייע להסרת העיות שהיא קיימת לאורך שנים כפי שהקליניקה התריעה עליו. עם זאת, עדין נותר הצורך בשינויים משמעותיים יותר אשר יקדם את הייעילות הכלכלית וההוגנות במתן אשראי למשכנתאות. במשר מספר חודשיים שקודו הסטודנטים על ניסוחה הצעתה חוק המאפשרת ללווה מתן הלוואה במסלול לא عمלה במקרה של פירעון מוקדם והמאמצת את המודל האמריקאי הקובלע כי בכל הצעת הלוואה למשכנתה, שיש בה רכיב עמלת פירעון מוקדם, החל חובה על המילווה להציג הלוואה זהה (הקרז ותוקפת הלוואה) לפחות פעמיים. הצעה זו מאפשרת ללווה לקבל החלטה יعلاה, הוגנת ומושכלת יותר בפרט שהחל מחודש מאי 2011 הוגבל מרכיב הפריים במשכנתאות לשיליש ובכך יוצר מצב בו, כלל המשכנתאות כפופות לפוטנציאלי של עמלת פירעון מוקדם. הנוסח של הצעת החוק העובר לח"כ איל גילאן, לצורך קידומה.

הקליניקה ליזמות עסקית וצדק כלכלי

מבוא

בשנת הלימודים תשע"ג פעלה הקליניקה במספר מישורים: ייעוץ פרטני עסקית ומשפטית (משלב), ליווי עסקים חברתיים וקידום מדיניות בתחום זה, ויזום וליווי פרויקט התאחדות עירונית ביפו. העבודה הקלינית נעשתה בשיתופי פעולה עם ארגונים שונים ובهم עמותת ערוס אל בחר, CEC, העמותה להעצמת כלכלית לנשים, המוקד לסייע לעובדים זרים, ARDC, ציונות 2000, ארגון ZEZE, אגודה הסטודנטים, נעמ"ת וכן עם הקליניקה לדירות קהילה ומשפט בפרויקט ההתאחדות הירונית ביפו (ובשיתוף עם משרד אדריכלים קי"י-קיסלוב ועם משרד פ' כללה בפרויקט זה).

השיעורים העיוניים ליוו את העשייה הקלינית ותוכנו בה, באמצעות הצגת בעית העוני ננקודות המוצאת של הפעולות הקלינית, ובחינת היתרונות והבאים בתהליכי השונות לפתרון בעית העוני. כך למשל דנו בתאגרים העומדים בפניהם נשים בשוק תעסוקה, בפתרונות שמציעה מדיניות קפיטליסטית, ובהתאגרים עימם מתמודדת מדינת הרווחה. לאחר מכן, בחנו אלטרנטיבות כלכליות-חברתיות להתחומות עם בעית העוני: עסקים קטנים, ומודלים שונים של כלכלה חברתית כגון עסקים חברתיים, רכש מקומי וככללה קהילתית ועוד. במהלך השנה קיימו מספר הרצאות אורח ואנו מודים לאורחים ולאורחים: ד"ר עמי גיל, גב' חגית רובינשטיין ועו"ד אורה בלום.

צוות הקליניקה נשאר כשהיה בשנת הקודמת: ד"ר שיiri רגב-מלם על ההנחייה האקדמית, גב' ענת קליגר, עו"ד הילה שמע-חigner, ועו"ד גליה פיט - בשיתוף פעולה בהנחייה הקלינית.

יזמות עסקית לנשים ביפו

בשנת הלימודים החולפת שלימה הקליניקה את שנת הפעולות השנייה במסגרת פרויקט הממומן על ידי האיחוד האירופי: Partnerships for Peace - שותפות לשיתוף פעולה מקומות שלום. פעילות הקליניקה בפרויקט זה מתפרקת על שלשה תחומיים עיקריים: יום ויום פורום נשות עסקים, ייעוץ וליווי פרטני ליזמות עסקית עיראה; קידום עסקים חברתיים.

פורום נשות עסקים ביפו

בתחילת שנת הלימודים תשע"ד, ב- 14.10.13, צפוי להתקיים כינוס ההשקה של פורום נשות עסקים, תושבות יפו.

פורום זה יכלול נשים, תושבות יפו, בעלות עסקים זעירים קטנים ובינוניים ויעניק להן, רשות חברתית עסקית, מסגרת פוליטית, ופלטפורמה להקנית כלים עסקיים חינוניים להתפתחות עסקיהן. בפורום יקחו חלק נשים יהודיות, ערביות מוסלמיות וערביות נוצריות (אורתודוקסיות וקתוליות) והוא ינהל במשותף על ידי נציגות מטעם הקבוצות השונות. הקמת הפורום קורמת עור וגידים ביזמת הקליניקה, ובשיתוף נעמ"ת תל אביב – יפו, הכנסייה האורתודוקסית ועמותת ערוס אל בחר. פורום זה יהווה חתימת משלימה לפעילויות הפרטניות של ייעוץ וליווי ליזמות עסקית עיראה שהקליניקה מקיימת ביפו מזה ארבע שנים.

ייעוץ וליווי פרטני

הקמת עסק עיר מהוות עברו נשים ערביות רבות, בגילאי 35 ומעלה, אלטרנטיבה לאי העסקתן שכירויות ואפשרות סבירה עבורן לשלב בין אורח וחיהו לפרנסתה. במלחין הייעוץ פרטני לנשים אלה, מתמודדים הסטודנטים של הקליניקה עם סוגיות עסקיות ומשפטיות, הנדרשות בהקמת כל עסק. ביניהן, תמהור מוציאים, אפשרויות תפעול העסק, חישוב ההוצאות הצפויות, הרווחים החזויים, שיווק ופרסום וכן אופן הרישום המומלץ בפני רשויות המדינה, הרישויון הנדרש להפעלת העסק, וניטוח חזוי התקשרות עם ספקים ולקוחות. בד בבד מתמודדים הסטודנטים עם קשיים יהודים המאפיינים עסקים זעירים כגון מעוררים רגשיים, חשש מבירוקרטיה ומהשיפה מול רשויות, אתגרים טכנולוגיים ואיך חובות ועיקולים הנובעים לרוב, מיסיבות שאינן הקשורות לעסק אך מעכבים את התפתחותו והצלחתו.

בשנת העובודה החולפת סייע צוות הקליניקה ל כ- 8 נשים בתחוםים שונים - עסקיים ומשפטיים - השוררים אלה באלה. כך למשל, ביעוץ ללקוחה שביקשה להקים עסק לאירות ביתי, גדרשו לבחינת מודלים עסקיים שונים בהתחשב בסוג הרישון שיש לקבל להפעלת כל מודל ובמשאים הנדרשים להשגתו. לבסוף, מכלול השיקולים המשפטיים והעסקיים, בחרה הלוקחה להקים עסק זעיר לאירוע ביתי, על בסיס חומרה מראש. לשם כך, סייעו ללקוחה בبنית פרופיל אחר באנגלית הפונה בעיקר לתיירים מחו"ל וכן בהסכם התקשרות עם מורי דרך המתמחים בסיוורים בעיר. תהליכיים אלה הביאו את הלוקחה לפיתוח חשבון PAYPAL צעד לא שכיה בקרוב יזמות ביפוי, שמאפשר נגישות רבה לעסקאות נוספות.

השנה בחרנו تحت יעוץ נוסף גם לנשים שכבר קיבלו יעוץ במהלך שנת הלימודים הקודמת. הסיבה לכך נעוצה לצורך בניית אמון ויחסים מתחמים המאפשרים לנשים להתמודד בהצלחה עם הקשיים הפיסיים והרגשיים הניצבים בפני כל יוזם וشبעתים בפניהם. כך למשל, עניינה של לקוחה אשר פעה בכל המישורים העסקיים הנכונים: הצלמה בסרטוני יו טיב, פתחה סדנאות מזון, קיבלה עבודות לתפירה, אלומ לא הצלחה לבנות עסק יציב במהלך הייעוץ. מהמשך העבודה עצמה למדנו כי ללקוחה יש תפיסות ואמונה רגשות שמקשות עליה לבחון באופן אובייקטיבי את הסביבה העסוקית בה היא פועלת. תהליך הייעוץ הסתיים בהקנות יכולת תמהור ושמירה על קשרים עט ללקוחות. כתוצאה מהתהליך הייעוץ המתמשך גם בשנה החולפת, בחרה הלוקחה, באמצעות רק בתחום בו יש לה תשואה אמיתית: סדנאות בישול. כיוון ללקוחה יש מספר לקוחות משלמים ביניהם עמותת עروس אל בחר, קבוצות נשים, מורי דרך מקומיים ואף זכתה לקבל סיור עיתונאי מ למרות מראה, לינק לכתבה: <http://www.haaretz.co.il/magazine/tozeret/.premium-1.2063569>

מקרה אחר בו למשך הייעוץ הייתה משמעות קריטית הינה של לקוחה בתחום התפירה. במהלך העבודהינו עם הלוקחה בשנה שעברה גדרשו לבחינה משפטית של זכאות הלוקחה לפיתוח עסק בהיותה פלסטינית מהגדה, נשואה לבן זוג תושב קבוע, מכוח היתר שהייה לאחד משפחות (אחמן²) המונפק על ידי המפקד הצבאי. הסקירה המשפטית העלתה כי ללקוחה אין אפשרות חוקית להקים עסק בישראל עד לקבלת החלטה בעתרה שועסקת בנושא זה. עתירה 6615/11², כנגד שר הפנים והמפקד הצבאי לאזרע הגודה המערבית הוגשה לבג"ץ על ידי המוקד להגנת הפרט בתאריך 13.09.2011, ונקבעה לדין ליום 14.11.12. ביום 6.11.12 הגיע שר הפנים באמצעות פרקליטות המדינה תגובה מקדמית לעתירה ובקשה לביטול דין לפניה: **פליטניים בהליך אחמן² רשאים לעבוד בישראל עצמאים**. הלוקחה טרם ניסתה לישם אפשרות אחרות, ללקוחה שנלו תלוות מוחלטת בין זוגה לצורך השארותה בישראל (לוגו אין ילדים مشותפים) אשר על כן מעריך השיקולים מרכיב יותר מהיבטים משפטיים ועסקיים בלבד.

דוגמא אחרת הינה לקוחה שזוכה לתמיכה מלאה של בעלה ובני משפחתה. הלוקחה התפרנסה מהרווחה ומכתיבת ספרי לימוד ובבער מקרה עשרה אפילו עותקים מספרייה. בשנים האחרונות התרcosa בכתיבה של ספרים חדשים והחלה בשיווקם לקראת שנת הלימודים תשע"ד. הלוקחה נזורה בשירותי הקליניקה בכך לברר מהם מסלולי השיווק והപצה המתאימים לה ביותר ולבחור שותפים אסטרטגיים להמשך דרכה.

עסקים חברתיים

העסקים החברתיים הם עדיין טrnd לוחט בקרב ארגונים חברתיים ויזמים מן העולם העסקי. במובנו הצר "עסק חברתי" הוא עסק אשר השירות או המוצר שהוא מגדם הוא בעל ערך חברתי, ככלمر בעל ערך חיובי לחברה (Society) ושהפעולות נעשית לפי מודל עסקי רווחי ובהתאם לנורמות חברתיות; אלא שאת הרוחות אין מחלוקת בכך כלל לדיים פרטיות כי אם משקיעים בהעמקה או הרחבת המוצר או השירות החברתי.

סטודנטים בклиיניקה ליוו השנה ארגונים שונים בתחום פיתוח פעילות חברתית-עסקית (מניבת הכנסה):

² <http://www.hamoked.org.il/files/2011/114821.pdf>

1. **ערוס אל בחר** - עמותת "ערוס אל בחר" פועלת להעצמתן האישית, הכלכלית, התרבותית והקהילתית של נשים ערביות ביפו ולקידום זכויותיהן. במהלך השנה ליוויתה הקליניקה 2 עסקים חברתיים שמנחת העמותה:

- **עסק לעיצוב, תפירה ושיווק בובות ומכירתן:** השנה סיימה הקליניקה באמצעות רכזות הפרויקט ששכירה מממן בתמיכת האיחוד האירופאי, בהגדלת הכנסתתו של עסק זה. מהלכים עסקיים ושיווקים אלו הובילו את העסק לגידול מכירות בשיעור של 150% מהשנה הקודמת.
- **קורסים ללימוד ערבית מדרבתת:** הליווי של עסק זה החל משלב איפונו העסק, דרך כתיבת תוכנית עסקית ועד ליצירת ההסכם החוזים הנדרשים לתפעלו. במהלך השנה החולפת ליוויטה הקליניקה את העסק בפיתוח העסקי וביצירת הסכמי התקשורת המותאמים לפלאי השוק החדש. הכנסות העסק עלו על הצפי שבינו לבין נשינה ק Kodmat ותרמו לשילוש מהכנסות העמותה. על פי צפי המכירות שבנתה הקליניקה עברו עסק ולשנה הבאה צפויות המכירות לצמוח בשיעור של פי 2 ולהוות גורם משמעותי בהתפתחות העמותה.

בהתקבוננות כוללת על עסקיה החברתיים של העמותה ניתן לראות כי המהלך העסקים בשנה לאחרונה הניבו לעמותה סך הכנסות בסכום הגבוה במאות אלפי שקלים המשיכו שייצרה העמותה בטרם פרויקט Partnerships for Peace ופי 3 מהתחזות שקיומה להציג בתום שנה הפעולות הראשונה. נתונים אלה לבסוף סיימו לעמותת ערוס אל בחר לגייס כספים נוספים לפועלותה מאחר שהם מהווים אינדיקציה לתרומים, כי לעמותה יש רצון וכן יכולת להתקיים גם באופן עצמאי.

2. **ארגוני** – עמותת ארגונים פועלת מזה 18 שנה לקידום וシילוב חברותיים של ילדים, בני גן ועד בוגרים בעלי מגבלות פיזיות וקוגניטיביות באמצעות פעילות ספורט ארגוני. העמותה החליטה על הקמת עסק חברתי שרווחוי יופנו לתקציר העמותה ושיעלה בקנה אחד עם פעילות ורוח העמותה. לצורך זה פנה סמג'לי הכספי של העמותה ל渴בלת ייעוץ בклиיניקה, ומಹלך סמסטר של עבודה משותפת בירנו יהודו אילו ענפי פעילות היו סינרגיים לפעילויות העמותה, תוך שימוש במשאבים הקיימים בעמותה. לאחר מכן בדקנו ענף פעילות קיים בעמותה, את האפשרות להרחיבו לפעילויות מסחרית ורוחנית צפויים, לצד סקירת השירותים הקיימים בשוק ומהירותם. ארגונים צפויים להמשיך ולקליל ייעוץ בклиיניקה בשנת הלימודים תשע"ד.

3. **הופכות את היוצרות** – הנה העמותה צעירה הפועלת להכשרה ותשסוקה עבור נשים היוצאות ממעגל הזנות. פרויקט הדגל של העמותה הוא סטודיו לעיצוב אופנה, המאפשר לנשים להשתתף בקורסים במקצועות האופנה – עיצוב, מדימננות, תפירה וכדומה, בסטודיו יידידותי ונעים ברוחם שלמה בת"א. סטודנטיות בклиיניקה סיימו למנהלת העמותה לחכנן את המודל העסקי. יוצר מסחרי של עיצובי האופנה שנשות הסטודיו מעצבות ותופרונות כך שהדבר ייצר תעסוקה מצד אחד והכנסה לנשים ולסטודנטים מצד שני. הסטודנטיות בклиיניקה עשו בתכנון תקציבי, בתמחור, בעריכת הסכמים משפטיים למשתתפות ומתנדבות, טיפול והסדרת היבטים של זכויות יוצרים ועוד. הסטודיו החל את פעילותו במהלך השנה 2013 בתגובה גדולה ובביקושים יתר מצד המשתתפות בו. בשנות העבודה הבאה עתידה הקליניקה לסייע גם לנשים בסטודיו לפתח עסק זעיר על סמך עבודות העיצוב והתפירה שהן מתמחות.

4. **מרכז תלם לשיקום תעסוקתי לאסירות משוחררות** – במסגרת פעילות המרכז הוקם בו מפעל קטן למוציאי סובלימציה בתמורה לוטוס וארגונים נוספים, לרבות הענקת הכשרה ראשונית לנשים במרכבו. בהיותו גוף ממשלי מתaska המרכז למנף את המפעל במודל תעסוקתי לנשים ונדרש לשיתוף פעולה עם ארגוני החברה האזרחות לשם כך. במהלך השנה הובודה סטודנטיות בклиיניקה בוחנו יחד עם צוות מרכז תלם ועם עמותת הופכות את היוצרות את אפשרותיות שיתוף הפעולה ביניהם למינוף פעילות המפעל. הבדיקה כללה היבטים משפטיים שונים, היבטים ארגוניים וסוגיות עסקיות כגון תשלום מוצרים ובחינת עלויות הפעלה. משנתברר כי שיתוף הפעולה לא יכול לצאת לפועל, פעללה הקליניקה לאיתור גורמים אחרים שיוכלו לסייע למרכז תלם בימוש מטרתו. בימים אלה מסיעות הקליניקה לבניית שיתוף

הפעולה בין מרכזי תלים לארגון ZEZE לרבות בהקשרים העסקים והמשפטיים שיש להסדיר לשם כך.

5. דיביגום בוגמל יפו – מאז וUnsigned פועלו דיביגום בנמל יפו, העתיק מבין נמלי העולם. ברבות השנים דעך מעמדם של הדיביגום – הערבים והיהודים בשל סיבות שונות – שינוי סביבתי, כלכלי וגאו פוליטי. בשנות ה – 80 נאבקו הדיביגום בנמל, יחד עם ארגוני הסביבה, למנוע הפרטתו של הנמל. ביום מחזיקה בו עיריית תל-אביב והוא עבר לשינוי תכנוני ממשמעות. הנמל, מוכrho עדין כנמל דיג פועל, מתחדש ולובש תדים מסחרית וחברתית מעורבת – יש בו בתיק קפה ומסעדות, גלריות, מרכזי "געט" לחרשים עיוורים, חנות חברותית להכשרת נערות, ושוק אוכל. הכל יפה וססגוני, מומין ציבור מודרני ומ暢פן לחויה תרבותית מיחודה. בין כל אלה, נדחקים הדיביגום לשולים: המאגנה קטנה, המספנה מזונחת, המחסנים צרים וחסירה הפניות המשכירות המתאימה לנמל דיג פועל – שוק זגמים. גם השנה פעללה הקליניקה על מנת לסייע לדיגי הנמל לפעול להקמת שוק דיביגים קטן. לרוב הצער הנהלת נמל יפו ועיריית ת"א אינם משתפים פעולה עם יוזמה זו ומערימים דרישות וקשיים ביורוקרטיים אחרים על הדיביגום וdochim את דרישותיהם לסייע והשקעה הנדרשת להקמת השוק. השנה נבחנו יחד עם גורמים נוספים (האזוריל רפאל כהן, כלכלן התיאורות יוסי קליגר, עוז'ד אמר בדראן וחבר המועצה סמיabo שהאהד) אפשרויות שונות כגון הקמת שוק מודולארי במיחסן 2, השתלבות בשוק האיכרים ומכוורת מן הסירות, אך בהעדר השקעה מינימלית ותמיכת הנהלת הנמל אלה לא יכולו לצאת לפועל. לאור הניסיון המאכוב עד כה נראה כי בידי הדיביגום להחיליט אם הם מתרגנים כקובצת ויוצאים למאבק ומהאה לצד פעולות התכנון העסקית והמשפטית הנדרשות להקמת השוק.

קידום מדיניות בנושא עסקים חברתיים

השנה השתתפה הקליניקה בדיוני השולחן העגול בנושא עסקים חברתיים. השולחן הנה מסגרת שיח רב מגורי בה משתתפים נציגי ממשלה, נציגי מגזר חברתי ונציגי המגזר העסקני. מטרת הדיונים הייתה להגיעה להגדרה בסיסית מוסכמת בגין עסקים חברתיים ולהציג הצעות לעסקים חברתיים מטעם גופי המஸל השונים בהתאם להגדרה. השתתפותה של הקליניקה בדיונים תרמה להרחבת השיח כך שנכללו בהגדורות גם ארגונים חברתיים (עמותות) הפועלים להקמת עסקים חברתיים במסגרת פעילותם השוטפת (ולא רק יומיים חברתיים המקיים עסקים בעלי מטרת חברתית) ובנוסף לכך השתתפותה של הקליניקה בדיונים מנעה העדפת הגדרה מצמצמת לעסקים חברתיים ככאלה העוסקים בהכשרה תעסוקותיות לאוכלוסיות מוחלשות בלבד ואפשרה, לעסקים הפועלים בתחוםים אחרים כגון חינוך ובריאות להחות בצל ההגדרה. למורת כל זאת, מסתמן כי המדיניות הממשלהית, בשלב זה, היא להקים קרן השקעות בעסקים חברתיים שמטרתם החברתית הבלבדית היא הגדלת הזדמנויות התעסוקה לאוכלוסיות מוחלשות.

בנוסף לדבר, פעללה הקליניקה השנה להעלאת הנושא של "شكול אמות מידת חברתיות במכרזים" לדין במסגרת השולחן העגול. נושא זה נבחר על ידי חברי שולחן העגול לדין ובימים אלה נבחנת המסגרת המתאימה לשם כך. פעללה של הקליניקה בהקשר זה בא על רקעuboותנו בשנה קודמת בשיתוף עם הקרן הקהילתית בטירת הכרמל להכללת שיקולים חברתיים שונים שיאפשרו לעסקים חברתיים השתתפות הוגנת במכרז רשות מקומית. בנוסף לכך משתתפת הקליניקה בידע עם ארגונים חברתיים בדרום הארץabin עידוד רכש מוקומי ככלי לחיזוק ופיתוח כלכלי-קהילתי.

קידום מדיניות בנושא רישום עסקים של מבקשי מקלט ופליטים

העבודה השוטפת עם מבקשי מקלט ופליטים בסיווע לפיתוח פעילות עסקית, בעת שהוחם בישראל, השפה כי מרבית העסקים מנהלים במרקם הכללה הבלתי פורמלאי – אין רשותם במע"מ ובמס הכנסה וחולשתם של בעלי העסקים הפועלים בכללה הבלתי פורמלאי וגובהם סכומים גבוהים מן המקובל בעבר סחרורה. הרשוות, שאינן מעניקות רישיון לעסקים, מפעילות מכבש לחצים באמצעות מבצעי פיקוח – הטלת קנסות, החרמות, עיקולים וסגירת העסקים. השנה ראיינו גם התעוררות בפעילויות האכיפה של

הגורמים השונים בתחום – הן של רשותות המיסים והן של רשותות החברואה בכל הקשור לרישוי עסקים. הקליניקה ערכה פניה ליום"ש בעניין מדיניות אי אכיפה של הסדרי רישוי העסקים אך עד מתה היום"ש ורשות המיסים היא עד מהרה את צעדיהם של בעלי העסקים מקרבי המקלט והפליטים בישראל תוך התעלמות מן הנזקים הנגרמים להילאה ולהחזרה הסובכת אותה. הקליניקה המשיך לפעול כמייבב יכולתה לשיער לארגוני השטח בפועלות הטיוו לבנייני העסקים לצורך בהקשרים אלו.

התאחדות עירונית בייפוי

הקליניקה פעלה והשנה בשיתוף פעולה מלא עם הקליניקה לדירות, קהילה ומשפט ביום ולינוי פרויקט חדש להתחדשות עירונית ופיתוח כלכלי-חברתי וឌוור בר השגה בשכונות מגורים ביפו. מדובר במתחם בן 10 בניינים בייפוי, ב奏מת שבין הבש"ט לבין שדר' ירושלים, בה עתידה לקום תחנת הרכבת הקלה הראשונה של הקו האדום. במתוחם מוגדרות כיוון כ- 180 משפחות חלוקן ערביות וחילון יהודיות ב – 10 בניינים של 3 כניסה ו-6 דירות לכינסה והם ממוקמים על קרקע פרטיה המצוייה בבעלות הדיירים.

מטרת הפעולות הקלינית היא לסייע לתושבים להתרגן לארת פרויקט של ההתחדשות העירונית אשר יטיב עם כאשר יש לבחון מודלים שונים לשם כך – תמי"א 38 או פינוי בגין למשל. הסטודנטים בклиיניות המשתתפות בפרויקט נפגשו עם דיירים בבתייהם ושמעו מהם על מצב השכונה, על הצרכים של הדיירים (הרחבת השירותים, שיפור מערכות הניקוז, הסדרת חניה ועוד) והעלו בפני הדיירים בפגישות אישיות וכן באסיפות דיירים את האפשרויות השונות העומדות לפני הדיירים על יתרונותיהן וחסרונותיהן ועל הצורך בהקמת נציגות או ועד מטעם הדיירים לשם קידום הפרויקט. בנוסף פועלו הסטודנטים יחד עם הוצאות הקליני לגיוס משרד אדריכלים לפרויקט ומשרד תכנון כלכלי שיוכל לסייע בהערכת עלות וושאוי הפרויקט לשם גיוס يوم או קבלן לאחר הבנת התוכניות בשיתוף עם הדיירים ולשביעות רצונם.

יחודה של הפרויקט, לא רק בכך שהיא לו באה מהקליניקות ומטרותיו העיקריות הן חברותיות, אלא גם בכך שמודל העבודה הנכחד דוחה לעתיד לבוא את גישת היום ומאפשר לתושבים ולדיירים הקיימים לחתח חלק פעיל בזומה ולנותו אותה לפי צרכיהם ולשביעות רצונם. בנוסף לכך הפרויקט מאפשר לא רק בניה למגורים אלא גם בניה של רצואה מסחרית לאורך רחוב שדרות ירושלים, דבר אשר רצוי שיישרת את התושבים והדיירים הקיימים – הן מבחינת מגוון המוצרים שיוקם במקום והן מבחינת מתן הזדמנויות ראשונה לתושבים להפעיל עסקים מטעם במקום. כדי למש מטרות שאפתניות אלה פועלות הקליניקות להקמת CDC (Community Development Corporation) – גופו ללא חלוקת רווח שמרתתו תהיה לניהל את תהליכי ההתחדשות העירונית, הבניה הכרוכה בו, וניהול השטחים להשכרה לדירות ולמסחר – הכל לטובה דיירי המקום ולמימוש פרויקט דיור בר השגה.

لسיכון השנה ברצוננו להוזית לסטודנטים בשנת הלימודים תשע"ג על השתתפותם בעבודה עמו ועל תרומתם לקידום פרויקטים של כלכלה חברתית בישראל.

הקליניקה לזכויות ניצולי שואה

כללי

בשנת הלימודים החולפת פולה הקליניקה בהנהיותו האקדמית של פרופ' ז'זה ברונר וכנהנויותם הקלינית של ע"ד יוסי חיות וע"ד מרון שדה. השנה השתתפו בקורס שמונה עשר סטודנטים: יובל ויינביין', רועי גריילק, חנן חיון, הילה דין, אנה אטמנצ'וק, יעל נשיא, מנី קוגן, קארין שני, חמור טואטי, מרתה טנקיביץ', אלינה סוכוליטיקו, מרון פרידל, עדי אלעד, צחי טל, מור בליטשטיין-רוביטה, גלעד כסלר, תמר ספקטור ולרנו נעם.

פעילות עיונית (שיעורים, יום הדרכה, סיורים וערב עיון)

בחולק מתוכנית העיונית, נערכו שיעורים שבועיים במהלך השנה השתתפו בקורס תלמידיהם של ניצולי השואה בישראל החל מראשית הגעתם לארץ, הסכם השילומים עם גרמניה, וההתקפה הראשונה בשנות ה-50 בגרמניה ובישראל. השיעורים עוסקו בפסקה בענייני ניצולי שואה, בדו"חות של מבקר המדינה, בדו"חות של ועדות החקירה, במועדן החברתי המשתנה של קבוצות שונות שביקשו לקבל הכרה כניצולי שואה, ובקשר בין מחקר היסטורי, זיכרון קולקטיבי והענקת פיצויים. כמו כן, עקבו השיעורים אחרי הפיכתם של זיכרונות השואה וסוגיות הפיצויים לניצולי שואה במהלך שנות התשעים של המאה העשرين מסוגיה שעמדה בעיקר במרכז ישראלי-גרמני, לסוגיה כלל-עולםית, אשר במרכזה תביעות יציגותם מאה"ב, ועидות בינלאומיות, והיווצרות יום זיכרון נוספים, הוא יום הזיכרון הבינלאומי לשואה. נושא מרכזי נוספת בו עסקו השיעורים העיוניים הינו תיאוריות פסיכולוגיות לגבי מצבם הנפשי של ניצולי השואה – התפתחות והתפישות המדעיות והקליניות, וכן דוחות וביקורת לגבי מצבם הנפשי והבריאותי-פסיכולוגי של ניצולי השואה בישראל.

בין האורחים שהקימו חלק בשיעורי הקליניקה היו: שופתת ביהם"ש העליון בדיםות דליה דורגר, ששוחחה עם הסטודנטים על עכודתה והמלצותיה של ועדת ההזורה הממלכתית בנושא הסיווע לניצולי השואה. הגב' ניצן הלפין, סטודנטית לשעבר בקורס, ששוחחה עם הסטודנטים על מאמרה בנושא השינוי בתפישת השואה וקבוצות נכים בגין רדיפה נאצית בראי ביקורת למודי מוגבליות. ד"ר אייל פלג שהרצאה על עבודות הדוקטורט שלו בנושא אתגר העוני של המשפט המינורי מפרשפקטיבתה הקשרית-תחומיית. כמו כן

מעבר לשיעורים המתוארים, השתתפו הסטודנטים בהדרכה מיוחדת שהועברה להם על ידי ע"ד עיר"ד אביבה סילברמן, מנכ"לית עמותת "אביב לניצולי שואה" - העוסקת בהפצת והנגשת המידע אודות זכויות ניצולי השואה.

בתחילת סמסטר א' ערכנו סיור ביד ושם, בהדרכמה של הגב' נעמה גليل, מנהלת הדרוכה במוזיאון. ביום השואה, ביקרנו בדיוון של השודלה למן ניצולי שואה בכנסת ונפגשנו עם י"ר השודלה, ח"כ דב חנין, בנושאי שני חברתי באמצעות משפט וחקיקה. בסמסטר ב', ביקרנו בתערוכת יד לג'ל' במוזיאון הפלמ"ח, המספרת את סיפורם של ניצולי השואה במהלך העצמאות. בסיום, ערכנו סיור בראשות זכויות ניצולי השואה במשרד האוצר (להלן: "הרשות") ובcran לרווחת ניצולי השואה (להלן: "הcran"). במהלך הסיור ברשות קיימו שיחה עם מנכ"לית הרשות, הגב' עופרה רוס והיוועצת המשפטית, ע"ד גליה מאיר-אריכא אודות עבורות הרשות. במהלך הסיור בcran נפגשנו עם מנכ"ל הcran, מר רוני קליננסקי ושמענו הרצאה של מנהל הפרויקטים הקהילתיים, ע"ס שי קוצר, אודות אפיקו הסiou הגיתנים על ידי הcran והמאפינים סוציאליים של ניצולי השואה המטופלים בה.

לציוו יום הזיכרון הבינלאומי לשואה ערכנו ערב עיון שהוקדר לכרו של ד"ר אדוֹרד קוֹסִי ז"ל, ידיך הפקולטה והקליניקה, במסגרת הוקן הרטס' ספורט' המציג את הסיפורים מאחרוי המספרים שקובע עלי ידיהם של ניצולי השואה באושוויז', ואת הפיכתם למשאי הנצחה בעבר הדורות הבאים. בתום הרטס', קיימו פאנל דוברים בנושא "המצחת חמת גבולות" בהשתתפות הגב' שרהה בלאו מהמכון לימודי השואה באוניברסיטת חיפה ואחרים.

פעילות משפטית קלינית

הקליניקה המשיכה לפעול גם לשנה באותם מישורים בהם פעלת בעבר: הראשון, סיוע משפטי פרטני לניצולי שואה בענייני קצבות מול הרשות. השני, התדיינות (לטיגציה) בערכאות המשפטיות בנושאים בעלי השלכה רחבה על אוכלוסיות ניצולי השואה. השלישי, פעילות המשפטי לשינוי תקיקה ולשינוי מדיניות (legislative cause lawyering) בשיתוף השוללה למען ניצולי השואה בכנסת.

יצוין כי רשות התקיק המפורשת בדו"ח זה, הינה רשימה נבחרת של תיקים, והיא אינה מצאה את כל התיקים שטופלו או מצויים עדין בטיפולה של הקליניקה. כמו כן, רשימה זו כוללת מקרים בהם נמנעה הקליניקה מענה וייעוץ משפטי לפניות רבות שהגיעו אליה מניצולי שואה או ממשפחותיהם בטלפון, פקס או מייל, גם אם פניות אלו לא הבשילו לכדי סיוע משפטי.

1) ייצוג, ליווי וסיוע משפטי פרטני של ניצולי שואה בתדיינות מול גופים ממשלתיים והארגונים השונים:

ג"א- הגשת התנגדות בתיק הוצל"פ שנפתח נגד ניצולת שואה עקב טענת עורך דין דינה על אי-תשולם שכ"ט עבור טיפולו בתביעת פיצויים מהביטוח הסוציאלי הגרמני, שהוביל לניצולה קצבה חורפית בסך 57.85 אירו וכן תגמול רטרואקטיבי בסך 8,437.18 אירו. בהסכם שכ"ט התחייב ניצולת השואה לשלם לעורך הדין, סך של 9 תלומים חדשים או 15% מסכום התגמול הרטרואקטיבי, על פי הגובה מבין השנים ביצירוף מע"מ כחוק. דרישת תשלום של עורך הדין בסך כולל של **8,696** ש"ח, נעשתה לפי החישוב הבא: 15% מסך כל התגמול הרטרואקטיבי (לפי שער הליפין של 4.98 ש"ל לאייר) ביצירוף הוצאות ואגרת הוצל"פ. בכתוב התנגדות, טענו כי על אף הסכם שכ"ט שנחתם בין הצדדים, הסכום אותו תובע עורך הדין אינו עולה בקנה אחד עם הקבוע בחוק התביעות של קרבנות השואה (הסדר הטיפול) תש"ז-1957 ועם הפסקה המבדילה בין "tagmol chod pumi" ל"tagmol rterovakativi". משמעות הדבר הינה ששכר הטרחה המקסימלי שנitinן לדריש מניצולת השואה לא יעלה על 521 אירו ביצירוף מע"מ, בהתאם לחישוב הבא: 15% מתוך סכום קצבתה החודשית העומד על 57.85 אירו, למקפה של חמיש שנים. בעקבות הגשת כתוב התנגדות, קיבל עורך הדין את טענותינו לעניין שכר הטרחה המבוקש והפחית את הסכום ל-**3,034** ש"ח כולל מע"מ בלבד.

א"ש- ייצוג ניצול שואה בעל חבות אשר הוכרז בעבר כפושט רgel, נגד החלטה לדוחות את בקשו מוחודש אוגוסט 2012 להכרה כ"נכיה הוכאי לתגמול לפי הכנסה" קבוע בס' 4ג לחוק נכי רדייפות הנאצים, תש"ז- 1957 (להלן: "החוק" ו/או "חוק בכ"ר רדייפות הנאצים") בשל חריגה של שקלים בוודים בבחן הכנסה. לאחר שבמהלך חדש אפריל 2013, הגיעו את דו"ח השומה בעניינו לשנת 2012 הcrirea בו הרשות כוכאי לתגמול לפי הכנסה החל מה- 1.1.13. בשלב זה, טענו כי לאור נסיבותיו הייחודיות של הניצול, על הרשות להפיע את סמכותה המנוהה בסעיף 4ג לחוק ולהזכיר בו בכנה הוכאי לתגמול לפי הכנסה באופן רטרואקטיבי ולהקדים את מועד התשלום ב-4 חודשים לפני מועד ההכרה שנקבע על ידה. עוד טענו כי על הרשות לקבל כל טעם ממשי להקדמת התגמול ולא להפיע שיקול דעתה רק במקרים חריגים, וכי עליה להביא את מבחן ההוצאות (טיפול רפואי, תרופות וכו') כאחד המדרדים לשם שיקולות תשלום בין הניצול לבין מונחת השירותים הסוציאלי ברשות, ובהתאם על חוות דעתה, הוחלט להקדים את מועד תחילת התגמול כ"נכיה וככאי לפי הכנסה" ל- 1.9.12. הסקמה זו קיבלה תוקף של פסק דין. כעת, אנו שוקלים פיתוח הליך נגד החברה לאייתור ולהשבת נכסי נספי שואה בע"מ, אשר משלם מענק רביעוני בסך 1,200 ש"ח לצד הטבות נוספת לנכים זכאים לפי הכנסה לפי ס' 4ג לחוק, רק ממועד ההחלטה בעניינים ולא ממועד ההכרה בהם.

מ"א ז"ל- ייצוג יורשי המנוחה נגד החלטת הרשות על סיום הטיפול בבקשתה להכרה כוכאית לתגמול לפי החוק עקב פטירת המנוחה, בטענה כי הרשות אינה יכולה להנוט מהימשכות ההליכים. המנוחה, ילידת בולגריה, הגישה את תביעה לרשותה בראשונה בשנת 2006 בעקבות פסיקת ביהם"ש העליון אשר הcrirea בגין רכילות נרדפות. רק בשנת 2008 הודיעה לה הרשות על דחיתת בקשה זו. בשנת 2010, הגישה המנוחה לרשות בקשה נוספת להכרה בה כניצולת שואה בעקבות פסיקת ביהם"ש העליון אשר הcrirea בעוצר בעילת נרדפות (רע"א 5512/09 הרשקו ב' הרשות המוסמכת לפי חוק בכ"ר רדייפות הנאצים (פורסם ב公报), (להלן: "פ"ד הרשקו"). בבקשתה זו, צרפה

המנוהה קורות החיים בהם ציינה כי שהתה בתנאי הסגר בגין מוקמי וענדה טלי צחוב בעל כורחה. חדש לאחר מכן, פנתה הרשות אל המנוהה וביקשה ממנו למלא את קורות החיים בטופס התביעה המופיע לכך. בשלב זה, ובשל פטיותה של המנוהה הודיעה הרשות על סגירת תיקה של המנוהה בטענה כי מעולם לא טענה שהתה בתנאי עוצר. עם קבלת התקן ל'יצוג', טענו לזכותם של יורשה להמשיך בהליך מאוחר והמנוהה הגישה בקשה לרשות בטרם פטיותה והטיפול בה הופסק על-ידי הרשות בשל כך (הבקשה לא נדחתה לגופה) ועל כן, עומדת לירושה הזכות למצות את תביעתה והרשאות אינה יכולה להגנות מהימשכות ההליכים שנגרמו על ידה. כמו כן, טענו לחוסר תום לב של הרשות אשר עוד בשנת 2007 (שנה לפני מתן פ"ד הרשקו), נדחתה את בקשהה בגיןוק שהניזולה לא גורשה אלא שהתה בעוצר (דבר זה התגלה לנו לאחר עיון בפרוטוקול פנימי של הרשות). עוד בטרם דין הוחכות, הסכימה הרשות לשלם לירושה המנוהה תמגולים בסך של 40,084 ש"ח עברו ב-22 וחודשים ממאי 2008 (מועד מתן פ"ד הרשקו) עד מרץ 2010 (מועד פטירתה) לפי קצבה חודשית בסך 1,822 ש"ח.

ש"א- יצוג בפניו ועדת העדרים בבית משפט השלום על החלטת הרשות שלא להכיר בקשר הסיבתי בין מחלת השחפת ועקרותה של הניזולה לבין נרדפותה בשואה. לקרה דין ההוכחות, הגשו חוו"ד של ד"ר יונתן ריק, מומחה לרפואה דחופה ופנימית, וחוו"ד של ד"ר גدعון קופרניק, מנהל מיו"ן נשים וילדות בכיה"ח קפלן, שקבעו כי קיים קשר סיבתי ברור בין השחפת בה חלה הניזולה לבין תנאי המחייה שבו היה בשואה, והוא זו שגרמה לא יכולתה להיכנס להריון (שתי חותות הדעת נקבעו בהתקנות מלאה). עוד בטרם דין ההוכחות, נזרה בה הרשות מהחלטתה והכירה בשחפת הירק והרחם כקשורת לשואה. בהמשך הועבר תיקה לעודה רפואית שקבעה את אחוזי נכותה בגין הפגימות הנ"ל על 72%, בהתאם לכך גודל התגמול המשולם לה על ידי הרשות בכ- 1,000 ש"ח לחודש.

אי"ד- ניצול בשואה אשר במועד הגעתו לקליניקה עמדת נכותו המשוקלת על 45.08% ונקבע כי הוא משתיר למוגל השני בהתאם להמלצות ועדת שני. לאור ההחלטה בית המשפט בתייקיהם של אחים ואחותו המכיר בהם כמשתיכים למוגל הראשון, קיבל בית המשפט את ענטנותו להשתק פלוגטא, וקבע כי הניצול משתיר גם הוא למוגל הראשון. החלטה זו הובילה להגדלת שיעור ההכרה בקשר הסיבתי בגין פגימת עין ימני מ- 1/4 ל- 1/2 עד חשבון הרדיופות, וכן להגדלת שיעור ההכרה בגין פגימת יתר לחץ דם מ- 1/4 ל- 1/2 על חשבון הרדיופות. בנוסף, הוכר גם הקשר הסיבתי בין מחלת האוטואופוריוז לנרדפות הניצול בשואה. במועד זה, עמדו אחוזי נכותו של הניצול על 69.29%. כאשר רק שבר אחוז מفرد בין מדרגת הנכות הבאה והגדלת תגמולו במסות שקלים לחודש. באותו עת, טרם הותקנה תקנה בעניין עיגול דרגות אשר על קידומה عمלה הקליניקה (ראה פירוט למטה). על כן, ערכנו לוועדה רפואית עליהונה, אשר החלה את תקנה 12 לתקנות נבי רדיופות הנאים (קביעת דרגת נכות, תש"ד-1983) (להלן: "תקנה 12") בגין מצב רפואי כללי, אך שודרג נכוותו המשוקלת עומדת כעת על 72.78% וקבעתו החדשית על סך של 3,609 ש"ח (סכום הגובה ב- 1,338 ש"ח מהקצבה ששולמה לו במועד הגעתו לקליניקה).

ז'ל.- כתיבת בקשה לעיון מחדש בהחלטת הרשות, שודחתה על הסף את בקשה הניזולה להכרה בשל היעדר תשובות רציפה בישראל (סעיף 3 לחוק). הניזולה עלתה לארץ ב- 1950 בהיותה בת 5. בשנת 1954, בהיותה בת 9, נאלצה משפחתה לנסוע לרומניה בשל בעיה משפחתית, אך כשהרצה המשפחה לשוב לישראל זמן קצר לאחר מכן לא יכללה לעשות כן אך לאור עלילית השלטון הקומוניסטי ב羅mania וסגידת שעריו המדינה בפני הגירה. רק בשנת 1961 קיבלה המשפחה את האישור המוחלט לחזור לישראל וזאת תוך יותר על אורחותם הרומנים. בשל שבע שנים היעדרות אלה לישראל בלבדה נדחתה הניזולה על הסף ולא קיבלה הכרה ותגמולים. בבקשת הדגשנו, כי עוביתה והיעדרותה בישראל נקבעו בעניין מחדש פרוץזראלית. לאחר שקיבלה כל החלטות החלטנו לנוקוט בהליך של פניה ישירה אל הרשות בבקשת לעיון מחדש בחלוקתה. בבקשת הדגשנו, כי עוביתה והיעדרותה בישראל נקבעו על הניזולה, הן באילו שנכהה על המשפחה וחיבק את נסיעתם לרומניה, מה עוד שהגנ"ל הייתה קתינה והיה עליה להתלוות להורה, והן עת מנעו שליטונות רומניה משפחתה לעלות חורה לישראל. על כן, טענו, כי גם פי פרשנות ארעה וממצמת של סעיף 3 לחוק, לא היה מקום לטענו ממנה הכרה. הבקשה שהגשנו התקבלה, הרשות חורה בה מהחלטת הדוחיה והניזולה מוכרת והחל לקלב תמגולים.

ג"ב- ניצול שדרגת נכותו המשוקלת עומדת על 79.69%, כלומר שביר האחו הפריד בין לבין דרגת הנכות הבאה אשר מזכה בתגמול גבוה יותר. הניצול סבל משלוש מחלות מוכרות: נכות נשית, פסוריואיס ואוטיאופוריוז, אך רק על שתי המחלות הראשונות החילה הוועדה הרפואית את תקנה 12. בעת שסייענו לניצול טרם הותקנה תקנה בעניין עיגול דרגות אשר על קידומה عمלה הקליניקה (ראה פירוט למטה). לו היה מועבר החיקוק, הרי שהניזול היה זכאי באופן אוטומטי לעbor לדרגות

הנקות הבאה. אך לאחר והמצב המשפטי הרצוי טרם הושג, היה علينا לבחור באסטרטגיה משפטית אחרת, והחליטנו לטעון להחלפת תקנה 12 גם על מחלוקת האוסטיאופורוזיס. בערר שהגשנו לוועדה רפואית עליונה טענו, בין היתר, כי הפרשנות שנתן בית המשפט לתקנה 12 הינה שככלל יש להחילת על כלל המחלות, שכן המבחן הוא מצבו הכללי של הנכה, ועל כן טענו כי שלוב המחלות אתן הוא נדרש להתחמود בעת ובכוננה אחת ומשא כל המכאובים יחד, עם מטען העבר ועם קשיי ההווה, מצדיק החלטת תקנה 12 גם על מחלוקת האוסטיאופורוזיס. הערר התקבל, תקנה 12 הוחלה (מוספת של 25% מהחווי הנקות המוכרים), והניצול עבר להיות מוכר על פי מדרגת הנקות הבאה (80%-90%).

- א"ו- סמור לאחר חום השואה (שנת 1952) נבדק ניצול השואה על ידי קרדיוולוג בישראל ואובחן כסובל מבעיה מסתנית לב (מסתם מיטרלאי). בשנת 1988 איששה בדיקת אקו לב את האבחנה של בעיה מסתנית (אך זיהתה כי הבעיה הינה דווקא במסתם האורטלי). בשנת 2003 עבר הניצול ניתוח להסרת המסתם האורטלי וכן ניתוח מעקפים והשתלת קווצב לב. בשנת 2010 הגיע בקשה לרשות שתჩירר בנקות הלבבית כקשה קשה מלשואה. הרשות דחתה על הספק את הבקשה. ועדת הערר בכימ"ש השלום קיבלת את הערר בחילקו והכירה בקשר הסיבתי בין הנקות הלבבית לשואה אולם בשיעור של רביע בלבד. בערעור שהגשנה הקליניקה לבית המשפט המחווי (הרכב) מטעמו של הניצול טענו, כי היה מקום לקבוע הכרה מלאה בגין מחלת הלב לשואה. לצורך גיבוש הטיעונים בערעור נדרשנו לנקוט שלייטה בנכסי המונחים הקרדיוולוגיים בתיק ולתעד אומם לגיבוש הטיעונים המשפטיים. אחד מהטייעונים שהעלנו היה, כי אם תתקבל עדות המומחה מטעם הרשות, הרי שלמעשה מסוימים המסתכנים הרפואים שני סיפוררי מחלת, האחד משנהות ה-50 של פגיעה במסתם המיטרלי והשני משנהות ה-80 של פגיעה במסתם האורטלי. בעיקרי הטיעון קידמנו את החתירה אחר סיפור רפואי מחלת אחד כאופציה הפרשנית הסבירה הייחודה הן רפואיות והן משפטיות. למחלת הלב של המערער, טענו, הייתה אינדיקציה כבר בשנות ה-50 בבדיקה קרדיוולוגית מתחודשת, אשר אובחנה בטעות כנובעת מסתמן מיטרלי ולא אורטלי זאת עקב העובדה רופואי משוכלל דו שנהיה ומהין רק בשלבים מאוחרים יותר. האבחון המדויק יותר משנהות ה-80 טענו, אבחן את אותה סתיימה שזוותה כבר בבדיקה בשנות ה-50, ואשר מהוות חוליה המקשרת קשר מלא בין אירושי הנרדפות לשואה לבין בית הלב המאוחרות. לאחר הגשת עיקרי הטיעון הסכמה הרשות להעניק את מלאה הסעד המבוקש בערעור (הכרה מלאה במחלת הלב). במתגרת העבודה על התקיק, התיעצנו רבות עם ד"ר טוביה רסין, מומחה למחלות לב ומחלות פנימיות, שמלווה את הקליניקה בהתנדבות מיום הקמתה.

(2) התזיניונות בעלות השלבת רחבה על ניצולי השואה:

- א"ק- ניצול השואה שהופנה קליניקה על ידי כב' השופט ש' דותן מביהם"ש המחווי, אשר ציינה בהחלטתה כי "תיקו של המערער הסתבה מעל וממעבר" לאחר שבארבעת הפעם קודמות בכו הותזר התקיק לעדויות רפואיות עליונות על מנת שידונו מחדש בחילתו, גנותרו אהוי נכוות הנסיבות על נסם. בדיון חמישי בעניינו בפני הוועדה הרפואי, הגיע הניצול לראשונה בעורך דין מטעם הקליניקה. עם תחילתה של הבדיקה הרפואית דרש הפסיכיאטר מעורך הדין לעזוב את חדר הדיונים והתיר את חזרתו רק לאחר פרק זמן ממושך, משנסטים שלב הבדיקה. בערעור שהוגש על ידנו על ההחלטה שהועידה שהתירה פעם נוספת את אהוי הנקות על נסם, טענו כי דרישת הועידה מניצול השואה את זכותו לייצוג ובכך פגעה בזכותו להליך הוגן. דרישת זו סותרת, לטענתנו, את סעיף 8 לחוק בו עוגנה זכותם של ניצולי השואה לייצוג ולヨו בשעת הבדיקה הרפואית במסגרת תיקון 15 לחוק שבא בעקבות תלונות על היחס בעובדות. עוד נתען על ידנו כי לאור נסיבותו של תיק זה והופעתו החזרות ונשנות של ניצול השואה בפני ועובדות רפואיות קודמות מטעם הרשות, היה על יוושב ראש הוועדה להפעיל את שיקול הדעת המסור לו לקביעת הרכב הוועדה ולהציג יותר ממומחה אחד בתחום נכוותו של המערער. דין בערר קבעו ל.3.9.13.

- צ"א - ייצוג ניצול מהנה המשווה אוشوיז- בירקנאו בערר נגד החלטת הרשות בנוגע למועד אשר ממנו ואילך הוא זכאי לקבלת תגמול לפי החוק. ניצול השואה פנה לרשות בכתב באפריל 2010 בבקשת להמיר את התגמול ששולם לו עד אותו מועד לפי קרן סעיף 2 של עמידת התביעות בתגמול גבוה יותר המשולם לפי חוק וכי רדייפות הנאצים. בקשטו לא לטפלת יכולות כיאות על ידי הרשות – ניצול השואה נדרש למלא טפסים על גבי טפסים פעם אחר פעם, בהם הוא נשאל, בין היתר, על קורותיו בשואה בעוד כל המידע היה מצוי באותו עת בתיקו היישן ברשות. לאחר שנתיים ומשאושרה בקשה לבסוף, לאחר פניות חוזרות ונשנות מצדיו, קבעה הרשות בהחלטתה מאוקטובר 2012 כי מועד תחילת תשלום התגמול הוא אפריל 2012 בלבד, כיוון שלטענה זהו המועד בו החלים את כל המסתכנים

הנדרשים לתמיכת בתביוחו. בשל השינוי הניכר החורג בכל קנה מידה מפרק הזמן אשר בו על רשות מנהלית ליתן מענה לפונם אליה, וביתר שאת נוכח המאפיינים המיחדים של אוכלוסיות ניצול השואה, בקשנו את ועדת הערדים בבית משפט השלום, להורות על תשלום רטראקטיבי של התגמולים המגיעים לו על פי חוק נכי רדייפות הנאצים החל ממועד פניויה הראשונה באפריל 2010.

דין בערך קבוע ל- 21.10.13.

ז"מ- ניצול שואה, שהוריו נספו באושוויץ ואילו הוא הוסתר אצל חסידי אומות עולם, והגיש בקשה לקבל תגמולים לפי החוק, אך הרשות התחנה את המשך הטיפול בה בכך שמציאו אישור שלא היה ניתן בלאי בתום השואה. במתכוננו לרשות, טענו כי פניה להליכים, טענו כי דרישתנו מוגדת לפסק דין ז"ע 13976-12-11 מוסקטי נ' הרשות לניצול ניצולי שואה (פודסם בnbו] 8.8.12) בעניינה של ניצול שואה על ידי הקילינקה, בו נקבע על ידי ועדת ערדים בראשות השופט ר' גירנברג כי נטל הראייה להוחתת נתינות מוטל על הרשות. לפיכך, טענו כי הפניה של הניצול לשגרירות גרמניה ובלגיה על ידי מרכזו המידע של הרשות לצורך קבלת אישור על נתינותו מיום הולדתו ועד עלייתו ארץ, מהו קושי דווני המעכב את מימוש זכויותיו. כמו כן, צירפנו לפניהו תצהיר שהוגש בעבר על ידי הניצול לוועידת החביבות בו הצהיר כי היה חסר נתינות במועד השואה ובסיומה, וכן את תעודה הלידה שלו ואת התעודות הארעריות של הוריו בהן נכתב כי הם מעולם לא היו נתנים בלאגיה אלא מהגרים יהודים מפולין. בשלב זה, אנו ממתינים להחלטת הרשות בעניינו, ובמידה ותביעתו לתגמולים תדחה תגיש על כך הקילינקה ערד לועדת הערדים בבית משפט השלום.

ג"ר- ניצולות שואה מרומניה אשר עלתה לישראל לישראלי בשנת 1950 ואולם כבר בשנת 1957 נאלצה לעזוב אותה בעקבות נישואיה. לאחר חמישים שנות שהות בלונדון שבה הניצולה לישראל. שפנתה לרשות בבקשת להיות מוכרת כניצולת שואה על פי החוק, נדחתה על בסיס סעיף 3 לחוק אשר קובע תנאי לזכאות לתגמולים שມירת אזהרות ותשובה רציפה. על פניו נראתה היה כי הניצולה אכן אינה עומדת בתנאי החוק, מה שעשנו שנעדרה מישראל מקופה ארוכה ביותר. ואולם מהקר משפטינו שערנו העלה, כי לאורך השנים יושם סעיף 3 באופן משתנה בפסקה זוכח לפרשנות רחבה וგמישה. לדמו, כי מבחון הנוכחות הפיזיות בישראל איננו המבחן היחיד ולא העיקרי, אלא השוב מכך הוא הרצון האישי-סובייקטיבי של האדם והאפען בו התיחס לאפשרות השיבה לישראל ולהחלטה בה. לאור זאת קיימנו ראיון מקיף עם הניצולה לצורך הכנת תצהיר תומך בעיר, שככל את קורתהה בשואה, את פרק חייה בלונדון וטיב הקשר ששמרה עם ישראל כל אותן שנים ואת הרקע להחלטה לחזור לישראל. על סמך זאת טענו בעיר, כי הניצולה מקיימת את הסמנים הסובייקטיבים המעידים על זיקה הדוקה לישראל בתקופה שהחיתה מחוץ לה, ועל רצון עקי לשוב אליה. סמנים סובייקטיביים אלה נתמכו במצאים אובייקטיביים כגון ביקוריה התכופים בישראל לאורך השנים ועוד. המקרה הפרטני של העוררת העלה אצלנו אף הרהורים רוחניים וככליים יותר הנוגעים ליישומה של זכות הטיעון בהתאם לתקיימם בהם מתעוררת שאלת החשובות הרציפה. מאחר והמבחן הפרשני אותו יזכה ההחלטה למלותיו של החוק הינו בעיקרו מבחן סובייקטיבי שבו כוונה שבלב ורצון אותנטני לשיבה מחייב מסקל מכריע, מהינו כיצד יכולה הרשות המנהלית להתרשם בכל מקרה פרטני מנסיבותיו האישיות של אדם ומהשבותיו וכוונתו אם היא לא מעניקה לו זכות Shimush בעלפה? לאור זאת טענו שבתיקים מסווג זה השימוש בכתב איינו מספק. עובר לדין בערך הסכימה הרשות, בכפוף להמצאת תצהיר נוסף מן משפחה של העוררת, לסייע המבוקש בעיר, והניצולה הוכרה כנכה על פי החוק וההלה קיבל תגמולים בהתאם.

(3) הצעות לתיקוני חקיקה ושינויי מדיניות:

- פניה לכל המתמודדים לכנסת ה- 19 טרם הבחרות, ופניה לראשי המפלגות מיד לאחריה, בשלב המ"מ הקואליציוני, בדרישה לפעול למען כבודם ורוחותם ניצולי השואה- הבחירה היו עבורנו חזמןות לקידום הטיפול בעניינים שנתקעו או הזנחו על ידי הממשלה והכנסות הקודמות. בפניהנו בקשנו מראשי המפלגות לחתם דעתם על מלצות ניצולי השואה כבר בשלב המשא ומתן לקראת הרכבת הממשלה ולתמוך בכל מהלך אשר תכליתו להביא לפתרון.
- קידום הצעות חוק שהוגש על ידי חברי הכנסת ה- 18 שלא נבחרו לכנסת ה-19 – בתום עבودת מחקר מקיפה שכלה ניתוח של פרוטוקולי הعودות ודברי מליאת הכנסת ה-18, העברנו לראשי השדולה (ח"כ אלעזר שטרן, ח"כ דב חנן וח"כ יפעת קרייב) טבלה המרכזת את הפעולות הפרלמנטאריות שנעשתה למען ניצולי השואה בכנסת הקודמת, אך טרם הבשילה לכדי חקיקה. הטבלה כללה, בין היתר, את נוסחה האחרון של הצעת החוק, שמות יוזמה וחברי הכנסת שתמכנו בו, וכן את

"המפרק הפרלמנטארי" אותו עברה הצעת החוק (קריאה טרומית וכדו') בצוירוף קישור לדיווני ועדות הכנסת בה ולעמדת הממשלה לגבייה. עם תחילת מושב הכנסת, הוגשה על ידי ראש השדולה הצעתם של ח"כ אROLB וחת"כ BIILSKY, ראשי השדולה בכנסת הקורמת שלא המשיכו לכנסת הנוכחות, לתיקון חוק הטעות לניצולי שואה, תשס"ז- 2007 (להלן: "חוק הטעות") כך שייכלו בו גם עובדי הcpfיה. בנסוף, הגיעו ראשי השדולה הצעת חוק לקיים התקופה לקביעות ודרגת נוכחות שנייה הקבועה בחוק נכי RIDIFOT הנאצים משנה לחץ שונה, אשר הונחה על שולחן הכנסת הקורמת על ידי חברי הכנסת שלא נבחרו בשנית (זכור, הצעה זו נכתבה על ידי הקליניקה לפני כנה).

- **השתתפות בדיון מיוחד בנושא צעדים לשיפור תנאי מחייתם של ניצולי השואה** שנערך ב- 29.4.13 בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת- כחלק משיתוף הפעולה בין הקליניקה לשדולה למען ניצולי השואה בכנסת, שהלכו אל העומדים בראשה ניר עודה בו הצגנו את הסוגיות אותן אנו רואים חשובות ביותר בנושא שיפור מצבם של ניצולי השואה במדינת ישראל, ביניהן: ההגדירות השונות בחקיקה הקיימת לשאלת "מיוזו ניצול שואה?", ריבוי הגוף המתפלים בעניינים של ניצולי השואה וכן סבר הבירוקרטיה העומדת בדרכם של ניצולי השואה בדרך למיצוי זכויותיהם. כמו כן, כל ניר העמדת המלצות יישומיות לפתרון הבעיה שהוצעו בו, כגון: חזישוש פעולתה של הוועדה המתמדת במסדר ראש הממשלה בהתאם להחלטת הממשלה 2534, ביטוס חוקי לחובת הרשות לפעולה אקטיבית ולשוחרר (reaching out) ועוד.
- **חוות דעת משפטית בנושא שיתוף ואיחוד רשימות ניצולי השואה**- חוות הדעת אשר נכתבה בשנת הלימודים תשע"א, שמשה לאחרונה את משרד הממשלה והקרן בפועלם לאיחוד הרשימות לרשיימה אחת שבה ימצאו פתריהם של כל ניצולי השואה. אנו צופים שמהלך זה יקדם באופן ממש את הטיפול בזכויות הניצולים ויאפשר פעולה אקטיבית ויזומת מצד המדינה למיצוי זכויותיהם.
- **הערות על תוכיר חוק הסיווע המשפטית** (תיקון מס' 11) (סיווע משפטי להליכים לפי חוק נכי RIDIFOT הנאצים וחוק הטעות לניצולי שואה – ביטול המבחן הכלכלי), התשע"ג-2013- הקליניקה ברכה את משרד המשפטים והרשota על תיקון זה שצפוי להוריד משמעותית את מספר ניצולי השואה הבלתי מיוצנים בהליכים מול הרשות. עם זאת, במתוך שלוחנו לשרת המשפטים, הגב' ציפי לבני, בקשנו להעיר מספר הערות על נסוח התוכיר שפורסם: הראונה, החלת התקינו גם על מחייב קצבות לפי חוק נכי המלחמה בנאצים, מש"ד-1954. השנהיה, הרחבת הסיווע המשפטי גם לייצוג בפני ועדות רפואיות ובפני ביתם"ש המחווי בערורים כל החלטת ועדה רפואיות עליינה וכן בהלכתי שימוש בהם מחויבת הרשות לזכות הטיעון של הניצול בהתאם לכללי המשפט המנהלי, לדוג': בטוטם שלילת קצבה או עיכוב תגמול ששולם בגין לפי סעיף 12 לחוק נכי RIDIFOT הנאצים. השלישית, ידוע ניצולי השואה על האפשרות לקבלת סיוע משפטי באמצעות הוספה פסקה קצרה לכלל טפסי הרשות (טופס תביעה לתגמול לפי חוק נכי RIDIFOT הנאצים וכו'), ובפרט להודעות הדחיה הנשלחות על ידה, בדומה לנוהג בביטוח לאומי (חוור כללי 07/169 של המוסד לביטוח לאומי בנושא "דוחית תביעה").
- **הצעת חוק חובת דיווח-** הצעה לתיקון חוק נכי RIDIFOT הנאצים והתלת חובת דיווח שנתית (שאינה כלולה בו כוום) על שר האוצר לעודת הכספיים של הכנסת. הדיווח יכול דין וחשבון אודות השגת יעדיו חוק נכי RIDIFOT הנאצים וחוק הטעות בנאצים ואופן ישוםם. לדעונו, הצגת נתונים (משך טיפול בתיק וכדו') באופן ש考ף ומלא תאפר קבלת תמורה רחבה על אופן עבודה הרשות לזכויות ניצולי השואה, תשמש ככללי לביקורת ומעקב של ועדת הכספיים וכן תגביר את השקפות הציבור. כמו כן, הצענו לאחר חובת דיווח זו עם הוראת השעה שלא מולאה בסעיף 10 לא לחוק הטעות שקבעה את חובה של שר האוצר לדוחה לוועדת העליה, הקליטה והतפוצות אודות החלטות ממשלה מס' 2- 2941 (דנו בתוכנית הסיווע לניצולי השואה, שינוי ושיפור קצבות הזקנה ובגמלאות הבתחת הכנסת לקשרים נזקים). בשלב זה, נshallת האפשרות להחיל חובת דיווח דומה גם על גופים אחרים שאינם רשות מנהלית אך עיקרי פועליהם נוגעת לניצולי השואה.
- **התקנת תקנה בעניין עיגול דרגת נוכחות, שתווסף לתקנות נכי RIDIFOT הנאצים (קביעת דרגת נוכחות), התשמ"ד-1983-** לאחר שבשנת הלימודים הקורמת פנוינו הרבות לשר האוצר הקודם לא ננון, פנוינו שוב לשר האוצר הבוכחי, מר יאיר לפיד, בקשה שיעשה שימוש בסמכותו בהתאם לסעיפים 8 ו-24 לחוק וויסיף תקנה המורה על עיגול דרגת נוכחות בנוסח הבא: "נקבעה דרגת נוכחות המזכה לתשלומים תנומליים והדרגה מבוטאת בשבד אחורי שלם – יעוגל השבד כלפי מעלה". תקנה זו נועדה לפחות מצלבים בהם ניצול שואה גותה. בתום הליך ארוך של ערوروים, על דרגת נוכחות משוקלת של 59.14% שאינה מעלה את קצבתו החודשית (מדרגת הנוכחות הבאה, קרי מעל ל- 60% מכך) חוספת של 450 ש"ח בחודש). תקנה זו, ונסמכת על תקנות דומות בביטוח הלאומי, כגון: תקנה 19א לתקנות הביטוח

לאומי (קביעת דרגת נכות לנגעי עבודה), התשע"ז- 1956. לשמהנו, קיבל שר האוצר את עמדתנו ובהוראה מסווגת לו ולשר הרווחה, מר מאיר כהן, מיום 22.7.13 הודיעו כי מעתה אחוי הנכות של ניצולי השואה יועלו כלפי מעלה, בכל מקרה שאחוי הנכות שלהם חשבו בשברי האות.

- פניה לרשות בעניין חובת הנמקה ושיפור העבודה הוועדות הרפואיות- הקליניקה פנתה בכתב אל מנכ"לית הרשות, הגב' עופרה רוס, בנוגע שאלת היקף ואופן ההנמקה של החלטות הרשות (ובכל זה הוועדות הרפואיות) והפרוטוקולים החומכים בהן. בעקבות הפניה אף הומנו לפגישה רבת משתפים. בפגישה ובתגובה שקדמה לה הצפנו מספר בעיתות מערכתיות שזיהינו במהלך העיטה השוטפת שלנו אל מול הרשות. הענו גם אפיקים לקיים רפורמות ושינויים במקומות הנדרשים לכך לדענו, מתוך ראייה מרכזית המביאה בחשבון שיקולים של צדק ולהילך הוגן כמו גם שיקולים של יעילות ואפקטיביות ההליכים. כך לדוגמה, בונגע להחלטות הרשות בענייני הכרה וקשר סיבתי הסברנו מדוע ונסח החלטות הסטנדרטיות שמוציאה הרשות בדבר עניינים של זכאות והכרה, ובכלל זה קביעת קשר סיבתי, אינו מנומך דו"ו ואף חסר התיחסות פרטנית והצענו אף הנמקה ראוי ויעיל יותר. לעניין הוועדות הרפואיות המלצנו שיקולי העיטה ישתקפו בפרוטוקולים ע"י ציוון הריאות והנתונים הרלוונטיים והתחשבות בחותם דעת מומחים המוגשות בתיק, וכן כי הקולדת הפרוטוקולים במחשב חלף כתבי יד תהיה שיפור והקללה נוספת. לעניין הרופאים היושבים בוועדות ונדרשים לחבוע שלושה כובעים במקביל (רפאי-מוציאי, מנהלי ומעון-שפוטי) טענו כי משמה מושלבת זו מצריכה הכרה והדרכה, במיזוח עבור מי שאינו מORG בכווע המשפטן, ועל כן המלצנו על המשך עבודה ולימוד של הוועדות הרפואיות והצענו מתוכנת הכשרה רצiosa בהתאם למודל הביטוח הלאומי.

פרויקטים

- **פרויקט חסידי אומות עולם-** הקליניקה בשיתוף עם משרד הרווחה ועמותת ע"ז"מ (עבדות צדקה ומשפט) פעלה למען הקמת פרויקט משותף שמטהרנו להעניק סיוע משפטי וסוציאלי משולב לחסידי אומות העולם המתגוררים בארץ על מנת להביא למצוות מקסימלי של זכויותיהם ע"פ חוק. במסגרת הפרויקט הקליניקה, בשיתוף עם עמותת ע"ז"מ, סייעה לרוכז מידע ופרטים על חסידי אומות העולם החיים בישראל (מדובר בארכעה עשר איש). לאחר מכן, יצרנו קשר עם מזיאן יד שם וקיבלו את סיור החיים של כל אחד מהחסידיים והחסידות שהענק לו התואר. בהמשך סייענו לעורך טופס עבודה עבור העובדות הסוציאליות ממשרד הרווחה. במסגרת הפרויקט, האחראית על חחום ניצולי השואה וחסידי אומות העולם ממשרד הרווחה אמרה ליזום ולפקח על ביקורי בית של עובדות סוציאליות מטעם משרד הרווחה אצל חסידי אומות העולם על מנת לעמוד על הצרכים העדכניים שלהם ולודא כי הם מקבלים את הסיעו לו הם זכאים ממשרד הרווחה.
- **צפון בית המשפט-** בסמסטר ב' של שנת הלימודים, קיימו הסטודנטים תורניות בדיוני ועדת הערא בבית משפט השלום בתל-אביב, במסגרת ניתנה על ידי הכוונה למצויל שואה שהגיעו לדיןיהם ולא יצוג. הרצינו בבסיס הפרויקט היה הנגשת המידע ומיצו זכויות מקסימלי לפונים לבית המשפט. במהלך השנה הנוכחית לקחו חלק רק הסטודנטים של הקליניקה כאשר שנה הבא היא הינה להרחב את הפרויקט ולהופכו לפרויקט בהשתתפות כלל הסטודנטים בפקולטה המעניינים לפעול בתחוםם של מוציאי זכויותיהם של ניצולי השואה.
- **כתבת זכותון והסכם שכר טרחה לדוגמא-** לאור פניות רבות שהגיעו לclinika מצד ניצולי שואה לגבי שכר טרחה מופרז נגבה מהם על ידי עורכי דין עבר טיפל בתביעות המוגשות בגרמניה, ח奸נו זכותון המרכזו את כל המידע בנושא, לרבות שכר טרחה המותר עפ"י חוק ההליכים לפי חוק התביעות של קרבענות השואה (הסדר הטיפול), תש"ז-1957. אל הזכותון צרפנו גם דוגמא להסכם שכר טרחת עורכי דין, ושניהם הועלו לאתר האינטרנט "כל-זכות".

תכניות לשנה"ל תשע"ב

מעבר להמשך העיסוק והטיפול בכל שצווין ברו"ח זה, עתידה הקליניקה להרחיב את פעילותה ולפעול מול החברה להשבת נכסי נפש שואה בע"מ בכל הקשור לסייע המונע על ידה לניצולי שואה.

הקליניקה בתקשורות:

כתבת ששודרה בחודשות Urz 10 בערבעם השואה תשע"ג (7.4.13) בlienק:
<http://www.nana10.co.il/Article/?ArticleID=969266&cssv=1>

רכישת ני

תכנון תקציבי תשע"ד – לאותות 11092013

הכנה לתקציב תקציבי 80 לשנה"ל תשע"ד

לפי דילר 3.6. לפ' יורו 4.6

1. פרויקט זכויות בהליך הפלילי 1061014081

הכנסות

מקור ההכנסה	הכנסה בש"ח	הערות
'יתרה להעברה מתשע"ג	- 177,000	
פיריות תשעג	106,000 ש"ח	צורף
הכנסה חד פעמיית תשעג	106,000 ש"ח	
הכנסות תשעד	213,000 ש"ח	
סה"כ הכנסות	248,000 ש"ח	

הוצאות

סעיף ההוצאה	ההוצאה בש"ח	הנסיבות
שכר	220,000	1 משרות ע"ד מלאה K219 כולל דמי ניהול כולל תוספת % 8
הוצאות שוטפות שונות	28,000	
סה"כ הוצאות	248,000 ש"ח	כולל כיסוי יתרה

* משרת ע"ד אחת אחרי % 8 תוספת כולל דמי ניהול:
איתי הרמלין: (13,029 ברטון). 18,240 עלות מעביד לחודש. 219,000 ע.מ. לשנה).

2. פרויקט זכויות אדם 081401041

הכנסות

הכנסה בש"ח	סכום מענק ב \$	מקור הכנסה
0	0	יתרה להעברה מתשע"ג
\$ 100,000	360,000	הכנסות ממרכז צלה
	80,000	אל' הורביז
תקורה- מקס. 10% - תשעג	35,000	ע"זון ורכמהיר
	20,000	ס"ע משפט'
	495,000	
		סה"כ הכנסות

הוצאות

הוצאות בש"ח	הקצבה בש"ח	עדיף ההוצאה
2 משרות ע"ד מלאות + 75% גיוסת כספים ל-6 חודשים.*	*455,000	שכר
	40,000 ש"ח	הוצאות שוטפות שונות
	495,000 ש"ח	סה"כ הוצאות

* 2 משרות ע"ד שלמות (כולל 8% תוספת + תוספות תשלום לעדי והיאם לישור ק) + 75% משירה אילנה לפי הפירות הבא:
 עד' ניר בנומיי – 11,012 בراتו. עלות מעביד חודשית: 15,416. ע.מ. שנתית: 0.185,000.
 היאם שבאייה – 12,313 בراتו. עלות מעביד חודשית: 17,238. ע.מ. שנתית: 0.207,000.
 אילנה גיל – 75% משירה ברוטו: 7,500. עלות מעביד: 10,500. ע.מ. אילנה **ל-6 חודשים:**
 (6 חודשים נוספים נספחים של משכורתה מועמסים על פרויקט ניצול שואה).
סה"כ לשכר – 455,000 ש"ח.

3. פרויקט זכויות פליטים 081401221

הכנסות

מקור הכנסה	הכנסה בש"ח
יתריה להעברה מתשע"ג	+70,000
קן סבה –	98,000
הערכה – עברור כסוי הוצאות משפטיות. 20 תיקים	72,000
הערכה – K\$20 K\$ בתשעב, תשעג לא נלקחה תקורה	70,000
בלואשתיין (סבירות גבואה)	85,000 ש"ח
SDC (סבירות לא ידועה)	80,000 ש"ח
סה"כ הכנסות	475,000

הוצאות

סעיף ההוצאה	ההוצאה בש"ח
שכר	422,000
הוצאות שוטפות שונות	53,000 ש"ח
סה"כ הוצאות	475,000

2 משרות ע"ד שלמות + 30 שעות מתרגמן בחודש + עובדת פרויקט אטר לפיק שנות סrac
130 שעות.

ענת בן דור – ברוטו: 14,532. עלות מעביד חודשית: 20,334. ע.מ. לשנה: 244,138.

אלעד כהנא – ברוטו: 9800. עלות מעביד חודשית: 13,720. ע.מ. לשנה: 164,640.

רסום – מקבל 25.52 ש"ל לשעה – מקסימום 30 שעות בחודש, 12 חודשים – כולל עלות

מעביד 13,000 ש"ל

סה"כ לשכר: 421,778 ש"ח

4. פרויקט צדק סביבתי 081401241

הכנסות

מקור הכנסה	הכנסה בש"ח
יתרה להעברה מתשע"ג	0
ד' הנדייב	137,000
קרן פיליפ קינג	60,000 ש"ח
הכנסות שונות	5,000
סה"כ הכנסות	202,000 ש"ח

הוצאות

סעיף ההוצאה	ההוצאה בש"ח
שכר (1 משרחות)	161,000
הוצאות שוטפות שונות	41,000 ש"ח
סה"כ הוצאות	202,000

1 משרתת ע"ד כולל תוספת %:6
עו"ד נירית לוטן – ברוטו: 9,540. עלות מעביד לחודש: 13,356. ע.מ. לשנה: 160,272

5. פרויקט התחדשות אורבאנית 081401251

הכנסות

מקור הכנסה	הכנסה בש"ח	ס"כ הכנסות
יתרה להעברה מתש"ג	99,000 ש"ח	
מרכז פרט (סבירות גבואה)	30,000 ש"ח	
קון ברג (סבירות ביןנו – גבואה)	70,000	
	199,000	

הוצאות

סעיף ההוצאה	ההוצאה בש"ח	ס"כ הוצאות
שכר	82,000 82,000	
הוצאות שוטפות שונות	35,000	
	199,000	

50% משרת ע"ד + 55% משרת עובדת מנהלית:

ע"ד ענת רודניצקי – ברוטו: 9,540. עלות מעביד לחודש: 13,356. ע.מ. לשנה: 160,272
עמ"ל 50% משרת ע.מ לשנה = **80,136**. [50% הנוספים של משורת מתוקצבים על ידי רשות המחבר, האיחוד האירופי].

נירית פוטרמן – ברוטו 100%: 8,800. עלות מעביד ל-100% לשנה = 147,840. עלות מעביד לשנה ל-55% משרת: **82,000** ש. [יתרת 25% משרת של נירית תשולם דרך רשות המחבר, קון ברג].

6. פרויקט דיכוי לניצול שואה 081401301

הכנסות

מקור הכנסה	הכנסה בש"ח
יתרה להעברה מתשע"ג	+80,000
ברנהה שייכנס קוסי והוא נכון לחדש (נתנו \$550 לשנה מרץ 3 שנים 11,12,13)	180,000
קרן נצח ישראל (בכמן) להלן, ומי מנה	30,000
תרומות רמי מנוח ושות' (סבירות בינוי)	80,000
תרומות קוסי (סבירות גובהה)	
סה"כ הכנסות	370,000

הוצאות

סעיף ההוצאה	הקצבה בש"ח
שכר (1.6 משרות)	*343,000
1.6 משרות ע"ד + מלאות + 75% אילנה ל-6- חודשים.*	
הוצאות שוטפות שונות	27,000
סה"כ הוצאות	370,000

*בתשע"ד נדרש לע"ד – מבוסס על תחשיבי משכורת של יוסי ומורן – 1 משירה שלמה – (משרתו של מחליפ/תו של יוסי משוערת בלבד ועומדת על 180,000 ש"נ עלות מעביד בשנה. כלומר שכר ברוטו: 10,700. עלות מעביד חודשית: 14,980 ש"נ). 0.6 משירה ע"ד מורן שדה: ברוטו: 5,880. עלות מעביד חודשית: 8,232 ש"ח. ע.מ. שנתית: אילנה גילדי – 75% משירה ברוטו ללא 8% העלה: 7500. עלות מעביד: 10,500. ע.מ. אילנה ל-6 חודשים: 63,000 ש"נ.
סה"כ שכר: 343,000 ש"נ

7. פרויקט זכויות עובדים 081401331

הכנסות

מקור הכנסה	הכנסה בש"ח	
יתרה להעברה מתשע"ג	-13,000	
וחזה לוכסנבווג	225,000	לפני תקורת 10%
	60,000	
סה"כ הכנסות (כולל כספי גרשון)	272,000	

הוצאות

הוצאות בש"ח	סכום ההוצאה	
שכר: 70% משורה של ע"ד איתי סבירסקי ( ) 60% משורה של ע"ד עדית צימרמן 30% משורה של ע"ד אתיופי	231,000	משרות:
	41,000	הוצאות שוטפות שונות
	272,000	סה"כ הוצאות

סה"כ 1.9 משרות = לפי הפירוט הבא:

איתי סבירסקי: שכר ברוטו ל-100 אחוז משורה: 11,448. עלות מעביד לחודש: 16,027.
עמ' לשנה: 192,326.
(פרויקט נשים אמרו לשלם 30% מהזה = 57,697 ש"ח. בפועל משלמים רק 41,000) = ב-08 צ"ל שכר של סך 152,000 ש"ח.

עדית צימרמן:
שכר ברוטו ל-100 אחוז משורה: 9,540 ש"ח. עלות מעביד לחודש: 13,356. ע.מ. לשנה:
160,272.
שכר ברוטו ל-60% משורה: 5724 ש"ח. עלות מעביד לחודש: 8,013. ע.מ. לשנה: 96,163.
(פרויקט נשים אמרו לשלם 20% מהמאה אחוז = 32,054 ש"ח. בפועל משלם רק 24,000) = ב-08 צ"ל שכר של סך 72,000 ש"ח.

עו"ד אתיופי לפי שכרו של טל צ'קעל: (על בסיס שכר ברוטו ל-100 אחוז משורה אחריה התוספות 9540) עלות עסקה לחודש: 13,356. ע.מ. לשנה (כמו של נירית לוטן):
160,272.
שכר ברוטו ל-30 אחוז משורה: 2862 ש"ח. עלות מעביד לחודש: 4,006. ע.מ. לשנה:
48,081 ש"ח. (פרויקט נשים אמרו לשלם את כל הסכום. בפועל משלם 41,000).
ב-08 צ"ל שכר של סך 7,000 ש"ח.

יוותר קרוב ל-138 אלף ש"ח מאשר ל-106 אלף ש"ח. אבל הפרויקט מממן רק 80% מכל אחוז
המשירה. וכך בעצם אמרו לממן רק 111,000 ש"ח וההפרש בין ה-106,000 שהם נתונים הוא
כ-8 אחוז. (זו התוספה בשכר).

8. פרויקט יזמות כלכלית 136108

סך 46,000 ש"ח

הכנסות

הכנסה בש"ח	מקור הכנסה
-2000	יתרה להעברה מתשע"ג
40,000	משרד אגמון
100,000	פיליפ קינג
60,000	קון כסירר (סבירות לא דעה)
25,000	הכנסות מהפקולטה (סבירות גבוהה)
15,000	אחריות (mobtach)
46,000	אחריות (יוגש בקשות)
286,000	סה"כ הכנסות

ערה[N1]: פיליפ קינג 130,000 ש"ח

ערה[N2]: 316000 ש"ח

הוצאות

ההוצאה בש"ח	סעיף ההוצאה
286,000	שכר
-0-	הוצאות שוטפות שונות
286,000	סה"כ הוצאות

ערה[N3]: 30000 ש"ח

ערה[N4]: 316000 ש"ח

סה"כ משרות = 436,000 ש"ח לפי הפירוט הבא:

גיליה פיט: שכר ברוטו: 13,036. עלות מעبيد לחודש: 18,250. ע.מ לשנה: 219,000.

הילה שמע חינר:

שכר ברוטו - 100 אחוז משרה: 11,024. עלות מעبيد לחודש: 15,433. ע.מ. לשנה: 185,203

שכר ברוטו - 60% משרה: 6,614. עלות מעبيد לחודש: 9,260. ע.מ לשנה: 111,121.

(פרויקט איחוד אמר לשלם 50% מהמאה אחוז משרה = 92,601 ש"ח. בפועל משלם רק (72,000) ש"ח - ב-08 צ"ל שכר של סך 39,000 ש"ח.

ענת קליגר:

שכר ברוטו - 100 אחוז משרה: 10,441 ש"ח. עלות מעبيد לחודש: 14,617. ע.מ. לשנה: 175,408.

שכר ברוטו - 60% משרה : 6,264. עלות מעبيد לחודש: 8,770. ע.מ. לשנה: 105,245.

(פרויקט איחוד אמר לשלם 50% מהמאה אחוז משרה = 87,704 ש"ח. בפועל משלם רק (78,000) ש"ח - ב-08 צ"ל שכר של סך 28,000 ש"ח.

9. המשפט בשירות הקהילה 08.1401.311

הכנסות

	הכנסה בש"ח	מקור הכנסה
	-23,000	יתריה להעברה מתשע"ג
	65,000	קרן הורוביץ
	65,000	סה"כ הכנסות

הוצאות

	ההוצאה בש"ח	מקור ההוצאה
(50% - 25% משרת עורך – יובל לבנות)	23,000	שכר
כל הוצאות הפקה ועריכת מעשי משפט	42,000	הוצאות שותפות שונות
	65,000	סה"כ הוצאות

חישוב משרת יובל לבנות: ברוטו ל- 100% משירה = 10,900 . עלות מעביד לחודש: 15,260 .
עלות מעביד לשנה: 120,120 . 25% 50% = 183,120 .

רשות

נספח ג' רשימת סגל קלינאים תשע"ד – טבלת ותק שכר ברוטו - מעודכן לנובמבר 2013

מספר בפועל	אתות משרה	ותק בקליניקות	תחלת עבודה בקליניקות	ותק במקצוע	קבלת רישוי ע"ד	שכר ברוטו ל-100% משרה	תפקיד	שם	
100	12	2001	22	1991	₪ 14,532	עו"ד	בן-דור ענת	1	
100	12	2001	18	1995	₪ 11,448	עו"ד	הרמלין איתי	2	
100	1	2012	6	2007	₪ 9,800	עו"ד	כהנא אלעד	3	
100	2	2011	6	2007	₪ 9,540	עו"ד	לוטן נירית	4	
100	2	2011	10	2003	₪ 11,012	עו"ד	ניר בנימיני עדן	5	
100	8	2005	11	2002	₪ 11,448	עו"ד	סבירסקי איתי	6	
100		2013	7	2006	₪ 9,200	עו"ד	סטרולוב ליעד	7	
100	10	2003	15	1998	₪ 13,036	עו"ד	פיט גליה	8	
60	2	2011	6	2007	₪ 9,540	עו"ד	צימרמן עידית	9	
60	4	2009	13	2009	₪ 10,441	יועצת עסקית	קליגר הרבסט ענת	10	
100	4	2009	8	2005	₪ 9,540	עו"ד	רוזניצקי ענת	11	
100	11	2002	17	1995	₪ 12,313	עו"ד	שבאייטה הייאם	12	
60	1	2012	11	2002	₪ 10,400	עו"ד	שדה מרון	13	
30		2013	3	2010	₪ 8,800	עו"ד	שטה עדן	14	
60	2	2011	12	2001	₪ 11,024	עו"ד	שמע חיינר הילה	15	

בעל משרות נוספת בклיניקות המשפטיות:

ותק בקל. יעד	אתות משרה	שכר ברוטו ל-100% משרה	תפקיד	ת.ז.	שם	
1	80	₪ 8,800	מנהל אדמיניסטרטיבית	059137364	נירית פוטרמן	1
1.5	75	₪ 10,000	גייסת כספים	027707991	אלנה גילד	2
1.5	80	₪ 9,800	מנהל פרויקטים	036059830	ונצני נעה	3

דו"ח הוועדה לבתינות המערך הקליניבפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל אביב

8.2.2011

מבנה הוועדה ופעלותה

היוזמה הראשונית להקמת הוועדה הייתה של מנהלת הקליניקות נתע זיו וסגנה דורי ספיק במחצ' 2009. תמכה ביוזמה זו בהתקבות פרופסור סטיב ווייזנר מבית הספר למשפטים של אוניברסיטת ייל המלווה את המערך הקליני מזמן שנים רבות, מנהה אותו ותוכנן בו ואשר היה שותף לוועדה דומה בשלבי המיסור של המערך הקליני של ייל. דקאנן הפקולטה חנוך דגן נענה ליוזמה והחליט להקים את הוועדה, הוא הציע את חברה, פרופ' רון חריס (י"ר), פרופ' איל בנבנשתי, פרופ' גיא מונדליך, פרופ' אוריה אדרעי ופרופ' נתע זיו והציע לע"ד יעל שחר לשמש כמרכזות הוועדה. הוועדה קיבלה מנדט רחב לבחון כל נושא הקשור לה. כל החיבטים הקשורים ביחסו עובד-מעבד הוחגו במפורש מהמנדט של הוועדה כיון שהאוניברסיטה ולא הפקולטה היא המעסיק של המנכחים הקליניים. הדקאנן הביא את דבר המינוי, ההרכבת והסמכוויות לאישור מועצת הפקולטה בישיבתה ביום 10.1.18.

הוועדה השלימה את עבודתה ומתככדת להגיש דו"ח זה לדקאנן, למנהל המערך הקליני, לוועדת התואר הראשון ולמועצה הפקולטה.

הוועדה התקנסה לישיבה ראשונה ב 10.2.10 וישיבה שנייה ביום 16.3.10 ובין גיבשה באופן ראשוני את נושאי הבדיקה, הגדרה את סוג החומרים שתבקש ותאוסף והאנשים שתתגש וקבעה את סדרי עבודה. מנהלת הקליניקות הגישה לוועדה מזכר מפורט ומאלף הסוקר את החיבטים השונים של פעילות המערך הקליני. הוועדה אספה חומרים מהאינטרנט על תוכניות קליניות בעולם ונתה למספר תוכניות קליניות בארה"ב בבקשת מידע מפורט על היבטים שונים של פעילותם ומשמעותן. ההענות הייתה חלקית בלבד אך שתי התכניות הנחשבות למובילות בארה"ב, זו של ייל וזו של NYU העבירו תוכירים, דו"חות וחומרים חשובים. פרופ' ווייזנר העביר לוועדה חומרים של - Clinical Legal Education Association ושל - American Bar Association ביחס לחיבטים של החינוך הקליני המצוים בדיונים בארה"ב בחודשים האחראוניים. הוועדה הזמינה דו"חות ממאג'ר התלמידים, קיבלה את דו"חות הפעולות השנתיים שהגיבו הפקולטה למועצה הקליניקות בשלוש השנים האחרונות וקיבלה כמה מזכרים וניריות עד מהנאים שהופיעו בפנייה. במהלך החודשים אפריל עד يول' 2010 קיימו תתי ועדות בהרכבים משתנים פגישות וראיונות. אלו כללו פגישות עם כל המנכחים הקליניים בפגש קבוצתי ובפגשים אישיים, עם הנהלת הפקולטה (דקאנן וסגנו, הדקאנן הקודם, ראש המינהל ועורכת ראש המינהל לענייני תלמידים), חברי סגל אקדמי (ומורה מן החוץ) אשר מתחים או התחו בעבר קליניקות, פרופ' סטיב ווייזנר מאוניברסיטת ייל המלווה את הקליניקות, ראש התכנית הקלינית באוניברסיטת בר אילן וקבוצת תלמידים שהשתתפו בклиיניקות שונות. לבסוף הicina הוועדה שאלון חשוב לתלמידי הקליניקות בשלוש השנים האחרונות. התקבלו וועבדו מענים מכ- 50 תלמידים. בתאריכים 23.6.10 ו 18.8.10 קיימה הוועדה ישיבות מלאה לדין במלצות. לאחר השלמת טויתת הדו"ח היא הועברה לתגובה המנכחים הקליניים ולאחר קבלת תגובתם התקיימה פגישה נוספת

נוספת של הוועדה ביום 17.1.11 וגובש הנוסח הסופי (לפיו פועלות פעילות הוועדה ראו נספח א', לתגובה המנכחים הקליניים לדוח'ך ראו נספח ב').

המצב הקליני

הוועדה התרשמה באופן מאד חיובי מהמערך הקליני. המערך גדול בצורה מרשימה בעשור האחרון משתי קליניקות לשבע. הגידול בא לידי ביטוי בכניות לתחומי פעילות חדשים, בגין משאבים, גישת עורכי דין קליניים, הגדלת מספר המנהלים האקדמיים וגידול תואם במספר התלמידים שלומד בклиיניקות מיידי שנה. גם המשובים שהתקבלו על הקליניקות מכל הגורמים אליהן פניהם היו מאד טובים.

הביקורת לקליניקות בקרב הסטודנטים מיידי שנה גבוהה ומאפשר אישוש טוב של כל הקליניקות בתלמידים בקיבולת מלאה או כמעט מלאה. לאחר שנה או שנתיים של ירידת קלה בבדיקה לקליניקות ניכרת השנה חזרה לרמת הביקוש הקודמת. הביקוש הגבוה מתקיים למרות שתקנון הלימודים, בשונה מהתקנות בכמה מוסדות אחרים, אינם מחייב לימוד בклиיניקה. בשנה האחרון הונחה חובת לימוד בפרו סמינר והשתתפות בклиיניקה מהוועדה (לצד סדנה) תחלף אפשרי לפרו סמינר. לבן החל משנה זו יש הבניה המעודדת במידה מסוימת את הרישום לקליניקות ויכולת להסביר את העלייה בבדיקה.

הגידול במספר הקליניקות שבמקביל לו התרחשה בעשור האחרון הקטנה במספר המתקבלים לתואר ראשון איפשרו הגעה לUMB בו כמחצית מתלמידי הפוקולטה, כ- 130 תלמידים בשנה מתוך כ 260 תלמידי שנתו בשנים מתקדמות, משתתפים בклиיניקה במהלך לימודיהם, באופן טיפוסי בשנה ב' או ג'. התלמידים מקבלים על השתתפות בклиיניקה קרדיט של 8 ש"ס מהווים 5.5-7.5% מכלל שעות הלימוד לתואר ראשון הנדרשות בפקולטה. הערכת הסטודנטים את הקורסים הקליניים כפי שהתבטאה במפגש עם קבוצת תלמידים ובמושבים היא מאד טובה. (למשל שניסחה והעבירה הוועדה, עיבוד נתוני המשובים שהתקבלו וסיכום מפגש עם תלמידים ראו נספח ב')

ראשי המערך הקליני גילו פתיחות יוצאת דופן המאפשרת זיהוי תחומים ראויים להקמת קליניקות חדשות בתחוםים חשובים, תחומים שהיו עד אזתו שלב מזונחים, אך רק מבחינת היצוג המשפטי בהם אלא גם מבחינת ההסדרה המשפטית שלהם. דוגמאות לכך הן הקליניקות בתחום צדק סביבתי, זכויות פליטים, יומות עסקית ודיוור והתחדשות אורבניית. הקליניקות הותיקות גם הן מחדרשות את עצמן מבחינת סוג התיקים והנושאים שלהם ו מבחינת גישות הוראה. (להיצע הקליניקות בשנים האחרונות ראו דוחות סיכום שנתיים ודו"חות למועצה הפוקולטה נספח ג')

הצוות הקליני מוכשר ובעל ניסיון עשיר, בעל מוטיבציה גבוהה ומצוינות עמוקה, ועתיר הישגים. הצוות שמנה לפני עשור רק 2 עורכי דין מונה היום 12 עורכי דין, מהם 8 במשרה מלאה. נכון בו 3 בעלי תואר ראשון, 8 בעלי תואר שני ובעל תואר דוקטור. הצוות הקליני כולל לעיתים בהתאם לצרכי קליניקות מסוימות גם חברות סגל שאינן עו"ד כגון ייעצת עסקית או מארגנת קהילתית. כמה מעורכי דין הקליניים למדו בחו"ל. בצוות הקליניעורכי דין בעלי וותק רב במקצוע ובמערך הקליני של הפוקולטה כולה מהטבלה:

בשנים	עורך דין	מספר	ותק
בקליניקות	במקצוע	לפי וותק	לפי וותק
עד 3 שנים	אין	4	
3-6 שנים	2	4	
6-10 שנים	2	3	
למעלה מ 10 שנים	8	1	

(למידע על חברי הסגל הקליני ראו נספח ד')

צוות ההנהלה האקדמי של המערך הקליני לא גדול באופן דומה. מנהלת המערך הקליני נתע זין, שאמן מנהלה אקדמית את אחת הקליניקות, היא חברת הסגל האקדמי הבכיר היחיד שעicker עבדתה בклיניקות. היא נמצאת במסלול האקדמי הנלווה, לאחר שבדרגות הקודמות הייתה במסלול המקביל. סגן מנהל הקליניקות דורי ספיק, המנהה גם הוא אקדמית את אחת הקליניקות, מעסיק כעובד פרויקט בדומה לעורך הדין המשמשים במנחים קליניים. 2 קליניקות אחת הונחו על ידי יובל לבנות המועסק כעובד פרויקט בדומה לחברי הסגל הקליני. יובל הוא בעל תואר דוקטור. קליניקה אחת הונחתה על ידי עינת אלבן שגס היא בעלת תואר דוקטור. בשנת תש"ע הונחו 2 קליניקות על ידי חברי סגל בכיר מחקרי ובתשעים יונחו 3 קליניקות על ידי חברי סגל כללו. בעבר הינו 8 חברי סגל אקדמי נוספים קליניקות לתקופות זמן שונות. קליניקות נוספות מונחות על ידי מורה מן החוץ ועל ידי מרצה מפקולטה אחרת.

ההוצאות העיקרית של הפעלת והרחבת הקליניקות, כ- 80% מהתקציב השנתי הנוכחי, היא עלות שכר עורכי הדין. בנוסף יש כموון גם עלויות תפעול. רביעיית התקציב הקליניקות מבוססת על פירות של קרנות צמיות. יתרת 75% מהתקציב ממומנת באמצעות גiros ותרומות והקציבות מתכילות זמן קבוע של מספר שנים. הנהלת הקליניקות בסיוו הנהלת הפיקולטה והמערך הקליני השכילה לגייס משאבים בהיקפים גדולים בלבדיהם פיתוח המערך לא היה אפשרי. בשנתיים האחרונות תמכה בклיניקות בתרומות והקציבות מתכילות, רובן למטרת מוגדרת, 12 קרנות וארגונים מארה"ב, בריטניה, שוודיה וישראל ומהאיחוד האירופי. אולם המשך קיומם המערך בהיקפו הנוכחי מותנה בהמשך הצלחה בגיוס כספים, הצלחה הנובעת בעיקר מפעילותה ומעמדה של מנהלת הקליניקות הנוכחיות. מצב זה יוצר תחושה שאיכות המערך הקליני ושל המועסקים בו מבוססים על אדם ולא על מערך מוסדי.

הנהלת, המנהלים והקלינאים טו רשות מפותחת של קשרים בינלאומיים הן עם קרנות ממונות, הן עם מערכיים קליניים בארה"ב ובמקומות נוספים והן עם ארגונים בינלאומיים ועם עורכי דין בתחום הפעילות של הקליניקות. המערך הקליני מஹה מוקד של רשות קשרים של ארגונים לשיעור משפטו ולשינוי חברותי בישראל ולקליניקות במוסדות אקדמיים בישראל. הדבר בא לידי ביטוי בארגון כנסים מקומיים ובינלאומיים, בחשתפות בכנסים וביקורי עבודה בחו"ל, ביקור אורחים מחו"ל, בארגון פורומים של ארגונים וקליניקות, בהוצאה כתבת עת ווד.

המערך הקליני של הפיקולטה הוא לא ספק הגדל והmóvel בישראל בכל ממדיו העשייה. המערך נמנה עם המערכיים הקליניים המוביילים בעולם מבחינה חדשנות בכניסה לכניות לתחומי פעילות חדשים ובחירת טוגי תיקים שאינם יצוג קונבנציוני של لكرة ההליך שיפוטי. למרכז בכללו, מנהלת הקליניקות ולורך הדין המוביילים בו יש מעמד בינלאומי מוערך.

המלצות

מטרות הקליניקות

הוצגו בפנינו מספר תפיסות אפשריות של מטרות הקליניקות: תפיסת מטרה משולשת, תפיסת שתי מטרות, תפיסת רשימת מוכلات של מטרות ותפיסה של מטרת על אחת. קיימו דיון ממושך ועמוק בשאלת המטרות, תוך בחינת חלופות שונות, מתוך הבנה שהמלצות ביחס להיבטים השונים של המערך הקליני יגובשו בהתאם למטרות אלו.

ראש המערך הקליני במצרחה לוועדה האזינה את המקובל בעולם:

"קליניקות משפטיות מבקשות להשיג שלוש מטרות עיקריות: האחת - מטרה פדגוגית-חינוכית במסגרת לchinוך משפטי, השנייה - הספקת שירות משפטי לציבור/קהילה, והשלישית – הענקת מינויים משפטיים לסטודנטים. לא בכל הקליניקות סדר העדיפויות בין המשימות הללו זהה, והדבר תלוי בתפיסה הערכית – ארגוניתם בה פועלת קליניקה".

באשר למערך הקליני של הפקולטה הציגה ראש המעדן במצוורה שתי מטרות:

"המשימה הпедוגית: חינוך משפטי באמצעות התנשות, רפלקטיבית וביקורת: מטרה זו מושגת באמצעות שילוב הדוק בין עבודה מעשית ושיעור עיוני. הרעיון הפלוגי העומד בבסיס תפיסה זו הוא כי התנשות אישית ו'חיה' שבמסגרתה מישום ידע משפטי, המלווה בחנניה, חניכה וליווי צמודים, ותוך יצירתי מרחב לימודים המאפשר תיאורטיזציה, התבוננות ורפלקטיבית וביקורת הינה אמצעי חינוכי טוב ביותר ללמידה משפט, אתיקה מקצועית ולהתפתחותם מקצועיונאלית.

המטרה המعيشית: מתן עזרה משפטית לקידום צדק חברתי וזכויות אדם: מבחינה היסטורית קליניקות משפטיות נטלו על עצמן משמעות של עזרה לאוכלוסיות ולאינטראסים שאין באפשרותם לרכוש שירותים משפטיים בשוק הפרטי. מושם לכך הן מכוונות עצמן לפלח של עורכי דין חברתיים (public interest lawyers/cause lawyers). באופן מסורתי קליניקות מעניקות סיוע משפטי לאנשים החיים בעוני, לעובדים חלשים, ילדים, נאשימים ואסירים, קבוצות מיעוט לאומני/תמי/אתני, נשים, אנשים עם מוגבלות; ובתחומי דין מגוונים (זכויות אדם אזרחיות ופוליטיות, זכויות חברתיות, סביבה, יזמות עסקית ועיראה, עבודה, דירות, רווחה ועוד)".

שקלנו גם אפשרות ליצור רשימה ורבה יותר של מטרות. בין המטרות שהוזכרו: פיתוח מיומנויות עבודה (Skills) משפטיות, הנקנת ידע משפטי בתחום המשפט בהן עוסקת קליניקה, הבנת היחס בין משפט בספרים למשפט במציאות ובין תיאוריה לפראקטיקה, חשיבה ביקורתית על המשפט, קידום מחקר משפטי באוריינטציה יישומית, לימוד אתיקה מקצועית, פיתוח מחויבות לשינוי חברתי, מתן סיוע משפטי לחלשים וחסרי אמצעים, קידום שינוי משפטי, קידום צדק חברתי וזכויות אדם, קידום שינוי חברתי. לפי גישת רשות מוכلات זו כל קליניקה תוכל להזכיר מספר מטרות במינונים משתנים בהתאם למאפייני הקליניקה ותפיסות מנהליה.

הוועדה קיימה דיון עמוק בסוגיה זו, הן במהלך העורות שהתקבלו מהמנחים הקליניים לאחר שהועברה אליהם טוויות הדוחות. הוצאה בפנינו הדעה כי לאחר שאוניברסיטת תל אביב קבעה את פיתוח קשיי הקהילה ומערכות בקהילה כדי למדחק וההוראה גם על המערך הקליני של הפוקולטה לאמצץ מטרת משולשת של מחקר, הוראה ומערכות בקהילה. אלא שהיעד של פיתוח קשיי הקהילה אמן מופיע באתר האינטרנט של האוניברסיטה בדף שכותרתו "קשיי קהילה" אולם איןנו נמנה עם מטרות האוניברסיטה כפי שהופיעו בסעיף 1 של חוקתה: "מטרתנו לקיים ולפתח חינוך הוראה ומחקר בכל שטחי המדע והתרבות" מה שמייד על מדרג בין המטרות.

סבירו כי עצם קיומו של מערך קליני בפקולטה מהווה קידום של מטרת המעורבות בקהילה ופיתוח קשרים עם הקהילה.

הגענו למסקנה כי למערך הקליני צריכה להיות מטרת על אחת – פדגוגית והמלצתנו היא להגדיר כך את מטרת הקורס הקליני.

ראש המערך הקליני הגדרה זאת כ-”הסטודנט במרכזי”. מטרות אחרות יכולות להתקיים כמטרות משנה של מטרה זו אך לא כמטרות מקבילות אשר ראוי או ניתן לאזן בין בין המטרה הпедagogית. לתפישתנו אין מקום לפחות בסוגרת פעילות המערך הקליני מטרות אחרות כאשר הדבר אינו מגדם את המטרה הпедagogית או עומד בנגדו למטרה זו.

המטרה הпедagogית כוללת כמה מרכיבים :

- הנחלת ידע משפטי וכישורי עבודה משפטיים ;
- חשיבה ביקורתית על המשפט הקיימים ;
- הבנת היחס בין המשפט בספרים למשפט למציאות והסיבות לפערים ;
- הקניית כלים לחולל שינויים במשפט הקיימים, בין אופן ישיר על-ידי עשייה משפטית עבור אנשים וקהילות, בין אופן עקיף על-ידי העצמת קולן של קהילות חלשות בשיטת המשפט ;
- הפנה של עקרונות האתיקה המקצועית ;
- להעשרה המחקר האקדמי באמצעות תובנות מהניסיון שנוצר בклиיניקות.

כל הנגורות הללו חשובות באותה מידה, ולא מצאנו לנכון לדרג אותן לפי סדר חשיבותם כלשהו. מובן שבעוד שככל הקליניקות נדרשותקדם את כל הנגורות של המטרה הпедagogית, הגשמת המטרה זו תהיה שונה בכל קליניקה, לפי התחום של כל אחת.

להגדרת מטרות הקליניקות וכיפויותן למטרת הпедagogית ממשמעויות חשובות ביחס לבחינות פתיחתן וסיגرتן של קליניקות, בחירות מועדים להנחתת קליניקות, עיצוב תכני הקליניקות לרבות השיקולים בבחירה תיקים, גיבוש האתוס של הקליניקות כחלק מהפקולטה ומהאוניברסיטה והחלפת חופש אקדמי על פעילות הקליניקות.

המודל הראי להנגחת קליניקות: המודל הדואלי

להוראה בклиיניקות שני מרכיבים : עבודה על תיקים/פרויקטים מעשיים ומפגשים שביעיים במסגרת הכתיתית. עורכי הדין הקליניים עובדים עם הסטודנטים באופן צמוד על התיקים. התיקים הם מסווגים שניים : סייע משפטי פרטני ; קידום מדיניות באמצעות ליטיגציה עקרונית - *impact litigation* ; קידום תקיקה ; ארגון קבוצות/עריכת דין קהילתית ; פיתוח פרויקטים ; השתתפות בפורומים של ארגוני חברה אזרחית לקידום מדיניות ; ועוד. בדרך כלל בכל קליניקה יש עבודה עם יותר מטוג אחד של תיקים. העבודה על תיקים כוללת ביצוע הוראה בעלפה, הניתה בניסוח מסכמים, מתן יעוץ לסטודנטים, והכול תוך קיום מפגשים אישיים ובעודה עם זוגות סטודנטים או בקבוצות קטנות, לפי העניין. כל עורך דין קליני נפגש עם הסטודנטים בהנחייתו באופן קבוע, עוקב אחר התיקים באתריותם, דואג למשוב מיידי, ואמור להיות זמין באופן שוטף. בנוסף מקיים כל קליניקה שיעור עיוני שבועי במהלך שנת לימודים שלמה. השיעור מוקדש ללימוד תיאוריה, דוקטורינה, ביקורת, דין בדילמות, אתיקה, ורחיבת הידע הכללי בנושא הקליניקה. הלימוד מבוסס על קריאה מוקדמות ודיוון בה בכיתה. בחלק מהקליניקות

הסילבוס נקבע מראש ובחלון הוא מפותח בהתאם להתפתחות העבודה על התיקים. בחלק מהקליניקות מזומנים מרצים אורחים מתחומי הפעילות של הקליניקות. בחלון יש מטלה של עבודה גמר עיונית.¹

חלוקת זו של מרכיבי ההוראה לעבודה על תיקים ולשיעורים מצויה בלב ההוראה הקלינית הן בפקולטה שלנו והן במערכות קליניים אחרים בעולם ובארץ. קיבלו אותנו כנתונה. השאלה בה דנו הייתה האם ראוי שאותו אדם ילמד את שני המרכיבים או שראוי לאמץ מודל דוAli.

הועדה ממליצה על המודל הדוAli של מנהה אקדמי ומנהה קליני כמודל המועדף. מודל זה נראה לוועדה עדיף על פני המודל בו אותו אדם מוביל את הדינאים בכיתה ואת העבודה על התיקים. במסגרת המודל הדוAli השאייפה היא להפרדה. לפי מודל זה האנשים השונים ממלאים את תפקיד המנהה האקדמי והמנהה הקליני. גם במודל זה המנהה הקליני שותף לשיעורים בכיתה אך המנהה האקדמי מוביל ומעצב אותו.

הועדה סבורה כי הפרדה כזו מאפשרת ומעודדת למנהלים שונים לייצג במסגרת הקליניקה אוטיסטים שונים, CIS, CISרים שונים ויכולות הנחיה שונות. מעט טיבה – ההנחה הקלינית אמרה לקדם את התקיך המטופל תוך הדרכה לתלמידים כיצד לקדמו. בעוד שההנחה האקדמית אמרה ליצור מרחק ולאפשר את התבוננות הרפלקטיבית הנדרשת במסגרת אקדמית. אין בכך כדי לומר שמנהה קליני מiomן לא יכול לפעול בשני המישורים, אך יש קושי מובנה לשמר את שניהם כשהוא מוביל את העבודה הקלינית וגם מנהה אקדמית.

מנהה אקדמי לפי מודל זה מגיע מקרוב חברי הסגל במסלול האקדמי-מחקר או חברי סגל במסלול האקדמי- הקליני (שיותם בהמשך). מנהה קליני יבוא מקרוב עורכי הדין של המערך הקליני.

הועדה מודעת לכך שהמודל הדוAli המומלץ על ידה אינו המודל האפשרי היחיד. בclinיקות רבות בארץ'ב לא מתקיים מודל זה. זיהינו מספר הבדלים בין קליניקות אופייניות בארץ'ב לclinיקות בפקולטה המצדיקים הבדל במודל ההנחה. בclinיקות רבות בארץ'ב עיקרי העבודה של תלמידים היא בתיקים בהם הם מייצגים לקוחות ספציפיים ובמקרים רבים ל��חות שאין להם משגת תשלום עבור שירות משפטי איזוטי. מנהלים מעת תיקים ללא לקוחותبشر ודם. בclinיקות אלו יש דגש רב על הקניית מומנויות משפטיות. לתלמידי clinיקות בארץ'ב יש בנסיבות מסוימות אפשרות להופיע בבתי משפט דבר המגדיל את הצורך בהנחה עיי איש פרקטיקה. בארץ'ב מתעוררות פחות שאלות מדיניות הן בשל גודל המדינה ומידת הנגישות למكاتب החלטות (היכולת ליזום חקיקה או להגיש עתירות בעלות משמעות ציבורית רחבה), הן בשל אופן עיצוב המערך הקליני ומדיניות בחרירת התיקים, הן בשל מידת החדרה של שיקולי מדיניות לעשייה המשפטית ועוצמת המחלוקת בדבר שיקולי המדיניות הרואים והמשפט המוצומצם יותר של השיח הציבורי.

המודל הדוAli התפתח בפקולטה למנן ראשיתו של המערך הקליני. הוא עובד טוב מבחינת הדינאנמיקה בדינוני הקליניקות. הוא מקדם אינטגרציה טובה יותר של המערך הקליני עם ההוראה והמחקר בפקולטה והיכרות של חברי סגל אקדמי עם מערכ זה. הוא מתאים במיוחד לאופי הפעילות ולמגנון התיקים במערך הקליני של אוניברסיטת תל אביב, ואולי בישראל באופן כללי יותר, המתאפיין בעיסוק אינטנסיבי בשאלות מדיניות ובחדשות משפטיות. הוא מתאים למטרת הפדגוגית של הקליניקות כפי שהוא הוגדר לעיל. קיומה של הנחיה דואלית אין משמעותו הדרה של המנהה הקליני מהдинונים בכיתה וום לא הדרה של המנהה האקדמי ממעורבות בעבודה על תיקים. משמעותו העיקרית של המודל הדוAli היא כי במסגרת הקורס הקליני בכללתו יושמו שני סוגים קולות הנובעים מההכרה השונה, הניסיון השונה והמיון השונה בין מחקר להוראה באתוס של המנהה האקדמי והמנהה הקליני. ראוי שהמנהה הקליני יהיה מעורב באופן פעיל בעיצוב השיעורים ובдинונים בהם. על המנהה האקדמי להיות שותף מלא לבחירת התיקים משום שבחוירה זו משפיעה על מרכיב ההוראה בכיתה ולמעשה מהוות חלק מרכזי מעיצוב הסילבוס ותוכני ההוראה של הקורס בכללו. מובהר כי מעורבות המנחים האקדמיים בבחירה תיקים אין

¹ החל משנה'ל תשע"א יכול סטודנט לבחור לכטוב פרו-סמינריון בclinיקה ואז כתיבת עבודה גמר עיונית מלאה מטלה זו.

משמעותה הכתבה על ידי המנהה האקדמי למנהל הקליני של תיקים לעובדה אלא שיתוף פעולה, עובדת צוות, הדדיות והטכמלה.

לעתים יש קושי לשמר מודל אידאלי זה בשל חוסר במנחים אקדמיים. בשנים האחרונות התבדדה בעיות החוסר במנחים אקדמיים. הדבר נובע מגידול משמעותו במספר הקליניקות לעומת גידול עיר בלבד במספר חברי הסגל האקדמי-המחקריה. סיבת מרכזית נוספת היא הגדלה של צרכי ההוראה האחರים של הפיקולטה אותן יכולים למלא רק חברי הסגל האקדמי – מחקריה. צרכים נוספים בשנים האחרונות הוסיפו את הוסיף הקורסים הייעודיים כחלק מהקמת מרכז מיתר לתארים מחקריים מתקדמים, הדורישה כי רק חברי סגל אקדמי ינתנו סמינרים מחקריים, הגדלת מספר הקורסים בחטיבת השלישי ובחקבץ המטה משפט, הוספה קורסים מ羅וצים באנגלית של חברי הסגל האקדמי לטובת תכנית חילופי הסטודנטים. סיבה נוספת היא כי חלק מחברי הסגל האקדמי-מחקריה פרשו מהනחיות קליניקות לאחר מסגר שנים בשל יציאה לשבתונים או פניה לתחומי מחקר או עסקוק חדשים ולא תמיד נמצא להם מחליפים מתאימים. שהרי רק חברי סגל אקדמי המכירים את תחומי המשפט הרלוונטיים לפעולות הקליניקות, את ההשלכות הפרטיות של הכללים ואת ההקשרים החברתיים שבהם הקליניקה פועלת ואשר נכונים להשתלב בהוראה בתוכנות הקיימת בклиיניקות מהווים, את מאגר המנחים הפוטנציאליים מקרוב חברי הסגל האקדמי המחקרי. גם הזמינות של מנהלים קליניים ותיקים ששאפו להתקדם להנחה מלאה ובладעתם של קליניקות איפשרה למערך הקליני להמשיך לפעול ללא מילוי החוסר במנחים אקדמיים על ידי חברי סגל אקדמי.

בכל אין זה אידאלי שעובד דין קליני ישמש כמנהל אקדמי של קליניקה, בוודאי לא כאשר אותו אדם משתמש בשני הכוונים של מנהה אקדמי ומנהה קליני, אבל גם לא כאשר זה כובעו היחיד. עובך דין קליני יוכל לעבור למסלול האקדמי-הקליני באופן שיידן בהמשך אך מעבר זה לא יעשה כבדך אגב רק בשל חוסר במנהל אקדמי. גם מורה מן החוץ אינו המנהה האקדמי האידאלי. חבר סגל אקדמי מוחוג אחר באוניברסיטה יכול למלא תפקיד של מנהה אקדמי.

מומלץ לאפשר חריגות מהמודל הדואלי במרקורים מתאימים. חריגות יכולות להתאפשר בשל צורך מיידי שאין לו מענה מיידי בסגל האקדמי או בשל המציאות של מנהה מתאים במיוחד שעונה על המודל האידאלי. חריגות אלו יעשו על ידי הגורמים המתאים לקבלת החלטות מסווג זה כמפורט בהמשך. מומלץ כי ככל לא תוקם קליניקה חדשה אם אין צפי כי ניתן לה לארוך שנתיים או שלוש לפחות מנהה אקדמי ראוי. יש מקום לבחון את המשך קיומה, או שינויים בתחום פעילותה, של קליניקה קיימת שאיבדה את המנהה האקדמי שלה ושלא ניתן לאייש לה מנהה חלופי מהסגל האקדמי-מחקריה או הסגל האקדמי-קליני תוך זמן סביר.

מסלול המנהלים הקליניים

סטטוס ההעסקה של המנהלים הקליניים אינו מוסדר. הוא הפתחה "מלמטה" עם התפתחות המערכת הקליני וบทאום לקשיים וצריכים שהתגלו במהלך השנים. כל עורכי דין הקליניים מועסקים במעמד של "עובד פרויקט". המשמעות היא שהעסקתם נעשית בכפוף לקיומו של תקציב. תקופת המינוי אינה קבועה וכיולה לנوع בין 3 חודשים לשנה, בהתאם לזמינות המקור התקציבי. הם אינם נתונים עם הסגל האקדמי או עם הסגל המנהלי של האוניברסיטה. בשל כך גם אף אחד מועודי העובדים אינו מייצג אותם. למנחים הקליניים אין מסלול קידום, אין הטבות אקדמיות (למשל פטור משכיל לבני משפחה או שבתו), החורי הוצאות בתפקיד שלהם חלקים ביותר, זכותם לשימוש בספריות, זכותם לטו חניה, לשימוש בתकני הספורט של האוניברסיטה אינה מעוגנת ומוסדרת. המשך ההעסקה שלהם תלוי כמעט כמעט לחלוטין באפשרות גiros משאים.

ה הבולטת ביותר של הוועדה מהפגשים עם עורכי הדין בклиיניות, היא כי הם חשים צורך למסדר, בבח את מסלול הקליטה וההכרה לעבודה, התפתחות המקצועית, תנאי העבודה והשכר והיציבות

רו עודה יש יתרונות לעבודה לטוח אורך בהנחייה קלינית. חלק מעורכי הדין מгиים להנחייה עם ניסיוןacr ביחסים המקצועיים - המשפטניים ובהיבטי השינוי החברתי, ניסיון אותו רצשו בפרקтика לשינויי חברתי. הדבר בא לידי ביטוי גם במוטיבציות של אותם עורכי דין. עבודה מתמשכת בклиיניות לפניהם ומיעוטם של היחסים הפסיכולוגיים של ההנחייה ושכנוע עמוק יותר לצורך להעמיד את הסטודנט ואת הוראה במרכזו.

וכROT בעבודה לתקופת זמן קבועה של מספר שנים. מסגרת זמן כזו מאפשרת גם לעורכי דין שאינם-linked קשורות עתדים באופן מלא באקדמיה להנחות קליניות ולהיחשף לעולם האקדמי לפני חזרתם, לארגונים חברתיים או לתפקיד קבלת החלטות, היא מאפשרת יצירת תחלופה בין מנחים והתחדשות מאפשרת התאממה של הרכב הקלינאים ותחומי העניין וההתמחות שלהם להרכבת המשתנה של נושאים. הצדוקות מרכזיות למ顿 קביעות לשלג אקדמי-מחקר, יצירת אי תלות לצורך הבטחת החופש האקדמי. רב לסוקני שיאפשר גיבוש סדר יום מחקרי לטוח אורך אין חלות באותו האופן על מנהלים קליניים.

שאלה האם נכון לגיס כחבי של קליני אנשים שנקלטים לפי תחום התמחות – ההנחה היא שהם כריסט בклиיניקה מסוימת בתחום ההתמחות שלהם או אנשים שהופכים להיות קליניים כקריירה כאשר גודוגניה קלינית ולא תחום העיסוק של קליניקה מסוימת.

כמה כי לא ראוי להכטיב רק צורת התקשרות אחת (קצת טוחן/ארובת טוחן, תחום התמחות שות). גם נראה לנו שלא ניתן לעד לנקלט מסוימים מלכתחילה את אחד משני המסלולים. קשה להעירך בשווי להתאים לאיזה מסלול העסקה. יש אנשים שמעריכים شيئا' לטוחה קצר אך נשאים לטוחה ארוך. צדיליות וمتפתחים ונעים בין קליניקות. גם מרכזי מערכת הנובעים מסגירת קליניקה או מעזיבת אנשים שמקבשים מclinians להשתלב בклиיניקה אחרת מזו אליה גויסו.

ה געה למסקנה כי ראוי ליצור מעמד ברור יותר ואפקט עסקה וקידום למנחים הקליניים.

כליצה לפיקולטה על מיסוד מעמד של עורכי הדין הקליניים בפקולטה. על מיסוד זה לכלול מרכיבים כעת סטטוס של "שלג קליני" המקבל לשושלת הסגלים הקימיים בפקולטה (אקדמי, מנהלי, ספריה). לקדם עבודה של הפיקולטה אל מול הנהלת האוניברסיטה לשם עיגון זכות חברי השלג הקליני לשימוש ירות האוניברסיטה הרלוונטיים לעובודם כגון ספריות ומרשי חניה. מומלץ למערך הקליני ולפיקולטה רוות ולהעמיד משאבים לצורך השתלמות והtapption מקצועית, ובכלל זה רכישת ספרות וציוד. ראוי כי השלג הקליני לארוע הפיקולטה השונים כמתבקש ממעמדם ועיסוקם. יש מקום להזמין את נציג קליניים למועדצת הפיקולטה. יש לנתן הזדמנות לשלג הקליני להציג נושאים מתחומי המערך הקליני בפני האקדמי במפגש חדר המורים ובמקרים המתאימים גם בסמינר המחלكتי. במקביל להענקת מעמד ורכבי הדין הקליניים מומלץ לבחון את אופי והיקף המטלות, לרבות הוראה פרוונטאלית, הנהנית בעבודה על תיקים תוך התייחסות למספרם וסוגיהם, הנדרש במסגרת משרת העסקה מלאה של עורך דין גרת בינה ראוי להביא בחשבון כי האופי הפרטני וההנחייתי של עבודה הקלינית מחייב על שמירת יחס למידים למנחים כך שמספר התלמידים המסימאלי לכל מנהה ובנגזר גם לכל קליניקה לא עלתה מעבר גרגית.

הועדה ממליצה לפוקולטה לבחון אפשרויות להקמת תכנית להכשרת עורכי דין קליניים בפקולטה. השאיפה היא שמדובר זו תהיה המטרת המובילה להכשרת קליניאים לא רק עבור המערך הקליני של הפוקולטה אלא גם עבור כל המערכיים הקליניים בישראל. למסגרת כזו יתרון גם בכך שתאפשר לעורכי הדין הבכירים של הקליניקות הזרדיות להתפתח ולהתנסות בחוראה של קליניאים. היא יכולה להינתן כהתמחות במסגרת תכניות התואר השני, או כהשתלמות או סדרת השתלמויות מכון להשתלים ע"ד.

היבטי העסקה של המנהלים הקליניים הקשורים ביחסו עובד ומעביד הוחרגו על ידי הפוקולטה ממנדט הוועדה. היבטים אלו הינם בסמכות אוניברסיטה שכן האוניברסיטה ולא הפוקולטה הינה מעסיקתם של עובדים. כוכור הוועדה מונתה על ידי מוסדות הפוקולטה ולא על ידי האוניברסיטה. מיסוד כולל של מסלול המנהלים הקליניים מחייב בבחינה יסודית על ידי הנהלת ומוסדות הפוקולטה והאוניברסיטה תוך ניתוח היבטים قضיים, משפטיים, ארגוניים, כולל מערכתיים ואחרים שאינם במנדט הוועדה. יחד עם זאת למאפייני העסקה של המנהלים הקליניים יש משמעויות אקדמיות ברורות, שבבו בצורות שונות במהלך דיויני הוועדה ואשר הוועדה סקרה כי לא ניתן לקיים בבחינה מקיפה של התפקיד האקדמי של המערך הקליני ללא התייחסות אליהם.

הנition של צרכי הנהלה של הקליניקות, של הצורך באישום מועמדים בעלי כישורים, ניסיון ומוטיבציה פדגוגית ושל יכולת הרכבת איקות המועמדים והקליניים בשלבים השונים של עבודתם מוביל למסקנה כי, מנקודת המבט של ההערכה האקדמית של התכנית ושל מיקסום הערך הפגוני שלה, מסלול העסקה וקיום אפשרות של מנהלים קליניים יכול להשיע תחילת חוצה לשנה אחת, לאחר מכן לשנה נוספת ולאחריה לשושן שנים נוספות. על הארכת החוצה בתום כל תקופה להתבסס על צרכי המערך הקליני וכולת הנהלה. לאחר ומןחים קליניים מלמדים תלמידים הרי שראוי כי גיוסם יובא לאישור ועדת הקליניקות ועדת המינויים. הארכת העסקתם תובה לאישור הוועדות במועד חידוש שיקבעו בהמשך. עורך דין קליני שבתו מושת העסקה במערך הקליני הנהלת המערך והפוקולטה כמו גם הוא עצמו יהיו מעוניין בהמשך העסקתו לטוווח ארוך יעבור הליך יסודי של בוחנת איקותו. הליך זה יכול לקבל חווות דעת מגורמים שונים הן על איקות ההוראה והנהלה שלו והן על יכולות עבודתו המשפטית. במסגרת זו ניתן לקבוע גם דרישת פרסומים, במתכונת המתאימה לכתיבה במסגרת קלינית. יתקבלו מושבים מעמייטים, סטודנטים, חברי סגל אקדמי, משפכנים ושפיטים באופן וביקף שייגבשו בהמשך. בקבלה החלטה ישופטו הנהלת הקליניקות ועדת המינויים הפוקולטטיבית. עורך דין קליני שייעבור הליך זה בהצלחה יועסק לטוווח ארוך בחזושים מתחדשים מיידי חמיש שנים. ניתן יהיה לסייע את עבודתו על פי הכללים והקריטריונים המקובלים להערכה מסווג זה. הוועדה רואה במסלול כזה מסלול אפשרי אם כי לא בלעדיו וזאת בהסתמך על שיקוליה האקדמיים והпедוגוגיים.

הועדה ממליצה למוסדות הפוקולטה קודם מול אוניברסיטה בבחינה של מסלול זה, משמעו:
וחולפות אפשרויות לו. הוועדה סבורה כי השארת המגב הקיימים תגרום על פני זמן לנזק אקדמי למערך הקליני.

פיתוח מסלול האקדמי-קליני

הועדה ממליצה על כך שמודל אידאלי יוקם בפקולטה מסלול לחברי סגל אקדמי-קליני. המלצה זו נגזרת מההמלצת על קיום מודל הנהלה דו-איל. היא גם מתבקשת לאור הפער הצפוי בין מספר חברי הסגל האקדמי-מחקריו שישיו מעוניינים להנחות קליניקות לבן מספר הקליניקות הקיימות היום והצפוי להתקיים בעתיד. המלצה זו גם נובעת מזיהוי הייחודיות של ההכשרה והכישוריים הנדרשים ממנהלים אקדמיים של קליניקות בשונה מאוד הנדרשים מעורכי דין המשמשים כמנחים קליניים של אותן קליניקות. בהמשך לכך היא נובעת גם מהבנת החשיבות שביצירת אופק קידום לעורכי דין הקליניים המעניינים להתפתח לכיוונים אקדמיים. לבסוף, ההמלצת גם נובעת מהבנת הצורך בקיים שדרוג ניהול אקדמי לרשותה הוועדה הנהלה הקיימת.

בארכזות הברית קיימים מספר מודלים של מסלול העסקה בклиיניקות. חלקם מוביילים לקביעות ולקידום לפרופסורה קלינית ואחרים לא. לפי סקר שנערך בארה"ב על ידי The Center for the Study of Applied Legal

Education ב-8-2007 : 34% מהקלינאים היו בעלי קביעות או במסלול המוליך לקביעות, 46% מהקלינאים הועסקו כבעלי סגל בחזויים במשך תקופה זמן (מהם 56% בחזויים לתקופה של עד שלוש שנים ו- 54% בחזויים לתקופה של מעל לשוש שנים) והעסקה של 20% לא הייתה במעמד של חברי סגל (מורים מן החוץ, עמיתים, מילגאים). כזכור בארצות הברית המודל הדואלי אינו מודל בו אותו מנהה משמש כמנהח אקדמי וклиני בו זמני.

התנאים בישראל שונים מבארה"ב. הבדל מרכזי הוא שבישראל חברי סגל אקדמי-מחקר נדרשים לדוקטורט בזמן שbara"b אין דרישת כזו. מסלול ההכשרה של דוקטורט במשפטים SJ בארה"ב משתמש בעיקר סטודנטים זרים. אמנס בארה"ב גובר הגיוס של בעלי PhD בתחום המשיקים למשפט חברי סגל בתзи ספר למשפטים, אך מגמה זו לא השפיעה עד כה על הגיוס למוסללים הקליניים. למוסללים אלו מגויסים במרקירים רבים בעלי תואר ראשון JD, כאשר לעיתים המגויסים הם בעלי ניסיון עשיר בפרקטיקה המשפטית בתחום הרלוונטיים לפעילות הקלינית שלהם.

המלצתנו היא כי כתנאי לקבלת מסלול האקדמי-קליני בתל אביב ידרש דוקטורט. התרשחנו שמתוך להתחילה להשתתפות מאגר של מועמדים ראויים למסלול זה שככלו אנשיים שעבדו במערכות קליניים והמשיכו ללימודים לתואר שלishi ושל אנשיים שיש להם דוקטורט ושיש להם מחויבות לנושאים קליניים ולמושאי שינוי חברתי. להערכتنا הקמתו של המסלול המומלץ תיצור תמרץ לאנשים ראויים נוספים להמשך בלימודיהם ולשקול הצגת מועמדות למסלול זה ולא למסלול האקדמי-המחקר.

באלה"ב, לפחות חלק מהמוסדות, קידום וקביעות אינם מותנים בפרסומים אקדמיים או שמצופה מהסגל הקליני לפרסומים שעוסקים בפעולות הקלינית וברפלקציה עליה. **המלצתנו**, לאור אימוץ המודל הדואלי, העמדת הדרישת דוקטורט והרצון ליצור אינטגרציה יותר מלאה בין המסלול האקדמי-קליני למסלול האקדמי-מחקר **היא כי פרטוטר חשוב בקידום במסלול האקדמי-קליני יהיה פרסומי מחקרים.**

יחד עם זאת אין זה הכרחי ואין זה ריאלי לצפות לפרסומים מחקרים באותו היקף כמו במסלול האקדמי המחברי. הקידום במסלול האקדמי-הקליני צריך להביא בחשבון מכלול פרמטרים לרבות התרומה למתקין הקליני, להוראה קלינית, ניהול ופיתוח המערך הקליני. הועדה מודעת לכך שדרישת פרסום מחקרים מופחתת עלולה לגרום למיצוב המסלול האקדמי-קליני כמסלול פחות תובעני ופחות יוקרתי מהמסלול האקדמי-מחקר אלים אפשרות זו נראית לה עדיפה על העצבת דרישת פרסומים באותו היקף כמו במסלול המחברי או על המלצה שלא לפתח מסלול אקדמי-קליני.

יש לבחון את היקף ההוראה שיידרש מחברי סגל במסלול האקדמי-הקליני תוך דיון בשאלת עד כמה עליהם ללמד יותר בשל העיסוק המופחת במחקר ועד כמה יש להביא בחשבון במסגרת מכתת ההוראה שלהם עבודות הנחיה וניהול במסגרת המערך הקליני.

ראוי כי גiros מועמדים במסלול האקדמי-קליני יעשה בהליך דומה לגiros מועמדים במסלול האקדמי-מחקר בו מעורבים הדקאנ, ועדת תיכנון ופיתוח ומועדצת הפיקולטה. אלום גם ראוי כי במסלול זה יוגיסו מועמדים המשלבים יכולות מחקריות עם ניסיון קליני ועם רצון להשתלב במערך הקליני דואלי.

משיקולים אקדמיים ובועלם אידאלי, נכון כי חברי סגל במסלול האקדמי-קליני יקודמו בסולם הדרגות ויזכו בקביעות בדומה לחבריו הסגל האקדמי-מחקר וכי יעדדו לרשותם משאבי לצורך השתלמות ומחקר בהיקף התואם את תפקידים ואת הציפיות מהם לצרכי קידום.

באופן אידאלי מנקודת המבטו של פיתוח ושימור המערך הקליני ראוי שיהיו במערך הקליני של הפקולטה למשפטים 3-2 תקנים במסלול האקדמי-קליני. מספר תקנים כזה, יחד עם הנחיה מספר קליניקות על ידי חברי הטgel האקדמי-מחקריה, יכול לאפשר לאיש מנהלים אקדמיים במספר מספק לכל הקליניקות. יש חשיבות בכך יותר מתקן אקדמי-קליני אחד גם כדי ליצור שדרת ניהול ומטה רפואיים סגול קבועים במסגרת המערך הקליני וכן כדי ליצור לגיטימציה וההערכה במסלול זה שאינה על בסיס פרטוני בלבד בלבד.

המספר הרואו של תקנים שיש להקצות במסלול האקדמי-קליני בעולם הלא אידאלי צריך להיקבע בהתאם להקצת התקנים למערך זה.

הוצגו בפנינו בקצרה מסלולים קיימים באוניברסיטה לצד המסלול המחקרי ובהתאם המסלול המכליל והמסלול הקליני ברפואה. למיטב הבנתנו אף אחד מסלולים אלו אינו תואם באופן מספק את מאפייני האקדמיה הקלינית המשפטית.

הדרך הרואיה ביותר לטעמו לנитוח הצרכים, להגדרת מאפייני ודרישות המסלול האקדמי הקליני ולתקןו תקנים במסלול זה היא במהלך כל ארצי בחובלת המועצה להשכלה גבוהה והות"ת. לאחר ומערכות קליניים משפטיים התפתחו בשנים האחרונות באוניברסיטאות והמכללות הייעד של מהלך כזה צריך>Create> להיות הקמת מסלול חדש אקדמי קליני במשפטים, קביעת מודדי הקידום בו והקצתה תקנים למרכזים הקליניים במוסדות להשכלה גבוהה בכל המדינה.

על תקנים אלו להיות תקנים מיועדים ומסומנים למטרה זו ושאים באים על חשבו התקנים במסלול האקדמי המחקרי. למיטב ידיעותנו נעשו פניות ושאלת למיל"ג בנושא זה. אנו סבורים כי ראוי שהפקולטה והאוניברסיטה יהיו שותפים מובילים למהלך זה ויפעלו לקידומו.

במידה ומהלך כזה לא ישיל תוך זמן סביר ראוי כי הפקולטה והאוניברסיטה יפעלו לאיטור מקורות שיאפשרו תיקון של תקנים אלו בהתאם לדרכי העדיפות של האוניברסיטה והפקולטה. אופן מיסוד העסקת חברי סגול במסלול האקדמי-קליני לא היווה חלק ממנדט הוועדה. במידה והמל"ג לא ימסד מסלול אקדמי-קליני במשפטים ראוי כי המסלול המתאים לחברי סגל אקדמיים – קליניים יבחן על ידי הנהלת הפקולטה והנהלת האוניברסיטה, תוך בחינת היבטים תעסוקתיים, תקציביים ומשפטיים מצד ההיבטים האקדמיים אליהם מתיחס דוח' זה.

במסגרת בחינת מיסוד המסלול האקדמי-קליני בין אם במיל"ג ובין אם באוניברסיטה ובפקולטה יש לבחון מה מכסת ההוראה הרואיה במסלול וכי צ'סמה זו תתמלא. חברי סגל במסלול זה ידרשו כਮון להנחות קליניקיה. אולם יש ליתן את הדעת על כך שהחניה אקדמית של קליניקה אחת היא מטלת הנומכה בהיקפה באופן משמעוני ממכסת ההוראה של חברי סגל אקדמי מחקרי. תידרש בחינה של היקף ההוראה הנדרש במסלול האם היקף ההוראה יש ליתן את הדעת לשאלת כיצד תתמלא יתרת מכסת ההוראה של חברי הסגל במסלול. האם בההוראה נוספת בפקולטה, בהנחיית קליניקה נוספת, במלות ניהול ומצוות שהן יחויזות לקליניקות או בשילוב בין הללו? כן תחייב הבחינה למיסוד המסלול הגדרה של אופי והיקף המחברי הנדרש מהחברי הסגל במסלול זה. על פניו נראה כי ראוי שבחינת אופין, וכי חברי סגל אלו ייצגו אוטוס אקדמי ומחקרי בклиיניקות, מחקר זה יהיה מסווג המחקר שמבצעים חברי הטgel האקדמי המחקרי, ולא רק מחקר המתיחס לפעולות הקלינית. היקפו של המחקר שידרש מהחברי הטgel האקדמי הקליני יביא בחשבון את עומס ההוראה והمطلوبות האחריות המוטלות על סגל זה בהשוואה לעומס ההוראה, ההנחייה של תלמידי מחקר והניהול האקדמי המוטל על חברי סגל אקדמי מחקרי. באופן מעשי מתבקשת בחינה בו זמינות של היקף מטלות ההוראה, דרישות המחקר ומרכיבי ניהול והනחיה של חברי הטgel במסלול המוצע האקדמי-קליני.

אין לפרש את המלצתנו למיסוד תקנים אקדמיים-קליניים כהמלצה להעדרה מיידית של הקצתת תקן למסלול זה על חשבו הkazaת תקן נוסף במסלול האקדמי-מחקר או גישס מועמד צער ומבטיה לאוטו מסלול. גם במסלול האקדמי המחקרי סובלת הפוקולטה ממבחן מתמשך בתקנים הבא לידי ביטוי ביחס נמוך של מרצים-סטודנטים, בעליית הגיל המומוצע של הסגל האקדמי ובתיעדר יכולת לפתח תחומי מחקר חדשים וליצור מסה קריטית של חוקרים בתחוםים חשובים.

הזיקה בין המערך הקליני למוסדות הפוקולטה

מבנה הנהול של הקליניקות והזיקה בין לבין מוסדות הפוקולטה התפתחו במהלך השנים מלמטה ובתגובה לצרכים ואירועים שוטפים. הם לא עברו תהליך של חשיבה מחודשת ומיסוד למורות שהמערך הקליני גדול מclinיקות אחת לשבע ואיתו גדלו הוצאות הקליני, תקציב הקליניקות ומספר התלמידים בclinיקות. מנהלת הקליניקות חשה כי המבנה הנוכחי נסמך במידה רבה עליה ועל אישיותה. הדבר מטייל על מנהלת הקליניקות עומס ואחריות כבדים. לא תלמיד ברור איזה סוג של החלטות נכון שהיא תחילת עצמה, באילו החלטות עליה לשתף אנשים נוספים במסלול הקליני ובאיilo עליה להתייעץ או להעביר את ההחלטה לדקאן, ועדות ומועצה הפוקולטה.

המלצת עיקרית שלנו היא להקים ועדת קליניקות. ועדת זו תורכב מהדקאן, סגן הדקאן כממונה על ההוראה, חבר סגל אקדמי-מחקר מחברי ועדת תואר ראשון, יושר המערך הקליני, וחבר נוסף מהמערך הקליני שאופן מינו או בחרותו יקבעו בהמשך תוך הבאה בחשבון של אישוש תפקיד סגן יושר המערך הקליני וסמכויותיו וכן של עיתוי פתיחת המסלול האקדמי-הקליני.

יושר המערך הקליני תציג לקרהת כל שנת לィמודים/תקציב לאישור הוועדה את תוכנית העבודה והתקציב השנתיים של הקליניקות. ועדת הקליניקות תיעץ ליושר המערך הקליני בפיתוח המערך הקליני, בגין משאבים ובכל נושא נוסף שזו תמצא לנכון להציג בפני הוועדה. הוועדה תאשר תחילת עסקה וסגירת קליניקות, שינוי מהותי באופי ותוכן הפעילות של קליניקה קיימת. הוועדה תאשר תחילת עסקה והארכת העסקה של מנהלים קליניים בתום מועד העסקת הקצוב. הוועדה, או תה' ועדה מטעהה, תשולב בנהול הטיפול בתיקים ורגעשים שגבש המערך הקליני באופן אותו תקבע הוועדה בתיאום עם הנהלת המערך הקליני. הוועדה תעסוק בהיבטים שונים של יישום דוח' זה.

הנהלת הקליניקות וועדת הקליניקות יגבשו את המבנה הנהולי של הקליניקות לרבות הגדרת תחומי האחריות של סגן ראש המערך הקליני.

אם וכאשר יהיה צורך להחליף את מנהלת המערך הקליני ראיוי כי המחליפה יהיה בעלי מאפיינים דומים לרבות יכולות מחקריות, ניסיון קליני, יכולות ניהול ויכולות גישס משאבים. בעולם אידאלי ראוי כי מנהלת הקליניקות תגיע מעומסolo האקדמי הקליני או מבין חברי הסגל במסלול האקדמי – המחקרי המעורבים בהנחיית הקליניקות. ראוי כי תיקבע קדנציות כהונה בתפקיד. רצוי כי במהלך השנים ימושו לניהול הקליניקות אנשים בעלי מגוון תפיסות ביחס לתחומי הפעולות ולדגשים הפדגוגיים של הקליניקות. אם טרם יוקם המסלול האקדמי הקליני או לא ימצאו מועמדים ראויים מקרב חברי הסגל החדש במסלול זה יהיה נכון לשקלול באותו שלב מינו מותך המסלול האקדמי המחקרי או מותך מסלול המנהלים הקליניים. במידת הצורך ניתן יהיה למנות לצד מנהל המערך גם מנהל אקדמי-טרטבי, יושר אקדמי או מגייס משאבים לפי הצורך.

החלטות ביחס לפיתוח וטירות קליניקות ונושאי הוראה אחרים יובאו לאחר אישור ועדת הקליניקות לאישור ועדת התואר הראשון ומועצה הפוקולטה כמקובל ביחס לנושאי הוראה וקורסים דומים בפקולטה. החלטות ביחס

להעסקת וקידום חברי סגל אקדמי-клиיני יתקבלו בועדת תכנון ופיתוח ועדות מינוחיות כמקובל ביחס לנושאים דומים בפקולטה ובהתאם לנוהלים שיקבעו לקידום במסלול זה. הנהלת הקליניקות תזמן להביע דעתה בפני ועדות אלו כאשר הן ידונו במועד או חבר סגל אקדמי קליני. העסקת מנהלים קליניים טובא לאחר אישור ועדות הקליניקות לאישור ועדות המינוחיות כמקובל ביחס למורים חדשים בפקולטה. אופן והיקף מעורבות ועדות המינוחיות בהמשך העסקת וקידום מנהלים קליניים תקבע בהמשך על ידי ועדות הקליניקות ומוסדות הפקולטה.

סיכום

בhinento שלב בהתפתחות בו מצוי המערך הקליני, מקור היוזמה להקמת הוועדה שהינו הנהלת הקליניקות, ומופיעי ומוטיבציות חברי הסגל של המערך הקליני הוועדה תפסה את תפקידיה כסיווע למערך הקליני בתהליכי ההתפתחות וההתפתחות שלו על בסיס המאפיינים הייחודיים שמערך זה רכש במהלך העשור האחרון. הוועדה התרשמה מההתפתחות המערך הקליני, מתפרקדו, מרשותו ומעמדו. בהוויה הוועדה הראשונה לבחינת המערך הקליני הסתפקה הוועדה הנוכחית בבחינת מספר מרכיבים מרכזיים תוך שהיא מותירה סוגיות חשובות אחרות לבחינה בעתיד על ידי ועדות הקליניקות, ועדות בבחינה עתידות ומוסדות הפקולטה והנהלתה.

הוועדה מבקשת להודיע לכל חברי הסגל של המערך הקליני ולהנחלת המערך על שיתוף פעולה היוצא מן הכלל, על הפתichות המוחלטת ועל הנכונות לאתר ולהגיע לוועדה באופן מהיר ככל מידע שהתבקש.

הוועדה מודה לעיל שחר על התגוייסותה לתפקיד מתאמת הוועדה מעבר למטלותיה הרבות כמנהלת המכון להשתלמאות ע"ד.

נספחים:

נספח א' – פעילות הוועדה

נספח ב' – סיכום מפגש עם תלמידים

דוגמת שאלון

עיבוד תוצאות השאלונים

נספח ג' – דוחות סיכום שנתיים ודוחות למועדת פקולטה

נספח ד' – מידע על חברי הסגל הקליני

נספח ה' – תగובות המנהלים הקליניים לדוח הוועדה

את הנספחים ניתן למצוא בקישור <http://www.tau.ac.il/law/appendix>

על מנת להיכנס ל קישור יש להכניס את שם המשתמש והסיסמה הבאים :
Pass: Ron2011   User: law